

Tĩnh mộng

Hồ Biểu Chánh

(1)

Đọc theo mé sông từ Tân-An qua Mỹ-Tho, nhà cất liên tiếp, cây trồng giao nhánh, người lạ ngồi thuyền đi qua đó ai cũng khen là chỗ dân cư trù mật. Cách ít năm trước, ở chợ Tân-An, do theo quan lộ đi dựa mé sông ấy, vô chừng vài ngàn thước thì thấy có một tòa nhà ngói cũ ba căn hai chái, nền đúc, cửa cuốn, vách gạch, cột gỗ. Nhà cất day cửa xuống mé sông, trước cửa kiếng vật đủ thứ: nào là vạn-niên-tùng, nào là bá-trắc-diệp, nào là bùm-sùm, nào là càn-thăng, nào là thủy-tiên, nào là kim-quít. Hai bên đường vô cửa lại có mấy bồn bông lan, bông huệ, vạn-thọ, mồng-gà, đinh lãn, sao-nháy. Bên chái trên có mấy nọc trầu vàng sum-sê, gió thổi lá đòng đưa khoe màu tươi mướt. Phía chái trên có chuông bò-câu sơn đỏ, mà vì mưa sa nắng tấp làm phai lợt màu sơn. Ở sau nhà lớn thì có một cái nhà ngói nhỏ ba căn song để chứa đồ và nấu nướng. Còn từ đó ra phía sau nữa thì là một khoảnh vườn lớn gần nửa mẫu, chung-quanh trồng mấy hàng dứa, cây cong-vòng, cây suông đuột, bông sai, tàu xụ, xem rất u-nhàn. Trong vườn thì xẻ mương nhỏ cái dọc, cái ngang, rồi trên mấy liếp trồng chuối lộn với cau, chuối nhảy con bùm-sùm, cau ngay hàng thẳng rặng.

Nhà này nhà của quan Phủ Phan-hữu-Tiền. Quan Phủ qua đời đã hơn 6 năm rồi, không có con trai, để lại một đứa con gái, năm nay đã 19 tuổi, tên là Phan-yến-Tuyết, mà người ta thường kêu là cô hai Tuyết, ở hủ hỉ với bà Phủ. Quan Phủ Tiền là người gốc-gác ở Bà-riạ nhưng mà lúc ngài còn sanh tiền, ngài giúp việc cho nhà nước có ở nhiều tỉnh và tới chỗ nào ngài cũng ở lâu năm, nên ngài coi mấy chỗ ấy như quê quán của ngài, bởi vậy ít ai biết chắc ngài sinh trưởng tại xứ nào. Lúc ngài già yếu ngài nghĩ nhà không có con trai, có nuôi một đứa cháu kêu bà Phủ bằng dì, cho đi học đã thành thân rồi, không cần phải lao tâm nhọc trí chi nữa, nên ngài xin hồi hưu rồi mua khoảnh vườn này cất nhà mà ở đặng an hưởng thanh nhàn.

Từ ngày quan Phủ qua đời, thì bà Phủ vào ra quanh-quê, buồn lòng xót dạ nên không lo dọn dẹp nhà cửa cho lắm. Ngoài ngõ tuy có bắc thêm một cái cầu thang để xuống sông cho dễ, song kiếng vật không ai uốn nắn cắt lá, nên cây lên tự nhiên coi không đẹp như xưa. Trong nhà thì ghé bàn tủ ván đóng cây đã tốt, mà kiêu cũng lạnh, song ít hay lau chùi nên coi không còn nước bóng.

Bà Phủ không giàu, mà quan Phủ qua đời rồi, bà tom góp tiền bạc mua được một sở ruộng ở Kỳ-Son huê lợi mỗi năm góp được một ngàn giạ, nhập với huê-lợi cây trái trong vườn được vài trăm đồng bạc nữa, thì mẹ con ăn xài không hết.

Tiết tháng chạp, trời chiều mát mẻ, sông nước đầy đầy. Cô hai Tuyết ăn cơm rồi mới lần bước ra ngoài cầu thang ngồi mà hứng gió. Cô mặc một cái áo bà-ba lục-soạn trắng, mới giặt ủi nên lần xếp còn ràng-ràng; mặc một cái quần lãnh đen tuy cũ song lảng

mướt coi cũng như quần mới. Dưới chân có mang một đôi dép quai đen, mà trên quai lại có kết bông màu hường. Cô là một người con gái vóc vừa vừa không lớn mà cũng không nhỏ, không mập lung mà cũng không ốm quá; đã vậy mà cô nhỏ xương nên tướng đi yếu điệu; thưở nay cô thêu thùa may vá, hoặc viết thơ, hoặc đọc sách mà thôi, chớ không nấu nướng, không làm công việc trong nhà, không đan nắng, không dầm mưa, nên nước da cô trắng đỏ mà lại trong bóng. Cô không gỡ đầu nên tóc xấp xỉ hai bên bàn tang, mà có nhiều sợi gió thổi ngã xuống tới gò má, làm cho cô một lát phải lấy tay mà vuốt lên, lòi cái mặt sáng rỡ, lại thêm đôi bông hột xoàn chiếu ánh sáng mặt trời chiều chớp nhoáng hai bên trái tai. Mỗi lần cô vuốt tóc thì thấy mấy ngón tay cô nhỏ mà lại dài, còn bàn tay dịu nhiễu, cườm tay no tròn, chiếc đồng bánh ú đeo khít-rít. Cô mặc áo không có bầu, nên bày trọn cái cổ trắng trong, lại có sợi dây chuyền nhỏ vòng theo coi thiệt là đẹp. Cô đứng trên cầu mà ngó bày cá lòng-tong ăn bọt nước, gió thổi ống quần phát-phơ lòi hai bàn chân ra ngón nhỏ xíu, gót đỏ lòm, trên bàn chân thịt vung líp luôn tới mắt cá.

Thuyền chèo ngang ai thấy cô đứng trên cầu cũng đều dòm ngó, nhưng mà cô không dè cái sắc của cô đến nỗi làm cho người nghiêng trông, bởi vậy cô đứng chơi tự nhiên, lượm đất nhỏ liệng cá lòng-tong đã thêm, rồi nhỏ nước miếng xuống sông cho cá lim-kim nổi lên hớp bọt.

Mặt trời lặn mất rồi, cô hai Tuyết mới lần bước trở vô nhà. Cô qua khỏi cửa ngõ thấy một bụi huệ trở bông bay mùi thơm tho, khoe màu trắng nõn, cô đứng lại cúi mặt xuống rồi cảm một cộng, kẻ ngang lỗ mũi mà hửi. Nhánh bông huệ kẻ gần gò má, mấy ngón tay của cô coi cũng như bông búp, còn nước da mặt của cô coi cũng không kém màu mấy bông đã nở chút nào.

Có một con kiến hôi ở trong nhánh bông bò qua ngang gò má, làm cho cô nhột nên phải lấy tay mà phui; song cô dịu-dàng quá, nên con kiến không chết, lại leo qua tay cô mà bò. Cô chúm-chím cười bày hai hàm răng trắng trong, rồi nhẹ nhẹ kẻ bàn tay gần lá huệ cho con kiến bò đi, chớ cô không nỡ giết.

Cô còn đương xem hoa, bỗng thấy thằng Quới, là đứa ở, quẹt lửa đốt đèn trong nhà. Cô bước vô thấy bà Phủ đương nằm trên ván mà quạt hơi, cô mới hỏi:

- Trời mát quá, sao chiều nay má không ra ngoài mé sông mà chơi, má?
- Từ hồi trưa đến bây giờ sao nó nặng đầu quá. Con đưa ve **dầu mặng**¹ cho má một chút con.
- Cô hai Tuyết lại ghé ăn tràu kiếm ve dầu mặng đem đưa cho bà Phủ, rồi ngồi lại một bên, rờ tay rờ trán và hỏi rằng:
- Má có **dún mình**² hay không?
- Không.

¹ (tiếng Pháp) menthe, một loại dầu gió

² nhún mình, khom lưng chào, tỏ ý khiêm nhường

- Tại hồi trưa má ra sau vườn coi bầy trẻ bẻ cau nên chói nắng mà nhưc đầu đó chớ gì. Trưa nắng má đừng có đi như vậy nữa nghe không má.
- Tại nó nhưc đầu thì nó nhưc, chớ phải tại đi ra vườn hay sao. Hôm trước anh ba nó biểu con làm cho nó một chục khăn hỉ mũi, con làm đã rồi hay chưa? Nó nói bữa nào đây nó qua đạ. Như con làm chưa rồi thì làm riết đi, đặng nó qua đạ cho nó.
- Con làm được 8 cái rồi. Anh đó ảnh làm rộn quá! Có vợ mà sao không biểu vợ nó làm cho mà dùng, để đi mượn người ta.
- Con nói sao vậy? Bởi chị ba con không biết làm, nên thẳng nó mới mượn con chớ.
- Ai biểu ảnh cưới vợ vụng như vậy làm chi.
- Nó vụng mà nó có nhiều tiền, đời nay hễ có tiền thì hơn, chớ cần gì khéo vụng, con.
- Có tiền nhiều mà như vậy ai thèm. Nầy má, anh ba ảnh lịch-sự trai quá chớ, không biết tại sao hồi đó ảnh cưới chị ba chi vậy, coi kỳ quá, má há? Chị mập ú, cặp mắt băng xiên băng nai, mà vẫn nói nghe cụt ngùn, anh ba ảnh thương sao được không biết.
- Cưới vợ cần gì nhan sắc, con.
- Lúc ảnh nói vợ, con mắc đi học trên nhà trắng, chớ phải con ở nhà con cản; thiếu gì con gái hay sao mà lựa vợ như vậy.
- Con đừng nói tầm bậy, chị ba con nó hay được nó phiền.
- Nầy má, hồi trước ba với má đứng cưới vợ cho ảnh, hay là ảnh lựa một mình ảnh vậy má?
- Hồi đó nó học đã thi lấy bằng cấp, rùi dì với đượng con khuất đi, má với ba con thấy nó côi-cút tội nghiệp mới nuôi nó cho nó học đặng thành thân với người ta. Chùng nó ra trường rồi ba con mới lo cho nó vô làm thông-ngôn Tòa, rồi đổi xuống Mỹ-tho.
- Hồi đó con còn nhỏ quá nên không biết.
- Ủ, hồi đó con mới được tám chín tuổi.
- Con nhớ ảnh đi học hễ bãi trường ảnh về thì ảnh đem hình về cho con, con thương ảnh lắm. Hồi đó mình ở trên Biên-Hòa, phải hay không má?
- Ủ.
- Ảnh làm thông ngôn ở Mỹ -Tho rồi ảnh mới **đụng**³ chi đó phải hay không.

³ gặp

- Ừ. Nó làm việc có thời, quan yêu dân chuộng, mà nó lại khá trai, thầy Cai Tường ở Bến Tranh thấy nó thấy thương, thấy mời nó vô nhà chơi đôi ba lần rồi thấy tính gả con cho nó. Nó thấy thấy giàu có lớn, huê-lợi đến gần 20 ngàn gĩa, mà có một mình chị ba con đó mà thôi, chớ không có con trai, nó muốn ung ngực chị ba con có **hèn đũa**⁴ một chút nên nó dục-dặc trót hơn một năm không chịu đi nói. Sau má nghe má rầy nó, má nói người ta giàu lớn, về nhà đó cũng như chuột rút hũ gạo, ở không ăn đến già cũng không hết của, đại gì mà không chịu; nó nghe nói phải nó mới chịu đi nói, rồi ba con với má đứng cưới cho nó đạ. Nó nghe lời má bây giờ phải sung sướng tằm thân hay không? Cưới vợ có ít tháng thì thầy Cai biểu xin thôi về ở với thầy. Thầy góa vợ nên thầy giao chìa khóa tủ sắt cho vợ chồng nó cầm. Nó về Bến-Tranh làm làng chơi ít năm rồi làm Hội-đồng địa-hạt. Cha vợ làm Cai-tổng, chàng rể làm Hội-đồng, nhà có ghe hầu, có xe ngựa, có xe hơi, sang trọng biết chừng nào.
- Lúc nọ con nghe ảnh nói với má, ảnh tính tranh cử Hội-đồng quản-hạt, rồi sao êm, không nghe nói tới chuyện đó nữa vậy má?
- Nó muốn làm Hội-đồng quản-hạt lắm, song thầy Cai thấy cản, thầy nói rằng tranh cử phải tốn một đôi muôn đồng bạc, mà làm có 4 năm rồi mãi khóa không ích lợi gì. Thầy mới tính với nó hễ thầy xin hưu trí rồi thì nó ra làm thế cho thầy; cỡ Cai-tổng bây giờ không ai giành lại nó, bởi vì nó giỏi chữ Tây, mà lại giàu lớn, trong tổng có ai mà theo kịp nó. Hôm trước nó qua nó nói thầy Cai sửa-soạn xin hưu trí chắc trong ít tháng nữa đây nó lên Cai-tổng rồi.
- Hứ! Chị giàu thì giàu chớ trong bụng ảnh có vui sướng gì đâu, má.
- Sao vậy?
- Vậy chớ hôm trước thằng Quới đi qua bên nó về nó nói chuyện lại má không nghe hay sao?
- Nói chuyện gì?
- Nó nói chị ba hỡn-hào lắm, nói với ảnh cũng như nói với đầy tớ, từ sớm mơi đến tối mắng ảnh luôn luôn, hễ ảnh cự lại chỉ nói ảnh là đồ ăn chực. Giàu mà thô-tục quá như vậy, dầu vào đó hốt vàng cũng không ai thềm.
- Thằng Quới nó đồn tâm bậy, sao con không rầy nó, lại tin lời nó nói làm gì. Để sáng mai tao hỏi lại nó rồi nó coi tao.

Cô hai Tuyết thấy mẹ có sắc giận thì cười và nói rằng:

- Con đặt chuyện nói chơi, chớ không phải thằng Quới nói đâu má. Má đừng rầy nó tội nghiệp.
- Ờ, có lẽ con bày đặt, chớ thằng Quới nào mà dám nói láo như vậy.

⁴ thô kệch, không đẹp

Cô hai Tuyết vào trong buồng lấy quả may ra, rồi đem đèn để trên ván ngồi mà rút khăn hi mũi. Bà Phủ nằm ngó con một hồi rồi nghĩ thâm trong trí rằng: con mình lớn rồi, thế nào cũng phải lo mà gả nó lấy chồng. Cha chả, mà gả nó lấy chồng rồi ai ở với mình. Tuy hai năm nay nó thôi học về ở nhà thì ở không mà chơi, có siêng thì nó rút khăn, thêu giày mà dùng, hoặc nó đọc truyện cho mình nghe, chớ nấu cơm, nấu nước, hoặc dọn dẹp trong nhà có tội tở, mình không cho nó làm. Bởi vậy nó ở nhà cũng không lợi ích chi. Song có mẹ con hủ hi mới khỏi buồn, nếu nó lấy chồng chắc là mình buồn lắm. Chớ chi có thằng nào chịu cưới rồi về đây ở với mình thì mình khỏi lo. Mà mình có của đủ ăn mà thôi, chớ không phải giàu muôn hộ chi đây mà tính nuôi rể. Nếu mình kiếm mấy đừa mỗ-côi nghèo khổ mình gả cho nó thì có lẽ mình ép vợ chồng nó phải ở đây với mình được. Ngặt vì mấy đừa mỗ-côi nghèo khổ nếu nó học giỏi thì nó mong kiếm vợ cho thiệt giàu, rồi vợ chồng nó dắt nhau đi làm việc quan húng-hính chơi cho sung-sướng; mình không giàu nó đã không thèm nói con mình, có đâu nó chịu ở theo bên vợ. Hoặc là mấy đừa có học lam nham, nếu mình kêu mà gả thì chắc nó chịu, ngặt con mình vẫn nói dịu-dàng, đi đứng yếu-điệu, thêu thùa đã giỏi, mà chữ nghĩa cũng thông, không lẽ có con như vậy mà mình đem gả nó cho đừa học dở. Ví dầu mình có gả bướng đi nữa, sợ con mình nó cũng không chịu đâu. Khó, khó lắm! Chớ chi có con ai thiệt nhà giàu lớn mà đi nói nó, thì mình gả phứt cho rảnh. Thà gả cho nhà giàu.

Bà Phủ đương suy nghĩ đến đó, bỗng nghe cô hai Tuyết nói:

- Má này, hôm trước con đi Sài-gòn với má con có gặp chị Nhan, chỉ nói chỉ có chồng rồi, chồng chỉ làm thầy-thông gì đó không biết.
- Chị Nhan nào?
- Chị Nhan là bạn học của con. Chị là con thầy Cai-tổng gì ở dưới Cần-Thơ đó không biết. Hồi con còn đi học có một lần má đi thăm, má gặp chị rồi má khen chỉ miệng nói có duyên đó, má nhớ hay không?
- Lâu quá má nhớ được đâu.
- Chỉ đen mà lùn bần, chỉ xấu quá, duy được cái lỗ miệng. Hứ! Vậy mà được lấy chồng làm thầy-thông thầy-ký cũng khá quá.

Cô hai Tuyết nói tới đó miệng chúm-chím cười, rồi cúi xuống mà may khăn.

Cách ít ngày có cô ba Hương ở Sài Gòn đi bán hột xoàn, cô quen với bà Phủ Tiên, nên nhân dịp xuống Tân-An cô mới mượn xe vô nhà thăm bà Phủ. Cô này tuổi quá 40, lanh lợi bật thiệp lắm, lại vì cô đi cùng các tỉnh mà bán bông tai, cà-rá, nên cô quen biết nhiều người. Vừa bước vô tới cửa ngõ thì cô kêu om-sòm mà hỏi rằng: “Phải nhà chị Phủ ở đây hay không? Có khách Sài Gòn xuống thăm đây nè”.

Bà Phủ ngồi trong nhà nghe hỏi vang-rân ngoài cửa, không biết là ai, nên lật đật chạy ra. Bà thấy cô ba Hương thì bà mừng quá nên hỏi:

- Cha chả! Tôi ở vườn tược quê mùa, khách Sài Gòn nào mà tìm tới đây vậy?

- Ở Sài Gòn người ta đi ăn nem Thủ Đức, đi coi hát cải-lương đã thèm rồi, bây giờ người ta thèm dưa xiêm, thèm chuối phơi khô, nên người ta tìm tới đây xin ăn, chị cho ăn hay không?

Hai người cười với nhau, rồi dắt nhau vô nhà. Cô ba Hương mới hỏi:

- Chị làm giống gì mà mấy tháng nay chị không lên Sài Gòn chơi vậy chị Phủ? Xưa rày chị mạnh giỏi thế nào?
- Tôi không đau mà cũng không mạnh cho lắm. Tôi có tật hễ ít bữa thì nặng đầu một lần, nên ít muốn đi đâu.
- Tại chị ở nhà hoài, trí tù-tún nên chị đau như vậy chớ gì. Phải chị đi chơi như tôi vậy thì chị có đau đâu.
- Cô xuống dưới này chơi hay là có chuyện chi?
- Tôi đi Tân-An có việc, tôi nhớ chị quá nên tôi chạy vô đây thăm chị một lát.
- Cám ơn cô quá! Hai đứa nhỏ cô bây giờ làm việc ở đâu?
- Thằng lớn làm thông-ngôn dưới Bạc-Liêu còn thằng nhỏ bây giờ nó bỏ hăng sắt, mới vô sở Trường-Tiền hôm đầu tháng tới nay.
- Hai đứa có con rồi hết há?
- Thằng lớn có hai đứa con, còn thằng nhỏ chưa có.

Cô hai Tuyết nằm trong phòng mà xem truyện, nghe có khách lật đật cất trà, bửa cau rồi bung ra. Cô chào hỏi cô ba Hương rồi vô cửa buồng đứng hỏi chị chín Hữu, là người ở đi chợ nấu ăn nấu nước riết đặng chế một bình trà ngon mà đãi khách. Cô ba Hương thấy Yên-Tuyết thì ngó trân trân rồi nói với bà Phủ rằng:

- Con cháu năm nay đã trọng đến há? Chị có định gả nó cho chỗ nào chưa vậy chị Phủ?
- Ông khuất rồi, tôi còn có một mình nó hủ hỉ hôm sớm cho vui, nếu gả chồng thì chắc là buồn lắm, nên tôi chưa muốn gả.
- Con nó đã lớn rồi, mình phải tính đôi bạn cho nó chớ. Này chị, chị để tôi kiếm chỗ tôi làm mai cho cháu nhé. Tôi làm mai dễ lắm; tôi không đòi năm bảy cái đầu heo đâu mà sợ. Ở bên Bến-tre có một thầy Cai giàu quá. Hôm trước tôi xuống bán cho vợ chồng thầy một bộ cà-rá một ngàn bảy, tôi ở chơi hai bữa thấy vợ chồng thầy thiệt là người tử tế. Thấy mới gả đứa con gái lớn lấy chồng, chỗ đó cũng giàu dữ! Thấy còn thằng con trai năm nay lổi 20, 21 tuổi mà chưa có vợ, chị chịu thì tôi làm mai giùm cho cháu.

Cô hai Tuyết đứng trong cửa buồng nghe hai bà nói chuyện tới đó thì mắc cỡ, nên bỏ qua phòng bên mà nằm. Mà bộ ván chỗ hai bà ngồi nói chuyện thì cách phòng có một tấm vách ván mà thôi, nên ở ngoài nói chuyện gì thì cô nằm trong đều nghe hết. Bà Phủ

nghe cô ba Hương nói muốn làm mai con thầy Cai ở bên Bến-Tre cho con mình, mà thầy Cai ấy nhà giàu có lớn, thì bà lấy trầu têm và cười, coi bộ suy nghĩ lắm. Cách một hồi bà mới hỏi:

- Vậy chớ thằng đó học hành có bằng-cấp gì hay không?
- Cha chả! Việc đó tôi không hiểu đa. Mà tôi coi bộ cậu ta là con nhà giàu lớn, chắc là cậu ta học sơ-sài, biết ít chữ rồi về ở nhà, chớ không bằng người ta. Ý! Mà cậu ta mềm mỏng lắm, trình thưa dậm dại chớ không phải dút dát như mấy cậu công-tử bột vậy đâu.
- Theo ý tôi hể chỗ nào phải thì tôi gả, không cần giàu nghèo, không cần học giỏi dở. Ngặt con nhỏ tôi ý nó chê mấy người học không có bằng-cấp, mà chỗ đó lại xa quá, sợ nó không bằng lòng.
- Nếu chị không chịu chỗ đó để tôi lựa cho chị một chàng rể đúng mực đặng chừng già yếu chị nhờ cậy cho được kìa, chớ thứ đồ bá-vơ, diện bộ hình coi lảng bóng, nói lỗ miệng nghe lóp-bóp, mà không nên thân, thì gả làm chi.

Cô ba Hương thăm chơi trót giờ rồi muốn từ đặng trở ra chợ Tân-An đi xe lửa mà về. Bà Phở cảm quá nên cô phải ở lại dùng một bữa cơm. Cô hai Tuyết mắc cỡ nên không chịu ra ăn cơm, mà chừng khách về cô cũng không ra đưa khách.

(2)

Con gái đến 18, 19 tuổi, tuy mắc cỡ không nói ra chớ ai cũng lo thầm tính lén việc tóc tơ trăm năm. Cô hai Tuyết là con nhà quan, sắc đã đẹp mà học cũng nhiều, lại thông hiểu việc đời, thấy xa nghe rộng, bởi vậy nhiều đêm cô nằm trong phòng, canh khuya vắng-vẻ, rồi hoặc trời mưa rì-rả, hoặc gió thổi lao-xao, nhìn bóng, ngó đèn, có lúc cô cũng suy nghĩ đến duyên nợ. Tuy vậy mà cô suy nghĩ thì có suy nghĩ, song trong trí cô thường lộn-xộn, cô chẳng hề có tưởng-tượng hình vóc của người chồng là thế nào. Hôm nay cô nằm nghe cô ba Hương trạng cảnh gia-đình của nhà chồng, lại tỏ tánh nết của chú trai sẽ làm người chồng của cô nữa, thì cô lấy làm mắc cỡ, cô tính bít lỗ tai không thèm nghe, mà chẳng hiểu vì có nào cô lại cứ lóng tai nghe hoài, bởi vậy hai bà nói chuyện với nhau cô nghe chẳng sót lời nào hết.

Đêm ấy Yên-Tuyết đi ngủ sớm, mà vào phòng cô nằm lăn qua trở lại hoài, nhắm hai con mắt mà không ngủ được. Đồng hồ gõ 10 giờ, bà Phủ và tôi tở trong nhà đều ngủ hết. Cô ta nằm im-lìm một lát nghe dưới sông có tiếng ghe chèo sạt-sạt. Cô ta mới nhớ tới chuyện cô ba Hương nói hồi sớm mơi. Trong trí cô tranh cái nhà của thầy Cai-tổng bên Bến-Tre, rồi cô tưởng-tượng luôn hình-dạng của con thầy Cai nữa. Cô thấy một cái nhà ngói lớn mà cũ, cất thấp-thấp, trong nhà tối hù, trên ván đóng bụi, dưới gạch sơn bùn, ở nhà sau treo nia treo thúng cùng vách, ngoài hè rác-rến dơ-dáy, vườn lớn mà cỏ mọc đầy, sân rộng mà bông hoa còi-cọc hết.

Cô lại thấy con trai thầy Cai tóc cúp ma-ní, mặc áo lục-soạn trắng quần lãnh đen, chân mang guốc, ngồi nói chuyện với Hương chức làng rồi ra nhà sau đứng ăn chuối. Cô tranh cảnh, tranh người rồi rồi thì trong lòng cô lạnh ngắt, chẳng có ý muốn vào ở cái nhà đó chút nào. Cô mới ước thầm chớ chi cô có một người chồng chẳng cần giàu cũng chẳng cần học siêu-quần xuất chúng làm gì, miễn là có bằng-cấp đủ làm việc nhà nước, quần áo đoan-trang, đứng đi gọn-ghẽ, nói-năng bật-thiếp, nhà-cửa sạch sẽ, chồng đi làm việc mình ở nhà thêu khăn hoặc đọc truyện mà chờ, chừng chồng về mình nói chuyện vui-vẻ cho chồng nghe, được như vậy thì mình mới vừa lòng đẹp ý. Cô tính tới nghĩ lui rồi nằm mồn mõi nên ngủ quên hồi nào không hay.

Qua tuần sau bà Phủ thấy Tết đã gần tới nên dắt con đi Sài Gòn đặt mua đồ chút đỉnh về mà ăn Tết. Nhơn dịp ấy mẹ con dắt nhau ghé thăm cô ba Hương. Cô ba Hương tiếp rước rất hậu, rồi nói với bà Phủ rằng: “Tôi thấy cháu tôi thương quá, nên hôm nay tôi về tôi thường tính lựa chỗ xứng đáng mà làm mai. Hôm qua có Đốc-công Dưỡng lại nhà chơi với con tôi; tôi nghe nói ông chưa có vợ, mà tôi nhắm bộ cũng khá, nên tôi tính làm mai giùm cho ông. Té ra tôi mới mở hơi thì ông hỏi vậy chớ nhà chị giàu mà gia-tài được chừng bao nhiêu? Tôi nói chị đủ ăn, chớ không giàu. Ông nghe như vậy ông trề môi nói ông chưa muốn cưới vợ. Chị nghĩ coi, đời nay họ ham của quá, miễn là tiền bạc nhiều thì thôi, họ không cần đức hạnh gì hết”. Bà Phủ cười rồi từ mà về cho kịp xe.

Bà Phủ với cô hai Tuyết về đến nhà thì thấy thầy Hội đồng Lê-trường-Xuân nằm ở nhà mà chờ. Lê-trường-Xuân là cháu kêu bà Phủ bằng dì ruột, rể của Cai-tổng bên Bến-Tranh. Bởi anh ta mồ-côi sớm nhờ có quan Phủ nuôi cho đi học rồi sau lại đứng cưới vợ cho nữa, nên từ ngày quan Phủ hồi hưu về ở Tân-An thì anh ta qua lại thăm viếng thường, mà từ ngày quan Phủ khuất rồi, anh ta thấy dì ở có một mình quạnh-quẽ anh ta lại qua thăm thường hơn nữa. Bà Phủ bước vô nhà ngó thấy liền hỏi rằng:

- Ủa! Cháu qua hỏi nào mà nằm đó?
- Thưa, tôi qua hỏi trưa.
- Cháu đi xe hơi hay là xe ngựa?
- Thưa, tôi đi xe lửa.

Cô hai Tuyết nghe nói đi xe lửa thì cười mà hỏi rằng:

- Xe hơi anh hư rồi hay sao? Hay là tại chị ba không cho phép nên không dám đi xe hơi?
- Em kêu ngạo hoài! Tại anh muốn qua ở chơi vài bữa nên anh đi xe lửa chớ.
- Á! Tại vậy hay sao.

Cô hai Tuyết cười rồi hỏi thằng Quới ra ngoài xe lấy đồ mới mua trên Sài Gòn đó mà ôm vô nhà. Cô rửa mặt thay áo rồi mới lấy chục khăn hi-mũi cô đã làm rồi mà đưa cho Trường-Xuân. Trường-Xuân tuy miệng khen may khéo và cảm ơn, song mắt không muốn ngó mấy cái khăn cho lắm. Anh ta ngồi cứ ngó ra ngoài sân hoài, bà Phủ có hỏi việc chi thì trả lời vắn tắt phứt cho rồi, coi bộ buồn không muốn nói chuyện, chớ không phải bả-buôi như xưa nay vậy.

Tối lại ăn cơm rồi bà Phủ ngồi bộ ván bên này ăn trà, cô hai Tuyết ngồi ghé giữa mà chơi; còn Trường-Xuân thì nằm bộ ván bên kia mà hút thuốc. Trường-Xuân cứ nằm gát tay qua trán lặng-thinh hoài, hút vừa hết điếu thuốc này rồi thì quẹt hộp-quẹt mà đốt qua điếu khác. Bà Phủ xem ý cháu buồn nên kiếm chuyện mà hỏi rằng:

- Cháu qua thăm dì hay là có chuyện chi?
- Dạ, qua thăm chớ có chuyện chi đâu.
- Hôm trước cháu nói thầy Cai muốn tính xin hưu trí đặng để chức lại cho cháu, vậy mà đã vô đơn rồi hay chưa?
- Thưa, vô đơn rồi.
- Thế thì trong ít ngày nữa cháu làm Tổng rồi.
- Thưa, bây giờ tôi hết muốn.
- Ủa, sao vậy?

Trường-Xuân nằm lặng-thinh không trả lời. Bà Phủ ăn trà đương xia thuốc, liền dừng tay lại mà ngó Trường-Xuân, có ý trông coi anh ta nói tại có lẽ nào mà anh ta hết muốn làm Tổng. Yên-Tuyết ngồi, tay rời cái đèn mà nghe chuyện, thấy vậy cũng day mặt ngó Trường-Xuân. Cách một hồi Trường-Xuân ngồi dậy, đi lại ghé giữa ngai ngang mặt Yên-Tuyết, lấy thuốc ra đốt hút nữa, rồi thủng-thẳng mới nói rằng: “Chẳng giấu di mà làm chi; thiệt gia-đạo của tôi hể tôi nghĩ tới thì tôi buồn hết sức. Phận tôi mẹ cha khuất sớm, tôi nhờ có dì dưỡng bao bọc nên tôi học mới được thành thân. Tôi ra làm Thông-ngôn đã được vinh-vang mà lại no ấm. Khi ông gia tôi muốn gả con cho tôi, tôi thấy ông giàu lớn mà lại có một đứa con gái mà thôi, nên thiệt trong bụng tôi mừng lắm. Ngặt có một điều là vợ tôi nó hèn quá, nên tôi dục-dặc không nhất định. Dì với dưỡng hay việc ấy thì khuyên tôi biểu ưng phút cho rồi.

Tôi muốn làm cho vui lòng dì với dưỡng, mà tôi nghĩ thầm trong trí rằng tôi làm Thông-ngôn mỗi tháng lãnh lương có mấy chục đồng bạc, mà phải sắm ăn sắm mặc, phải trả tiền phở tiền bồi, ví dầu tôi có tận tiện cho lắm đi nữa thì chừng tôi già yếu hồi hưu tôi cũng có dư năm ba ngàn đồng bạc là nhiều. Vả đời nay thiên-hạ ai cũng tranh danh trục lợi, nếu tôi khur-khur trông lãnh lương hoài thì mãi đời rồi mà sợ cũng chưa giàu bằng ai được. Mà nếu tôi tính chặt đầu lột da người ta mà lấy của, thì có lẽ tôi giàu được, song làm những điều ấy không phải dễ gì, may họ bình an thì êm, còn rủi họ kiện thưa thì mình mang khổ. Nay có người giàu có, sự nghiệp kể đến năm mười muôn, họ muốn gả con cho mình, hể muốn vô đó thì giàu liền, mà sau mình còn có thể làm Hội-đồng, làm Cai-tổng, làm Huyện hàm nữa, thân đã sung sướng mà danh lại rở-ràng, dại gì mà không chịu. Bởi tôi nghĩ như vậy nên tôi mới chịu cưới. Khi tôi mới cưới đem về ở ngoài phố của tôi bên Mỹ Tho, thì chúng bạn trước mặt họ khen tôi có phước gặp được vợ giàu, còn sau lưng thì họ xàm-xì với nhau nói rằng vợ tôi xấu-xa, tôi ham của không cần lựa chọn. Tôi nghe thiệt tôi buồn lắm một chút, song tôi nghĩ không lẽ họ ăn cơm nhà theo cười tôi hoài, mà ở đời vợ có đức quý hơn là có sắc, bởi vậy họ nói xa nói gần mặc họ, tôi không thèm kể đến. Mấy tháng ở ngoài chợ thì vợ chồng hòa thuận, tuy vợ tôi quê mùa, song không làm điều chi cực lòng tôi. Đến chừng tôi xin thôi làm việc, về ở theo quê vợ, thì vợ tôi một ngày nó một đổi ý, coi bộ không kiêng-nể tôi; mà có nhiều khi nó lại hỗn hào hết sức. Mới hồi hôm này nó la rầy tôi như giặc, mắng chửi tôi xấu hổ không biết chừng nào, tôi giận thưa với ông gia tôi, rồi tôi bỏ tôi đi qua bên này đặng coi còn ai cho nó mắng nữa”.

Trường-Xuân nói tới đó thì nước mắt chảy rung-rung, trong cổ nghẹn-ngùng, nên ngừng lại rồi lấy thuốc đốt mà hút. Yên-Tuyết ngồi nghe Trường-Xuân thuật chuyện nhà, thì cặp mắt nhìn trân-trân, chừng nghe nói tới sự vợ hỗn-ầu thì cô ta buồn mà lại phiền trong lòng, coi bộ cô cũng thương hại giùm thân anh lắm. Bà Phủ nghe nói cũng đau lòng, song không lẽ lặng-thinh nên bà hỏi Trường-Xuân rằng:

- Việc nhà của cháu như vậy mà sao mấy năm nay cháu không nói cho dì hay, mà cũng không nói cho ai biết hết.

- Ấy là vì cháu nghĩ việc vợ chồng là việc riêng của cháu, dầu nói cho dì nghe thì dì buồn chớ không ích gì.
- Dì thấy vợ chồng họ già khú mà họ cũng còn xích-mích với nhau thay, huống chi vợ chồng cháu còn nhỏ, tự nhiên có lúc phải trâu đen trâu trắng, sao cho khỏi được. Cháu chẳng nên buồn làm chi. Cháu muốn ở chơi thì vài bữa rồi về. Dì biết vợ chồng hễ giận thì rầy với nhau như vậy, chớ sao lại không thương. Hễ cháu đi ít bữa rồi cháu về đây có nó mừng hóm đa.
- Thừa dì, tôi giận quá, muốn để phức nó cho rảnh.
- Để đâu? Để trong buồng! Cháu đừng có nói lếu như vậy. Cưới được một con vợ để đúng gì hay sao? Vợ chồng ăn ở với nhau gần 10 năm rồi còn để bỏ nổi gì? Tuy nó có hỗn chút đỉnh, song thầy Cai thấy tử tế quá, cháu đừng nói lếu thây hay được thây buồn.
- Dì cũng biết, có phải tôi thấy giàu mà tôi mê nó đâu, nó giàu thây kệ nó. Hễ có rầy với nhau thì nó cứ nói tôi ăn chực cơm của nó hoài. Cha chả! Tôi như vậy làm không đủ cơm mà ăn hay sao nên theo ăn chực của nó.
- Ói! Đàn bà hễ giận cùng thì nói bậy nói bạ hơi nào cháu phiền.
- Thiệt ông gia tôi ông hiền- từ nhân đức lắm tôi thương ông quá. Đã vậy mà ông tính hễ ông hưu-trí được rồi thì ông lo cho tôi lên thế chức Cai-tổng cho ông, bởi vậy cho nên tôi dùn thẳng, không nở bỏ mà đi ... Hồi hôm tôi giận quá tôi muốn đi cho xa, hoặc lên Nam-Vang, hoặc ra Hà-Nội kiếm việc tôi làm đặng coi con vợ tôi nó làm sao.

Bà Phủ nghe nói thì cười ngất rồi khuyên rằng: “Cháu mồ-côi mồ-cút, tuy là bây giờ cháu chưa có của riêng, song thầy Cai thầy đã già rồi, trong năm ba năm nữa thầy chết, chớ không lẽ thầy lột da mà sống hoài. Hễ thầy nhắm mắt rồi thì bạc tiền ruộng đất về tay cháu hưởng trọn hết. Đã vậy mà chức Cai-tổng cháu gần nắm trong tay rồi. Cháu phải nhịn nhục một chút mà hưởng phú quý vinh hoa, chớ đừng có giận cùng rồi làm bậy không nên đâu. Cháu phải nghe lời dì. Có muốn chơi thì ở chơi ít bữa rồi về. Để bữa nào dì khỏe trong mình, dì sẽ qua mà đức bản con”.

Trường-Xuân đứng dậy đi lại ván mà nằm, không nói chi nữa hết. Bà Phủ thấy vậy mới kêu thằng Quới biểu coi đóng cửa, rồi biểu Yên-Tuyết lấy truyện “*Tái sanh duyên*” đọc cho bà nghe. Đến 10 giờ rưỡi bà Phủ nằm ngủ quên mà Trường-Xuân cũng ngủ khò, Yên-Tuyết thấy vậy mới vắn đèn lu-lu rồi vào phòng mà nghỉ.

Theo thế thường hễ con một thì cha mẹ tung-tiu, muốn đòi vật chi cũng được, muốn làm việc chi cũng cho, tập quen tánh nét sai khiến người ta, rồi lần lần sanh thêm ý tứ cao-ngạo, hoặc hỗn-hào, làm cho những kẻ đồng bực không ai yêu được, mà những kẻ dưới cũng không ai chịu nổi. Yên-Tuyết sanh trong nhà quan, từ nhỏ cho đến lớn ở trong nhà thì tôi-tớ đều thừa dạ, đi ra đường thì thiên-hạ đều kiên vì. Đã vậy mà vợ chồng ông

Phủ có một mình cô mà thôi, bởi vậy cung cô như cung trứng mỏng, khi cô còn thơ-ấu, hễ nghe cô khóc thì vợ chồng chạy lăng-xăng, đến chừng cô lớn khôn, hễ thấy cô buồn thì vợ chồng lo chộn-rộn, chẳng có việc chi cô muốn mà không làm, chẳng có vật nào cô đòi mà không sắm. Cô được tung trọng như vậy, nhưng mà cô không nhân cái tình cảnh ấy mà sanh lòng cao-ngạo, hoặc tập thói hống-hào. Những tôi trai tớ gái trong nhà đưa nào nhỏ hơn thì cô kêu bằng em nghe ngọt-ngào, còn người nào lớn tuổi hơn cô thì cô kêu bằng anh bằng chị, chớ chẳng hề cô chịu làm mặt chủ nhà mà xưng mày xưng tao. Có đưa nào làm quấy mà cô rầy, nghe cũng vui lòng; có việc chi bất bình mà cô giận, coi càng đẹp-đẽ. Gà bươi giàn hành hay là chó ăn vụng bột, cô ngó thấy thì cô biểu đuổi nó đi mà thôi, chớ cô không cho đánh đập. Tánh cô hòa-huẩn mà lại mềm-mỏng như vậy, nên tôi tớ trong nhà thương cô mà lại sợ cô, còn chòm-xóm từ già chí trẻ chẳng ai mà chẳng kính trọng.

Yến-Tuyết ở với người dung thì được lòng mọi người, còn ở với cha mẹ lại trọn đạo làm con nữa. Khi quan Phủ còn sanh tiền, cô thấy cha mẹ tung-tiu chừng nào cô càng kính trọng thương yêu chừng nấy, cô chẳng hề nói một tiếng nào, hay là làm một việc chi cho cha mẹ buồn lòng cực trí. Từ ngày quan Phủ qua đời rồi, trong vài năm đầu hễ có đi học về ngó lên bàn thờ thì giọt châu lã chã, tác dạ ngậm-ngùi; lần lần một ngày một nguôi-ngoại, nên cô không khóc nữa, song hễ đêm nào cô nằm mà nhớ cha, thì băng-khuâng trong lòng cô ngủ không được. Tình thương cha mẹ của cô bây giờ dòi hết về cho bà Phủ, bởi vậy cô mới thôi học để về mà phụng-dưỡng săn-sóc mẹ già. Ngoại trừ bà Phủ thì cô còn biết thương ai nữa. Đã biết trong lúc cô học tại nhà trắng, cô thấy có ít trò tánh hiền nét tốt, nên có kết làm chị em, mà từ ngày cô thôi học cho đến nay đã ba năm rồi, cô ít hay gặp mặt, nên tình muốn lợt lạt, nghĩa gần phai, bởi vậy cô không để ý cho lắm. Anh cô là Lê-trường-Xuân tuy gần gũi cô hơn mười năm nay, song từ ngày cô có trí khôn, cô thấy người háo danh háo lợi, miễn là ngồi trên đứng trước, miễn là áo tốt bạc nhiều thì thôi, ai chê cười mặc ai, thì cô đem dạ khinh thàm, bởi vậy tình anh em thì cô thương, nhưng mà lòng thương ấy lại có pha lộn ý ghét.

Yến-Tuyết nghe Trường-Xuân thuật việc nhà với bà Phủ, ban đầu cô ta ngồi tự nhiên không động lòng chút nào hết; lần lần cô nghe Trường-Xuân nói tới vợ hống-hào mắng chửi thì cô ta có giận thàm, giận chị sao không biết nói thanh-tao, rồi lại giận anh sao không ra oai trừng-trị. Đến chừng cô thấy Trường-Xuân nghẹn-ngùng lụy ứa, phiền vợ than thân, chừng ấy cô nghĩ Trường-Xuân ở trong gia đình chắc là khổ não lắm, bởi vậy cô mới buồn xo tới nghiệp giùm cho phận người có đủ sức mà thông-thả với đời, song vì chữ lợi-danh nên phải chịu ngậm cay nuốt đắng.

Yến-Tuyết đêm ấy nằm trăn-trở hoài ngủ không được, trong trí cứ tưởng-tượng cái cảnh gia-đình của Trường-Xuân, thấy cô hai Hảo là vợ Trường-Xuân da đen, miệng rộng, đầu tóc chêm-bệp, ngón tay chù-vù, từ sớm mai cho tới tối cứ trợn mắt châu mày, nói với chồng thì câu-mâu, nói với tôi tớ thì quạu-cọ, rồi lại thấy Trường-Xuân ra vào than thở, đứng ngồi buồn xo, mặc áo tốt mà không được vui, ngồi xe hơi mà không biết khỏe. Cô

là người hay lật lòng, thưở nay hễ thấy ai bị hoạn-nạn thì cô thương xót, bởi vậy cô suy nghĩ một hồi thì cô thương thân anh Trường-Xuân vô cùng, mà rồi cô ghét hai Hảo, có chồng sao không biết trọng chồng, tiền bạc quý báu gì, sao lại ỷ tiền bạc mà khinh bỉ chồng, làm cho chồng mang sầu đeo thảm.

Qua bữa sau bà Phủ thấy Trường-Xuân cũng còn buồn, nên ăn cơm rồi bà biểu ở nhà mà chơi, để bà qua Bến-Tranh đặng nói phải trái với thầy Cai Tường và **dức bản** cháu dâu đặng cho vợ chồng đừng xích-mịch nữa. Bà Phủ đi rồi, Yên-Tuyết đem đồ ra để trên ván ngồi thêu, rồi kiếm chuyện nói cho Trường-Xuân giải buồn. Ban đầu hai người nói chuyện đông dài, lần lần Yên-Tuyết mới hỏi phăng đến việc gia-đạo, Trường-Xuân nằm trên ván bên kia mà nói với, chừng nghe hỏi tới việc nhà mới lại ghé ngồi gần Yên-Tuyết, rồi to nhỏ thuật hết tánh tình của vợ cho Yên-Tuyết nghe. Anh ta nói gần trót giờ, Yên-Tuyết bỏ thêu ngồi chăm-chỉ mà nghe. Anh ta kể hết các sự quấy của vợ rồi mới nói rằng: “Bây giờ anh nghĩ lại anh ăn-năn vô cùng”.

“Vì anh ham giàu sang nên gần mười năm nay anh chẳng vui-sướng chút nào hết. Em không rõ, chớ chị ba em nó còn một cái quấy lớn lắm. Qua cưới nó về ở được 3 năm rồi qua mới hay nét nó không được tốt, khi trước nó có tư tình với thằng biện của ông gia anh. Tại có như vậy nên ông sợ xấu, mới cậy mối mà gả cho anh đó”.

Yên-Tuyết nghe nói tới chuyện đó thì chung-hững, không biết nói sao cho được; cô ta liền cầm kim vừa thêu vừa hỏi rằng: “Sao hỏi anh hay anh không để bỏ phút cho rồi?”.

Trường-Xuân ngồi lặng-thinh một hồi rồi thở ra mà đáp rằng: “Thiệt ban đầu anh cũng có tính đi xin để, song cách vài ngày sau anh suy đi nghĩ lại việc đã lỡ rồi bây giờ để bỏ thì càng mang tiếng. Đã vậy mà nó giàu có lớn, mình bỏ nó thì cũng uổng, nên anh mới tính đánh liều miễn mình hưởng gia-tài nó được thì thôi. Anh tưởng nó là đứa có tí-tích, chắc sao nó cũng kiêng-nể mình, nào dè nó đã hư mà lại còn lên giọng lán thế ... thiệt nếu mà anh biết trước như vậy, thì hỏi nhỏ anh không thèm ham giàu đâu, để anh lựa một cô nào mảnh-mai, thanh-nhã, khôn-khéo như em đây vậy anh cưới, rồi chồng làm việc, vợ coi nhà, hũng-hĩnh với nhau cho vui, miễn là đủ ăn, đủ mặc thì thôi không cần gì giàu có.”

Trường-Xuân nói tới đó thì liếc mắt thấy Yên-Tuyết chúm-chím cười. Anh ta bắt mùi nên nói thêm rằng: “Anh chắc người nào mà kết nghĩa với em thì thiệt là có phước lắm. Được một người vợ nước da trắng trong, chơn tay dịu-nhiều, cặp mắt như thu-thủy, chân mày tợ xuân-sơn, môi đỏ như son, má nún trái quít, ngồi coi đã đẹp, mà đứng coi cũng xinh, nói có duyên, cười có nét, được vợ như vậy không phải là có phước lắm hay sao?” Yên-Tuyết nghe nói thì ngó Trường-Xuân vừa cười vừa nói rằng: “Anh quý nà! Nói nhiều chuyện hông!”

Từ đó tới chiều Trường-Xuân cứ theo diều cợt Yên-Tuyết hoài, kiếm lời chọc cho cô ta tức cười, rồi lại kiếm chuyện nói cho cô ta động lòng nữa. Đến chiều xe lửa Mỹ-tho

qua rồi mà không thấy bà Phủ về. Yên-Tuyết nghi chắc thầy Cai cầm ở lại ăn cơm rồi tới cho xe hơi đưa về; chẳng dè chờ đến tám giờ tối mà cũng chưa thấy về, Yên-Tuyết sợ Trường-Xuân đói bụng mới biểu dọn cơm ăn. Cơm dọn lên bàn, Yên-Tuyết mời Trường-Xuân ăn trước, ngoài miệng thì nói rằng mình không đói, nhưng mà trong bụng nghĩ thầm mình là phận gái ngồi ăn chung một mâm như vậy coi không được, nên tính để Trường-Xuân ăn rồi mình sẽ ăn sau, Trường-Xuân cứ theo nài Yên-Tuyết phải ăn thì anh ta mới chịu ăn, cực chẳng đã Yên-Tuyết phải vâng lời.

Ngồi ăn cơm Trường-Xuân nói nói cười cười, bộ vui-vẻ lắm, cứ theo ngó Yên-Tuyết rồi khen tay cầm đũa coi đẹp, khen miệng mỉm cười có duyên, làm cho Yên-Tuyết mắc cỡ nên ăn không được. Ăn cơm rồi chùng ăn đồ tráng miệng, Trường-Xuân đợi Yên-Tuyết thò tay bẻ một trái chuối, anh ta mới kê tay vô mà bẻ đặng đụng tay Yên-Tuyết. Yên-Tuyết mắc cỡ quá, nên bẻ riết cho được một trái rồi đứng dậy đi qua ván ngồi mà ăn, chớ không nói chi hết.

Trường-Xuân nói chuyện này rồi bắt qua chuyện khác không dứt. Trời khuya lần lần, tôi tớ trong nhà đóng cửa ngủ hết, trước sông vắng-vẻ ngoài vườn im-lìm; Yên-Tuyết đứng dựa cửa sổ mà dòm ra thì chỉ nghe gió giông thổi cây lá ào-ào và thấy bóng trăng rọi cỏ hoa rục rờ. Đồng hồ đã gõ 10 giờ. Yên-Tuyết day mặt ngó đồng hồ rồi nói rằng: “Đã 10 giờ rồi, chắc là má ở bên chơi sáng mai mới về. Anh ba buồn ngủ hay chưa? Thôi, để tôi đi ngủ đặng cho anh ngủ”.

Trường-Xuân men men đi lại cửa sổ là chỗ Yên-Tuyết đứng đó, vừa đi vừa nói nhỏ nhỏ rằng: “Em thức nói chuyện chơi mà. Anh buồn quá ngủ không đặng. Nói chuyện với em mấy đêm qua cũng không biết buồn ngủ”. Yên-Tuyết thấy Trường-Xuân lại gần thì tính trở lại ván mà ngồi, nhường cửa sổ cho Trường-Xuân đứng. Trường-Xuân đã có ý muốn lại đứng gần Yên-Tuyết, nên thấy Yên-Tuyết bỏ đi thì thất-vọng, mới dòm ra ngoài sân mà nói rằng: “Ý! Ai đi vô cửa kia kia! Ai đó?”

Yên-Tuyết nghe nói tưởng là bà Phủ về nên lật-đật chạy lại vừa ngó vừa hỏi: “Ai đi đâu?” Trường-Xuân đứng khít một bên, làm bộ dòm ra ngoài rồi nói: “Ồ! Cái tàu dứa gió thổi đưa qua đưa lại anh tưởng là người ta đi vô cửa chớ! Nay em coi trăng tỏ trời thanh, ngó ra ngoài thấy cảnh đẹp-đẽ quá há? Cảnh xem thú vị, nếu đứng xem một hồi lâu ai cũng phải động tình. Từ nhỏ cho tới bây giờ có khi nào em xem trăng trong gió mát, hoặc em nằm đêm vắng canh khuya, rồi em bâng-khuâng trong dạ, khoan-khoái trong lòng, dường như thương như nhớ ai vậy hay không em?” Yên-Tuyết đứng lặng-thình không trả lời. Trường-Xuân chum-chím cười rồi dùng những lời ngọt-dịu, kiếm những chuyện nguyệt-hoa mà khêu tình Yên-Tuyết.

Yên-Tuyết là gái mới lớn, tuy thuở nay đọc truyện Tàu thấy những tích Bá-Ngọc-Sương ở có tình với La-Côn, Phụng-Kiều ở có nghĩa với Lý-Đáng, Mạnh-Lệ-Quân trọn đạo cùng Hoàng-phủ-Thiếu-Hoa, thì muốn làm như Bá-ngọc-Sương, như Phụng-Kiều, như Mạnh-Lệ-Quân, song cô ta chưa gặp ai là La-Côn, ai là Lý-Đáng, ai là Hoàng-phủ-Thiếu-hoa, bởi vậy khối ái-tình còn phong kín trong lòng, chưa có dịp mà phát hiện ra

ngoài được. Trọn một ngày nay cô ở một mình trong nhà với Trường-Xuân, tuy là anh của cô, song cũng là một người trai, hình vóc dong-dầy, tướng-mạo đoan-trang, lại có học nên văn nói lạnh-lợi, đối-đáp bậc-thiệp; mà từ hồi chiều cho đến bây giờ lại nói với cô những lời dịu-ngọt, những chuyện nguyệt-hoa nữa, bởi vậy cho nên cô lững-đững lờ-ờ, trong lòng băng-khuâng, trong trí bối-rối, dường như nửa say nửa tỉnh. Cô đứng dựa cửa sổ mà nghe Trường-Xuân nói, ngoài sân vắng-vẻ gió mát trăng trong, bên tai rập-rình tiếng kèn giọng quyển, bởi vậy cô đã tính đi ngủ mà không đi, đã tính lánh xa Trường-Xuân mà không lánh khỏi, cứ đứng đó trân trân đến đổi Trường-Xuân vịn vai cô, cô cũng không hay, Trường-Xuân nắm tay cô, cô cũng xuôi xị.

Trường-Xuân tuy cư-xử trong chốn gia-đình thì coi bộ không thông cho lắm, nhưng mà sang qua cái đường ong-bướm thì thiệt là lanh, dòm thấy Yên-Tuyết như vậy thì không kể chi là nghĩa anh em, quyết lập thế làm cho phi tình sắc dục. Than ôi! Từ xưa đến nay bọn nam-nhi hoặc thừa cơ-hội may mắn, hoặc dùng ngôn ngữ lạnh-lợi mà làm điều như danh phạm nghĩa, kẻ biết bao nhiêu. Mà đoàn phụ-nữ hoặc chưa thông thế thái nhơn tình, hoặc không biết giữ lòng son tiết trắng để cho hư thân mất giá, kẻ số cũng chẳng ít! Người không học sa vào đó, mà người có học cũng sa vào đó, người nghèo hèn không tránh khỏi, mà người giàu sang cũng không tránh khỏi, nghĩ coi có đáng buồn cho xã-hội phong-tục, có đáng tiếc cho gia-đình danh dự hay chăng?

Trường-Xuân tuy là người có học, song bấy lâu nay anh ta đành đem cái danh dự của nam-nhi mà đổi lấy chút sang giàu, người phẩm giá như thế thì tự nhiên tánh tình như thế, nghĩ chẳng lạ gì. Thương thay cô Yên-Tuyết phận gái đào-thơ liễu-yêu, bấy lâu nay tiết trắng như giá, lòng trong như gương, chưa biết thói nguyệt-hoa, chưa quen lời ong-bướm, thành-linh gặp cái cảnh say-mê thuở nay chưa từng nghe, bởi vậy cho nên cô đã-đuối bồi-hồi, rồi quên hết những câu giáo-dục gia-đình, để cho kẻ thất-phu nó làm như nhuốc nữ-lưu danh tiết, nghĩ thiệt đáng buồn lắm!

(3)

Trời gần sáng, gà lồi xóm gáy vang bên tai; trên nhành chim dáo-dác đứng rìa lông, ngoài sông ghe lạc-sạc chèo đi chợ. Dưới bếp chị chín Hữu nấu nước, khua lộp-cộp; trước sân con chó vàng chup rượt con mèo chạy nghe rần-rật. Yên-Tuyết giật mình thức dậy, nhẹ nhẹ bước ra ngoài, dòm thấy đèn còn chong lu-lu, Trường-Xuân thì nằm trên ván day mặt vô vách mà ngủ. Cô ta vừa ngó thấy Trường-Xuân, sực nhớ tới những việc hồi hôm thì cô ta mắc cỡ, nên lật-đật trở vào phòng. Cô khóa chặt cửa phòng rồi leo lên giường mà nằm lại. Cô suy tới nghĩ lui, nhớ tới việc đã làm quấy thì cô lấy làm hổ-thẹn, bởi vậy cô lấy mền đắp bít mặt mà khóc. Cô khóc một hồi rồi cô tức giận, không hiểu vì ai khiến nên gương trong hóa đục, tiết trắng hóa bùn, từ này còn mặt mũi nào mà dám ngó chị em, còn trinh tiết gì mà dám mong hoa chúc. Cô giận rồi lại khóc, khóc rồi lại giận, cứ nằm lăn lộn trên giường hoài.

Trời sáng lặn lặn; ánh sáng chen kẹt cửa sổ vào phòng lờ-mờ. Yên-Tuyết đầu xoa tóc, ngồi dậy đi lại cửa sổ đứng chống tay mà dòm ra ngoài vườn trà. Cô đứng ngó một hồi, lòng lạnh ngắt như đồng, mặt ướt mem nước mắt. Cô nghe thằng Quới hè-hụi xách nước đem tưới trà, cô hổ-thẹn không dám cho nó thấy mặt, nên lật-đật đóng cửa sổ lại rồi leo lên giường mà nằm nữa. Nghe đồng hồ ở ngoài gõ bảy giờ, rồi lại nghe tiếng giày của Trường-Xuân thì tức tối cũng như ai vác cây mà đập vào ngực, nghe tiếng nói của Trường-Xuân thì xôn-xang như ai cầm dao mà cắt ruột gan. Tuy cô nằm một im-lìm cũng như ngủ, nhưng mà nước mắt chảy dầm-dề, cô chán ngán cuộc đời, muốn chết phứt đặng vùi lấp kiếp hồng nhan như nhuộm.

Đến 8 giờ cô nghe Trường-Xuân ra đứng dựa cửa sau, kêu chị chín Hữu mà hỏi rằng: “Chị chín, cô hai còn ngủ hay là đi đâu, mà hồi sớm mai đến bây giờ sao vắng tiếng vậy chị?” Chị chín Hữu trả lời nhỏ nghe không rõ, rồi Trường-Xuân lần ra ngoài trước đi qua đi lại mà ngâm thơ. Yên-Tuyết nghe tiếng anh ta chùng nào thì càng tủi, càng phiền, càng tức, càng giận chùng này. Đúng 10 giờ mới nghe tiếng xe hơi ngừng ngoài cửa.

Trường-Xuân lật-đật chạy ra, ngó thấy bà Phủ về, lại có thầy Cai Tường với vợ mình đi theo nữa, liền trở lộn vô rồi nằm trên ván day mặt vô vách làm bộ ngủ. Bà Phủ vô trước, thầy Cai với cô hai Hảo đi theo sau.

Thầy Cai-tổng Tường tuổi đã 65, mặt dùn da, mắt đeo kiếng, tóc bạc, râu dài đầu bịt khăn đen, mình mặc áo xuyên đen mới, quần nhiều trắng cũ, chơn mang giày hàm ếch da láng. Còn con gái thầy là vợ Trường-Xuân, tuy con nhà giàu sang, song dung mạo rất tầm thường, người không quen biết thì không dè là con Cai-tổng, bởi vì cô da đen, mũi gãy, răng hô, cằm lẹm, tay chơn thô-kịch, đi bộ cứng-còng, đầu đội khăn lục soạn trắng, mình mặc áo cẩm nhung đen, quần hàng bom bay mới, chơn đi giày nhung đỏ thêu cườm, tay xách dù màu xanh cán bạc.

Bà Phũ bước vô ngó thấy Trường-Xuân nằm ngủ thì kêu om-sòm mà nói rằng: “Hội-đồng, thức dậy nào! Có anh Cai với cón qua với tao đây nè!”

Trường-Xuân lồm cồm ngồi dậy, làm bộ như ngủ, nên lấy khăn lau cặp con mắt; chừng thấy thầy Cai bước vô thì đứng dậy chào hỏi rồi đi rửa mặt. Vợ Trường-Xuân vừa ngó thấy chồng thì đứng lại mà nói rằng: “Thứ đờn-ông gì mà hể có gậy với vợ thì bỏ nhà mà đi. Tưởng là đi đâu, té ra qua bên dì Phũ, giới dữ hông” Trường-Xuân làm bộ không nghe, cứ đứng rửa mặt. Thầy Cai ngồi hút thuốc cũng lặng-thình, không nói chi hết.

Bà Phũ thấy vắng Yên-Tuyết thì kêu chín Hữu mà hỏi. Chín Hữu đáp rằng: “từ hồi sớm mai đến bây giờ cô nằm trong phòng hoài không ra”. Bà Phũ chạy vô thấy cửa phòng khóa chặt thì vỗ vách mà kêu. Yên-Tuyết đương nằm mà khóc, tóc tai xụ-xộp, mặt mũi ướt-dầm, nghe mẹ kêu thì lật đật ngồi dậy lấy khăn lau mặt rồi mới mở cửa. Vì cửa sổ đóng chặt nên trong phòng lờ mờ. Bà Phũ không thấy mặt con cho rõ, song bà không biết việc gì mà 10 giờ còn nằm êm trong phòng, bởi vậy bà mới hỏi rằng: “Con đau hay sao vậy con?” Yên-Tuyết thấy mặt mẹ thì đã chết điếng trong lòng, lại nghe mẹ hỏi nữa thì cô chịu không được, muốn tỏ hết sự tình cho mẹ nghe, ngặt khách đương ngồi ở ngoài, nói ra bất tiện, nên cô dằn lòng, gục mặt xuống đất mà thưa rằng: “Từ hồi hôm đến bây giờ con nhức đầu quá nên ngồi không được”. Bà Phũ liền biểu: “Thôi, con nằm xuống mà nghỉ”, rồi bà trở ra hầu chuyện với khách. Bà vừa xây lưng thì thấy cô hai Hảo bước vô phòng đứng hỏi rằng: “Cô hai ể mình hay sao vậy dì?” Bà Phũ đáp rằng: “Ừ, nó nói nó nhức đầu”, rồi hai người dắt nhau trở ra.

Bà Phũ mời thầy Cai uống nước rồi dòm thấy ý vợ chồng, cha con bợ ngợ, không ai chịu khởi đầu mà nói việc nhà, bà mới ngó Trường-Xuân mà nói rằng: “Tao qua bên đặng phân phải trái với anh Cai và đức bản con ba, té ra theo lời con ba nó nói với tao, thì vợ chồng rầy rà với nhau đó là lỗi tại nơi cháu chớ không phải tại nó. Nó nói cháu không lo việc nhà, bỏ phú cho một mình nó, cháu cứ đánh quần đánh áo rồi khi thì đi Sài Gòn, khi thì đi Mỹ-Tho mà chơi hoài; mà đi tới đâu cháu lại có mèo chuột tới đó. Nó sợ cháu chơi sa đọa mà hư hại việc nhà nên nó dám hỗn hào với cháu đâu. Nay cháu, nay có mặt anh Cai đây, dì mới nói thiệt cho cháu rõ: phận cháu côi-cút, dì đây cũng như mẹ vậy, dì nói cháu phải nghe. Anh Cai già yếu rồi, sự nghiệp thì lớn lắm, cháu phải hết lòng lo quản xuất việc nhà, chẳng nên chơi bời nữa. May mà cháu có vợ nó biết lo lắng như vậy, chớ nếu cháu đụng đũa thừa thớt, rồi cháu bỏ đi chơi hoài thì có cơm đâu đủ mà ăn. Thôi, vợ chồng đừng có hờn nhau nữa. Cháu đã làm ông này ông kia với người ta, nay mai đây cháu lại làm tới Cai-tổng, không phải là nhỏ: chẳng nên để xào-xáo trong nhà, thiên hạ người ta chê cười”.

Trường-Xuân đứng dậy thưa rằng: “Thưa trước là thầy sau là dì, vợ tôi nó kiếm chuyện đổ tội cho tôi, chớ thủa nay tôi có chơi bời chi đâu. Tôi đi đâu cũng có chuyện tôi mới đi chớ. Như đi Mỹ-Tho thì nó biểu tôi đi kiện nợ, hoặc đi đóng bách-phần ruộng, tôi đi mới được. Mà hể đi thì trưa về liền, có giờ nào rảnh mà lo mèo chuột. Còn hai năm

nay tôi có đi Sài Gòn lần nào đâu. Việc đó thầy tôi biết lắm, nó nói thêm cho tôi sao được.”

Vợ Trường-Xuân ngồi trên ván nghe chồng nói như vậy thì đứng dậy chỉ tay mà nói rằng:

- Minh đừng chối! Tôi nghe họ nói đã rùm tai. Hễ mình bước chân ra khỏi nhà thì mình rà-rà theo mấy con đĩ, còn chối gì nữa. Tôi không thèm nói thì thôi, đừng có chọc miệng tôi.
- Tôi mà có trai gái với ai, thì xin lệnh ông Quan-Đế vạ hòng tôi đi. Minh đừng có nói tức quá như vậy.
- Vậy chớ con chó nào lấy con Hương-lễ Chấn đó?
- Hương-lễ Chấn nào đâu?
- Thôi, đừng có lẻo-lự. Cái tuồng mặt thấy mà phát ghét.

Hai vợ chồng cãi lầy với nhau om-sòm, thầy Cai ngồi vuốt râu mà cười, không nói chi hết; còn chín Hữu với thằng Quới thì đứng núp trong cửa buồng mà nghe, rồi ngó nhau bụm miệng mà cười. Bà Phủ dòm thấy mới rầy rằng: “Thằng Quới đứng chi đó, sao không lo đi làm cỏ ngoài vườn đi? Còn con chín thì coi cơm riết rồi dọn ăn, trưa rồi, còn đợi giống gì nữa?” Hai người ở nghe rầy lật đật chạy xuống nhà bếp. Bà Phủ day lại nói với hai vợ chồng Trường-Xuân rằng: “Thôi, hai cháu đừng có rầy rà thiên hạ người ta chê cười. Phàm vợ chồng muốn ở đời với nhau thì vợ nhịn chồng một chút, chồng nhịn vợ một chút mới được. Hai cháu đã làm ông này bà kia với người ta, đi ra kẻ bầm người dạ. Nếu hai cháu không nghe lời dì, thì từ rày sấp lên đừng có biết đến dì nữa.”

Thầy Cai Tường mới tiếp mà nói rằng: “Tôi coi tuổi hai đứa nó hạp nhau lắm chớ, không biết tại sao mà nó xung khắc cứ rầy với nhau hoài. Tôi đã dức bản hết sức mà cũng không được. Tôi chắc tại tôi cất cái cửa ngõ sai hướng. Để bữa nào tôi mượn họ rước thầy Địa-lý coi, rồi day cửa ngõ lại hướng khác thử coi trong nhà có hết lộn xộn hay không.”

Cơm dọn xong rồi bà Phủ mới mời ngồi hết lại ăn. Ngồi ăn cơm bà Phủ nói rằng: “Ở đời này tiền bạc phải cho nhiều, mà chức phận cũng phải cho lớn thì người ta mới kiêng vì, chớ tiền nhiều mà làm dân thì người ta khi, còn chức lớn mà không tiền thì không ai sợ. Cháu tiền đã nhiều, mà chắc cũng lớn, giàu sang gòn đủ thì quý biết chừng nào. Dì ước cho cháu được làm Cai-tổng rồi lần lần lên tới Huyện-hàm, mới thiệt đẹp mà nở mặt”.

Trường-Xuân nghe nói ngồi chúm-chím cười. Vợ thấy vậy mới chống đũa mà nói rằng: “Dì nói đó phải ngoáy lỗ tai cho lớn mà nghe.”

Cơm nước xong rồi, bà Phủ hối Trường-Xuân mặc áo mang giày đặng theo thầy Cai mà về. Trường-Xuân ríu-ríu đi thay đồ, không cãi lầy chi nữa.

Xe hơi chạy rồi, bà Phũ dòm đồng hồ thì đã 1 giờ rưỡi. Chín Hữu đang dọn dẹp dưới bếp, còn thằng Quới thì lột dứa sau vườn. Bà Phũ bước vô buồng rồi lại dờ mùng mà hỏi Yên-Tuyệt rằng: “Con bớt nhức đầu hay chưa con?” Yên-Tuyệt nằm đắp mền day mặt vô vách không trả lời. Bà Phũ hỏi tiếp rằng: “Con có biểu bày trẻ nó dọn cơm cho con ăn hay không? Để má biểu con chín nó dọn cơm bung vô đây cho con ăn nghe.” Yên-Tuyệt cứ lặng thinh hoài. Bà Phũ thấy vậy mới vói tay dờ cái mền lên rồi rờ mặt Yên-Tuyệt té ra gò má mát rượi mà ướt mem, bà không hiểu con đau bệnh gì mà lại khóc, nên bà lo sợ bà mới hỏi nữa rằng: “Trong mình con đau làm sao đó con, con nói cho má biết. Để má biểu thằng Quới đi rước thầy coi mạch cho con nghe.”

Yên-Tuyệt thấy mẹ ân-cần thì tủi trong lòng, nên lắc đầu rồi khóc rầm-rút. Bà Phũ thấy tình cảnh như vậy càng lo sợ hơn nữa; bà liền ngồi trên giường, một tay bà nắm tay, còn một tay bà rờ ngực Yên-Tuyệt rồi to nhỏ hỏi rằng: “Sao đó con? Có việc chi mà con khóc dữ vậy? Con nói thiệt cho má biết, không có sao đâu mà sợ. Má đi khỏi ở nhà có việc gì đó hay sao?” Yên-Tuyệt nói tảm tức tảm tươi rằng: “Má ôi, thân con không còn chi mà kể. Con đã hư rồi xấu hổ lắm, con phải chết, chớ không thể nào sống được.”

Bà Phũ nghe nói giựt mình kinh khủng song bà muốn biết rõ đầu đuôi nên bà dẫn lòng làm tỉnh mà hỏi rằng: “Sao vậy con? Con nói chuyện gì nghe kỳ dữ vậy? Con làm sao mà con gọi rằng hư? Nín đi con. Con đừng khóc, con nói hết đầu đuôi cho má nghe; con còn một mình má đây, nếu con có làm việc chi quấy mà con giấu má thì má biết sao mà an-ủi con được. Con cứ nói thiệt cho má nghe, ví dầu con có tác-tệ cho lắm đi nữa, má cũng không đánh đập chi đâu mà sợ.” Bà Phũ vừa nói vừa đỡ Yên-Tuyệt ngồi dậy.

Yên-Tuyệt cứ khóc nước mắt tuôn dầm-dề, một tay thì che mặt, một tay thì ôm mền, ngồi dậy rồi nói nhỏ nhỏ rằng: “Má đi khỏi, anh ba ở nhà ảnh cứ theo ve-vãn con hoài; bởi con khờ dại, con không biết giữ mình, con nghe lời ảnh nên bây giờ con đã ô danh xú tiết rồi, má ôi”. Bà Phũ nghe rõ thì chung hứng, liền buông con ra, rồi ngồi khoanh tay chống đầu gối mà thở ra, giọt lụy tràn-trề, ngực ảm-ách. Bà ngồi lặng thinh một hồi lâu, rồi lau nước mắt đứng dậy đi ra ngoài mà ăn trà. Yên-Tuyệt nằm co trên giường ôm mền mà khóc rầm-rút.

Bà Phũ nằm ngoài ván gác tay qua trán, một lát bà thở dài một cái. Đến 3 giờ chiều, chị chín Hữu ở dưới bếp sẽ lên đi lên, dòm thấy bà Phũ thức mới thưa rằng: “Bầm bà, cô hai không ăn cơm, thôi để tôi nấu cháo cho cô ăn”. Bà Phũ liền đứng dậy bước vô buồng kêu con mà hỏi rằng: “Con a, con ăn cơm hay không? Như ăn cơm không được, thôi để nó nấu cháo cho con ăn nghe”. Yên-Tuyệt lắc đầu. Bà Phũ nói tiếp rằng: “Con không ăn cơm thì phải ăn cháo, chớ nhịn đói như vậy không nên. Con chín đi nấu cháo đi; nấu cháo rồi chiên cá bung lên đây cho nó ăn.”

Chín Hữu vâng lời đi riết xuống bếp. Bà Phũ ngồi trên giường to nhỏ mà khuyên con rằng: “Con khờ dại, con làm như vậy thiệt là quấy lắm. Mà đã lỡ rồi má biết liệu làm sao bây giờ. Má nghĩ má giận thằng đó quá, để bữa nó qua đây rồi má sẽ rầy nó; thôi bây

giờ con đừng có khóc-lóc nữa. Con phải ăn uống chơi bời như thường, đừng có làm như vậy họ nghi.”

Yến-Tuyết lau nước mắt mà đáp rằng:

- Con mắc-cở quá, còn mặt mũi nào mà thấy tôi-tớ trong nhà, hay là kẻ lân-cận trong xóm nữa được.
- Vậy chớ mấy đứa ở có đứa nào biết hay sao?
- Thưa không. Trong lúc đêm có một mình con với ảnh ở trên nhà trên, cửa đóng hết có ai biết được.
- Tưởng là có đứa ở nào nó biết thì sợ nó đàm-tiểu ra ngoài xấu-hổ, chớ nếu không ai biết thì có sao đâu mà con sợ.
- Con làm quấy rồi con tức-tối nên khóc hoài, mà con lại hổ-thẹn quá, nên từ sớm mai cho đến bây giờ con không dám ló ra ngoài cửa buồng, con không dám cho ai thấy mặt hết.
- Không hại gì đâu. Con đi rửa mặt gỡ đầu, rồi cứ ăn uống chơi-bời như thường, chớ nếu con làm như vậy thì trẻ ở trong nhà nó nghi rồi xấu-hổ lắm đa con, ngồi dậy đi với má. Má nói con đừng có cãi lời. Việc này thì có một mình má với con và anh ba con biết mà thôi, chớ người ngoài không ai hay thì có sao đâu mà sợ.

Yến-Tuyết dục-dặc không chịu đi. Bà Phủ nói riết rồi làm giận làm hờn, cực chẳng đã cô ta phải vâng lời đi ra ngoài rửa mặt. Trên bàn rửa mặt có treo một tấm kính vuông. Yến-Tuyết đứng lau mặt dòm thấy hình mình trong tấm kính thì hổ ngươi nên cúi đầu xuống, không dám ngó.

Yến-Tuyết nghe lời mẹ nên ráng ăn một chén cháo, rồi lấy cườm với hung ra ngoài ván ngồi mà thêu mặt giày. Bà Phủ nằm ngoài mà ngắm con thì thấy đầu tuy không gỡ, áo tuy nhàu-nhè, nhưng mà gương mặt sáng-rỡ, coi ít có con gái ai bì kịp. Yến-Tuyết ngồi thêu mà bộ coi buồn thảm lắm, một lát nước mắt tuôn ra rồi chảy dài theo gò má, cô phải lấy khăn mà lau, có hồi cô lau không kịp nước mắt rớt xuống ướt tấm nhưng làm ó đi nên cô phải lấy vạt áo mà chặm.

Bà Phủ thấy con cứ buồn rầu hoài, tối lại tôi-tớ trong nhà ngủ hết, bà mới lấy lời nhỏ-to dịu-ngọt mà khuyên giải con. Hễ bà Phủ nói tới việc ấy thì Yến-Tuyết lấy làm khó chịu nên khóc òa rồi thưa rằng:

- Má biểu con đừng có buồn, mà con nghĩ không buồn sao được. Thân con gái duy có sự trinh tiết là trọng. Nay con đã mất trinh tiết rồi thì thân con ra gì nữa đâu. Con tính thà con chết phứt cho yên thân, chớ sống mà nhơ-nhuốc như vậy, sống một ngày thêm xấu một ngày, sống càng thêm hổ-thẹn chớ vui sướng chi mà sống.

- Con đừng nói quấy như vậy. Ba con mất rồi mấy năm nay nhờ có co hủ-hỉ, má mới khỏi buồn. Nếu con không nghe lời má, con cứ sâu não mà mang bệnh, thoảng như có bễ nào thì chắc má chết, má sống không được. Con nhỏ dại con không hiểu, ở đời ai cho khỏi làm lỡ được. Má thấy có nhiều đứa con nhà sang trọng hơn mình nữa, mà nó còn lấy trai có chữa, rồi sau nó cũng có chồng tử-tế quá vậy đó sao. Con mới làm lỡ có một lần mà con biết ăn-năn thì có sao đâu mà sợ. Cô ba Hương cô nói để cô kiếm chỗ làm mai cho con. Thôi, con đừng có buồn, con giả đồ như quên lưng sự con làm quấy đó đi, để coi có chỗ nào xứng đáng má gả con lấy chồng rồi êm chớ gì.
- Má nói như vậy con càng buồn nhiều hơn nữa.
- Sao vậy?
- Con đã mất tiết rồi, bây giờ còn mặt mũi nào mà dám lấy chồng. Xin má đừng có tính tới việc đó. Từ hồi sớm mai cho đến bây giờ con muốn tự vận chết cho rồi. Ngặt con thương má quá nên con không dám chết. Con nói thiệt, con nguyện ở như vậy mà nuôi má, ngày nào má trăm tuổi già thì con cạo đầu đi tu, chớ con không chịu ưng ai làm chồng hết.

Bà Phủ nghe nói hẵn như vậy bà lặng thinh, song trong trí bà tính thầm rằng để thủng-thẳng rồi mình sẽ khuyên giải lần lần, chớ bây giờ nó còn đương ảo não, nếu mình ép quá nó cùn trí sợ nó làm bậy càng khổ nữa. Nhờ bà Phủ lạnh-lợi biết cách thế khuyên lớn, nên Yên-Tuyết lần lần bớt khóc, ăn uống ra vào như thường, nhưng mà cô chiêm-nghiêm, không vui, không cười, sớm mai không ra trước sân mà nhìn hoa, buổi chiều không xuống cầu thang mà hóng mát như thuở trước vậy nữa, dường như cô thấy hoa tươi cô thẹn, cô thấy nước trong cô buồn.

**

(4)

Trường-Xuân rầy rà với vợ rồi giận bỏ nhà đi; tôi tớ trong nhà xầm-xì với nhau đưa thì nói làm bộ đi vài bữa rồi về, đưa thì nói xấu hổ quá nên sợ đi luôn, té ra mới đi có ít ngày, thầy Cai với cô hai Hảo qua rồi riu-riú theo mà về. Về nhà rồi thì cũng vui cười như thường, dường như chẳng xích-mích chi hết vậy.

Trường-Xuân về nhà nằm đêm nhớ tới Yên-Tuyết thì trong lòng khoan-khoái vô cùng. Có lúc anh ta ăn-năn, nghĩ rằng nó với mình là anh em mình làm như vậy thì quấy lắm. Mà rồi anh ta lại nghĩ rằng theo luật đời nay rất đổi là anh em chú bác, đồng một họ với nhau mà người ta còn cho phép cưới gả cho nhau đó sao, mình với nó là anh em bạn dì, khác họ với nhau, có can chi mà ngại. Anh ta muốn qua thăm bà Phủ lắm, đặng thấy mặt Yên-Tuyết, ngắt ở bên mới về nếu đi nữa sợ vợ nghi nên không dám.

Tới Tết, Trường-Xuân ngồi xe hơi đi một mình qua mừng tuổi dì. Yên-Tuyết thấy dạng anh ta thì lật đật đi vô buồng rồi khóa cửa lại nằm im-lim không muốn cho thấy mặt.

Trường-Xuân mặc áo tổ lốt màu trứng sáo, mang một đôi giày mới tinh, hút thuốc xì-gà phà khói lên nghi ngút, ngồi nói chuyện với bà Phủ một hồi rồi hỏi rằng: “Ngày Tết mà con hai nó đi đâu vắng đi há?” Bà Phủ thấy Trường-Xuân thì đã có ý quở trách sự anh ta loạn-luân phạm nghĩa, song bà nghĩ ngày xuân không lẽ đem chuyện không tốt ra mà nói, đã vậy mà ban ngày tôi-tớ ra vào lộn-xộn, nếu nói ra sợ chúng nó nghe được thì xấu hổ, bởi vậy bà làm lơ giả như không hay biết chuyện chi hết vậy, song bà cũng lặng-thinh không thềm trả lời.

Trường-Xuân trong mình có tịch nên hổ thẹn, bởi vậy bụng thì muốn biết coi Yên-Tuyết đi đâu mà miệng không dám hỏi nữa.

Anh ta ngồi chơi hơn một giờ đồng-hồ rồi đứng dậy từ mà về đặng có đi mừng tuổi chỗ khác. Khi ra cửa bà phủ kêu mà nói với rằng. “Ra ngoài ngày bữa nào cháu rảnh rang thì qua bên dì chơi đặng dì tỏ việc nhà cho cháu nghe”. Trường-Xuân dạ rân rồi lên xe hơi mà đi.

Về dọc đường anh ta ngồi suy nghĩ hoài, không hiểu bà phủ biểu qua đặng tỏ việc gì. Hay là dì đã hay sự mình làm quấy nên biểu qua mà chẳng? Không lẽ dì hay được, việc ấy âm thầm biết mà học. Yên-Tuyết là con gái tự nhiên nó mắc-cở, có lẽ nào mà nó học hay sao? Chắc là biểu qua đặng nói việc chi khác, chứ không phải việc đó. Còn con nọ ngày Tết mà nó bỏ đi đâu kia! Mình trông cho có dịp qua thấy mặt nó, té ra qua mà nó đi đâu mất, làm mình buồn quá. Để bữa nào rồi mình kiếm chuyện đi qua nữa.

Đến rằng tháng giêng Trường-Xuân thay áo đổi quần sửa-soạn đi qua thăm bà Phủ. Vợ nói đi sao đi hoài, mới qua thăm hôm Tết rồi còn qua chi nữa, làm cho anh ta thụt ở nhà không dám đi.

Ở bên này bà Phủ có ý trông Trường-Xuân qua quở trách đặng cho anh ta chừa cái thói xấu ấy đi, rồi sau biểu anh ta kiếm chỗ làm mai đặng bà gả phút Yên-Tuyết cho rồi, chớ để lâu ngày sợ tiếng thị phi khó chịu. Chẳng dè bà trông hoài đến nửa tháng hai mà cũng chưa thấy.

Từ qua khỏi Tết rồi thì Yên-Tuyết coi bộ bớt buồn, nhưng mà cuối tháng giêng trở về sau trong mình cô ta lại dãn-dươi bần-thần, hôi com tanh cá, ăn không biết ngon, mà sao lại hay buồn ngủ lắm. Bà Phủ dòm thấy con mặt mày chao-va-o, bộ-tịch khác thường, thì trong lòng phát nghi, muốn rước thầy thuốc chẩn mạch thử coi có phải là có thai nghén chi đây hay không, song bà sợ nếu thiệt có thai mà mình để cho thầy thuốc biết, thì ắt người ngoài họ hay hết thảy, rồi còn gì danh-giá nhà mình, bởi vậy bà để im-lìm mà coi chừng, không dám hở môi với ai hết. Đến nửa tháng hai, bà coi thì thiệt quả Yên-Tuyết đã có chửa. Bà buồn rầu hết sức, tuy bà không dám than phiền với con, song hễ bà nằm một mình thì nước mắt chảy đầm-dề, bà lo tới tính lui, không biết làm thế nào mà che đậy đặng cho người ta đừng biết.

Đêm nọ canh khuya vắng-vẻ tôi-tớ ngủ hết, bà mới bước vào phòng kêu con thức dậy rồi bà to nhỏ mà tỏ với con rằng: “Con ôi! Má coi bộ con có nghén rồi đó con! Nếu thiệt quả như vậy thì nhà ta vô phúc lắm.” Yên-Tuyết nghe mẹ nói mấy lời thì ngã ngửa trên giường nằm chơ tay lạnh-ngắt. Bà Phủ thất kinh, lật-đật kêu chín Hữu rồi hỏi nhúm lửa bung vào cho bà hơi. Cách một hồi Yên-Tuyết tỉnh dậy ngó mẹ mà nước mắt tuôn như mưa. Cô chắc lưỡi lắc đầu hai tay ôm mẹ vừa khóc vừa nói rằng: “Thế này thì con phải chết mới xong, má ôi!”

Bà Phủ ngồi tay vịn con, tay ôm mặt mà khóc rầm-rút, nghẹn-nghùng nói không được. Bà thấy dạng chín Hữu đi ngang qua cửa buồng, bà lật-đật lau nước mắt rồi bước ra nói rằng: “Khuya rồi, thôi con chín đi nghỉ đi con”. Bà khép cửa trở vô mới ngồi dựa bên con mà nói rằng: “Này con, việc đã lỡ rồi, bây giờ con sàu não cho lắm đi nữa cũng chẳng có ích chi. Má nghĩ nếu việc này tiết lậu ra ngoài thiên hạ hay thì xấu-hổ lắm. Con là con ông Phủ, chớ không phải con nhà dân-dã, hễ một người hay được thì cả lục-tính đều hay, rồi chẳng những con mang nhơ mà thôi, mà má đây cũng mang nhục với người nữa. Vậy má tính phải giấu-giếm cho lắm mới được. Thôi, để mai một má đi Sài Gòn kiếm mướn một căn phố xấu xấu ở trong đường hẻm rồi đem con lên đó mà ở. Con ở đó ít tháng chờ đến ngày lâm bồn thì vô nhà bảo-sanh mà nằm. Để song rồi thì đem đứa nhỏ cho nhà mồ-côi cho họ nuôi rồi má rước con về. Bây giờ thì má nói với họ rằng má đem con vô nhà trắng đặng con học thêu thêm một năm nữa, làm như vậy con đi ra mới khỏi người ta nghi, mà chừng con về mới khỏi người ta dị-nghị. Má tính kế ấy vẹn toàn lắm, con nghĩ thử coi có được hay không.”

Yên-Tuyết lau nước mắt rồi ngó mẹ mà nói rằng: “Thưa má, phận con là con gái không biết giữ tiết hạnh, đã làm cho má buồn rầu gần 2 tháng nay, mà rồi đây con sẽ làm cho cha mẹ phải nhơ-nhuốc với thiên hạ nữa, thiệt con lỗi với cha mẹ nhiều lắm. Vậy nên con tính con phải chết thì má mới khỏi mang tiếng xấu. Con làm quấy thì con phải chịu,

xin má đừng có lo lắng cho con làm gì mà nhọc lòng. Thiệt bây giờ con chết, thì con không tiếc thân con chút nào hết. Vậy xin má ở lại dương-trần mà vui hưởng ngày già, để cho cho dứt phút nợ trần cho rồi đặng con mát tấm thân và má khỏi mang tiếng xấu.”

Yến-Tuyết nói dứt lời liền ngồi xuống đất mà lạy mẹ. Bà Phủ lật-đật đỡ đứng dậy, kéo con lên giường rồi mẹ con ôm nhau mà khóc. Trong phòng bóng đèn leo-lét, sau hè gà gáy tằm-te, cảnh đã buồn mà người cũng buồn, thợ trời khéo vẽ một bức tranh rất bi-thảm, tưởng ai trông vào cũng phải đau lòng ứa mắt. Bà Phủ to nhỏ mà khuyên giải con, bà nói rằng nếu Yến-Tuyết mà chết thì bà cũng tự vận mà chết theo, chớ bà không thể nào mà sống ở một mình trên dương-trần cho được. Bà nói quá nên Yến-Tuyết động lòng nên không tính tới việc tự tử nữa, nhưng mà hễ bà nhắc tới chuyện lên Sài Gòn mượn phố giầu cô thì cô cự hẳn, cô không bằng lòng, cô nói rằng ở đời việc gì mình giầu lung chừng nào thiên hạ càng hay nhiều chừng nấy. Bây giờ mình tính đi lánh mặt đặng chờ ngày để xong rồi sẽ về; mình làm như vậy tưởng là che miệng thế gian được, mà có chắc gì thiên hạ không hay. Mà ví dầu không ai biết đi nữa, mình biết việc mình, tự nhiên mình cũng hổ thẹn. Chi bằng mình đã làm quấy rồi thì mình cứ chịu quấy ngay đi, đừng giấu-giếm, đừng gạt-gẫm ai hết. Đã biết lúc ban đầu thì thiên-hạ họ chê cười, mà thà là mình bị họ cười trước mặt, chớ không nên để hổ thẹn trong lòng. Huống chi mình đã làm quấy thì mình phải chịu phạt, chớ mình làm quấy mà còn muốn làm mặt phải, dường ấy cái quấy của mình lại càng lớn hơn nữa.

Bà Phủ nghe tỏ ý như vậy thì bà lấy làm kỳ, bởi vậy bà mới hỏi gạn lại rằng:

- Bây giờ con tính cứ ở nhà như thường chừng để con ra thì con nuôi, ai cười chê mặt ai hay sao?
- Dạ.
- Ớ hự! Con tính nghe kỳ quá. Thuở nay má chưa từng thấy ai mà tính như con vậy bao giờ.
- Ấy là tại họ hư mà muốn làm mặt nên bởi vậy họ tính giấu-giếm. Chớ phận con đây con đã hư rồi con chịu hư, nên con không thềm giấu ai hết.
- Con nói hơi liều mạng như vậy sao được. Con ở nhà thì họ cười con đã đành rồi mà họ cười luôn tới má nữa mới là khổ cho chớ. Con đành lòng để họ cười má rồi cười luôn vong hồn của ba con nữa sao?

Yến-Tuyết nghe nói tới vong-hồn cha thì mũi lòng, nên ngồi khóc tằm-tức tằm-tươi, làm cho bà Phủ phải kiếm lời mà khuyên giải nữa.

Bà Phủ sợ con thất chí rồi làm bậy, nên bà ngủ chung với con, chớ không để cho con nằm một mình. Qua đêm sau bà lại lo mưu tính kế mà giấu-giếm nữa; bà muốn dắt Yến-Tuyết về Bà-Rịa, rồi đem ra phía Luới-Rê mà gởi cho bà con, mà bà tỏ ý ra thì Yến-Tuyết cứ khóc hoài, ý muốn ở nhà chớ không chịu đi đâu hết.

Hai mẹ con hễ ban ngày thì ra vô ăn uống như thường, còn ban đêm thì đóng cửa vào trong phòng mà tính việc nhà. Mà ngặt con một ý, mẹ một ý, nên tính hoài mà cũng không nhứt định lẽ nào. Lối nửa tháng hai Trường-Xuân mới nói với vợ để qua thăm đi được. Anh ta thoát ra khỏi nhà thì mừng rỡ vô cùng tính đi riết qua đặng thấy mặt Yên-Tuyết. Anh ta xuống xe đi vô nhà chơn bước khắp-khởi, miệng cười ngòn-ngoản, tưởng là mình lâu qua hễ qua tới thì đi mừng rỡ em vui cười, chẳng dè bước vô nhà thì bà Phủ chào sơ sài rồi ngó chỗ khác mà ăn trầu, không niềm-nỡ như xưa nay vậy, còn Yên-Tuyết thì đi đâu mất, không thấy tăm dạng chi hết. Anh ta kéo ghế mà ngồi, không biết có việc chi mà coi bộ đi buồn dữ vậy, trong lòng lấy làm ái-ngại, song không lẽ ngồi lặng-thình hoài, nên phải làm gượng mà nói rằng: “Hôm nay đi ở bên này mạnh giỏi thế nào? Hôm Tết đi dặn cháu có rảnh thì qua đi nói chuyện, mà xưa rày mắc lận-đận hoài đi không được. Không biết đi có việc chi đó vậy đi há?”

Bà Phủ không trả lời. Bà kêu thằng Quới sai đi chợ, và biểu chín Hữu coi nấu cơm ăn, rồi bà mới dway qua ngó Trường-Xuân mà nói rằng: “Ừ, đi có việc muốn nói với cháu, xưa rày đi có ý trông hoài, mà không thấy cháu qua. Cháu là một đứa khôn-nạn lắm. Cháu đã có học-thức mà lại làm ông này ông kia với người ta, sao cháu không biết giữ luân thường; em cháu khờ dại, lẽ thì cháu phải lo gìn giữ gìn giữ danh tiết cho nó mới phải, chớ sao cháu lại đành lòng làm những điều tội phong bại tục, khiến cho em cháu nó như danh xú tiết như vậy?”

Trường-Xuân lấy làm hổ-thẹn nên ngồi gục mặt xuống đất mà lặng thình không biết sao mà trả lời, mà cũng không dám ngó bà Phủ. Bà Phủ thấy vậy mới nói tiếp rằng: “Thôi, việc cháu làm thì cháu phải chịu, bây giờ nó đã có ghen lỗ rồi, vậy cháu tính sao thì cháu tính đi cho xong, chớ để vài tháng nữa bụng nó lớn đây mang xấu hết cả bấy cả lũ”.

Bà Phủ nói mà nước mắt rung-rung. Trường-Xuân nghe Yên-Tuyết có ghen thì thất kinh, mày mặt tái xanh, mồ-hôi nhỏ giọt, bối-rối trong lòng, không biết nói sao cho được, duy nói nhỏ rằng: “Cháu có dè mà hại đến như vậy đâu”. Bà Phủ thấy vậy mới tiếp mà nói rằng: “Đi nghĩ lại đi giận cháu lắm. Tại cháu làm mà hai tháng nay đi khóc hết nước mắt, ăn ngủ không đặng. Còn con nhỏ nó tức tối hổ-thẹn chịu không kham, nay nó đòi thất họng, mai nó đòi uống thuốc độc, làm cho đi lo sợ không biết chừng nào. Cháu nghĩ coi việc cháu làm nó hại dường nào. Hôm nay đi tính để đi Sài Gòn mượn phố trong hóc trong hẻm mà giấu nó, nuôi đến chừng nào nó đẻ rồi đi sẽ đem nó về, mà nó không chịu, nó quyết ở nhà mà thôi, không thềm giấu-giếm ai hết, ai cười thì nó chịu, bởi vì nó dại nó lắm lỗ thì nó phải mang tiếng quấy. Nếu để nó ở đây thiên-hạ họ hay thì xấu hổ cả và tông-môn, bởi vậy đi mới không bằng lòng; đi sợ nó cùn trí rồi tự-vận lại càng khôn-khỏ hơn nữa, nên đi không dám rúng ép”.

Trường-Xuân nghe rõ đầu đuôi, ngồi thở ra lặng thình một hồi rồi hỏi rằng:

- Sao đi chắc nó có ghen.

- Sao lại không chắc.
- Nếu nó không chịu đi Sài Gòn thôi thì đem nó vô trong ruộng hoặc trong vườn mà giấu nó có được hay không?
- Di cũng có tính như vậy mà nó cũng không chịu.
- Cha chả! Nếu vậy thì khó quá.
- Bởi vậy hôm nay di rầu biết chừng nào. Nếu nghe lời nó cứ để nó ở trong nhà hoài, trong vài tháng nữa bụng nó lớn đây thì thiên-hạ họ cười chết, di chịu sao nổi. Mà di lại còn sợ một nỗi nữa con ba ở bên nó hay được thì còn gì thể-diện của di.

Trường-Xuân nghe nói tới chuyện vợ hay thì lo sợ quá đỗi, ngồi suy nghĩ một hồi rồi nói rằng:

- Cha chả! Nếu vợ cháu mà nó nói thì xấu hổ lắm. Mà lúc này đã có giấy cho ông gia cháu hưu trí rồi, cháu đang sửa-soạn ra tranh chức Cai-tổng, nếu nó hay nó phá hoang thì khổ cho cháu biết chừng nào.
- Vậy chớ biết làm sao bây giờ? Chớ chi hôm lúc Tết có ai đi nói, di gả phứt nó thì xong quá.
- Thưa di, cháu tính như vậy, di nghĩ thử coi có được hay không?
- Cháu tính sao đó?
- Di cũng biết, việc gia-đạo của cháu khó lắm. Thuở nay cháu được đẹp mày nở mặt với người ta ấy là nhờ bên vợ. Nay mà cháu được làm Tổng hay là không được thì cũng là nhờ bên vợ nữa. Nếu việc này mà lậu ra đến tai con vợ cháu thì di đã hổ thẹn, mà cái thân cháu đây cũng phải mang khổ. Vậy mình phải lo làm sao mà giấu cho nhẹm việc này mới được. Di mới ước rằng phải có ai đi nói, di gả phứt con hai cho êm, vậy cháu xin di cho phép cháu kiếm **người nôm** nó, cháu kiếm đũa nghèo khổ cháu cho tiền bạc nhiều thì tự nhiên nó chịu liền chớ không khó gì.
- Di ước là ước hồi nó chưa có nghén kia, chớ bây giờ nó nghén đã gần 2 tháng rồi ai mà chịu đi cưới. Nếu mình gạt họ rồi chừng họ đi cưới bụng nó thè-lè thì mình làm sao mà nói với họ?
- Thưa di, việc đó không hại gì. Cháu nói thiệt trước với người ta, hễ họ đành như vậy mình mới cho cưới chớ. Thuở nay con nhà giàu sang nếu rủi ro chữa oan thì họ làm như vậy thiếu gì.
- Cha chả! Mà biết họ chịu hay không?
- Cháu lựa mấy đũa nghèo nàn, cháu cho một đôi ngàn thì nó chịu liền, có khó gì đâu.

- Sợ mấy đứa tầm bậy, con nhỏ nó không ung.
- Phải ung đỡ đặng mà che miệng thiên-hạ. Chớ chọn lựa chỗ đương môn đối hộ thì họ có chịu đâu.
- Thôi, cháu đi ra ngoài chợ mà chơi một chút, để di dọ ý con nhỏ thử coi, rồi cháu trở về đây dì sẽ trả lời cho cháu.

Trường-Xuân nghe lời leo lên xe hơi mà đi. Bà Phủ vô buồng thấy cửa buồng khóa chặt, bà gõ cửa mà kêu. Yên-Tuyết đi lại mở cửa, rồi hỏi mẹ rằng: “Anh khốn-nạn đó còn lân-la tới nhà chi nữa vậy?”

Bà Phủ ngồi trên giường biểu con lại ngồi một bên rồi bà òn-ỷ mà tỏ sự bà muốn kiếm người nghèo cực đặng họ nôm đỡ, trước là danh tiếng của mẹ con vẹn-toàn, sau nữa đường công-danh của Trường-Xuân khỏi lỡ-dở. Yên-Tuyết nghe nói liền hỏi rằng:

- Anh đó ảnh bày như vậy phải không má?
- Ở ... ừ ... Nó tính như vậy đó, mà má nghĩ tính như vậy thì hay lắm đa con, nếu con bằng lòng thì mẹ con ta khỏi mang tiếng.
- Má tưởng làm như vậy rồi khỏi xấu hay sao?
- Có ai biết đâu mà họ cười. Hễ kiếm được người rồi thì má cho cưới liền.
- Nếu cưới có 6, 7 tháng rồi con đẻ, thì làm sao mà họ không biết con có chửa hoang?
- Thiếu gì cách nói. Mình nói đẻ thiếu tháng cũng được mà.
- Mà ví dầu mình dối người ngoài được đi nữa, còn cái anh đi nôm đó làm sao mà dối ảnh?
- Thì mình đã nói trước cho nó biết rồi, mình có dối trá gì đâu.
- Nếu nói trước ai thềm cưới.
- Má làm sao thì má làm, miễn là có người ta chịu cưới con thì thôi, con đừng lo.
- Con đã thất tiết thất trinh rồi, bây giờ con còn mặt mũi nào mà dám động phòng hoa chúc. Thưa má, xin má để cho con chết phứt cho rồi, chớ lấy chồng như vậy hổ-thẹn, con làm không được.
- Nếu con cãi lời má hoài, thì cũng như con bung danh-giá của tông-môn mình mà con trút xuống sông vậy.

Bà Phủ nói dứt lời, thì ngồi khóc coi thảm thiết lắm. Yên-Tuyết nghĩ mình làm quấy để mẹ ưu phiền, thì trong lòng đau đớn chịu không được bởi vậy cô cũng khóc òa mà thưa rằng: “Con thấy má ưu phiền chừng nào con càng muốn chết chừng nấy. Thôi xin má đừng có khóc nữa, má tính thế nào con cũng bằng lòng. Ngặt vì thuở nay con vẫn mong đem tấm gương trong mà gởi cho chồng, nay tấm gương của con đã đục rồi, nếu

con trao cho chồng thì con hồ lắm. Má tính để má kiếm người nghèo cực mà mượn họ nôm đỡ. Vậy thì con xin má cho họ tiền bạc cho nhiều đăng giao với họ cưới thì cưới mà họ không được ăn nằm với con. Nếu được như vậy thì con mới bằng lòng, bởi vì ý con đã nhứt định không chịu thất thân với ai hết. Con nghĩ người nào mà chịu cưới con là vì có bạc tiền nên họ mới chịu, bởi vậy nếu mình buộc thêm việc ấy họ cũng chẳng kèo nài gì.”

Bà Phũ nghe con nói như vậy thì ngồi suy nghĩ một hồi rồi bỏ đi ra ngoài. Cách chừng nửa giờ Trường-Xuân trở lại, bà Phũ mới thuật mấy lời của Yên-Tuyết lại cho Trường-Xuân nghe, Trường-Xuân gật đầu và đáp rằng: “Con hai nó tính như vậy cũng phải. Thôi, việc ấy cháu xin dì đừng lo, để cháu tính trong năm ba bữa cháu sẽ qua cho dì hay”.

Trường-Xuân từ giã bà Phũ ra về. Lên xe ngồi anh ta nghĩ bên Bến-Tranh không có ai, nhưng nếu về bến mà kiếm người thì lấy làm bất tiện lắm, chi bằng mình ra ghé chợ Tân-An mà nói thiệt với em mình là thầy giáo Nguyễn-tế-Thế nghe, rồi mình cậy nó tính giùm, dầu tốn hao năm ba ngàn đồng mình cũng chịu, chớ để đổ bể ra đây mình chắc hụt làm Tổng, mà lại sợ hết đi xe hơi nữa được.

Thầy giáo Nguyễn-tế-Thế là anh em với Trường-Xuân, một đảng là con nhà cô, một đảng là con nhà cậu. Thầy đã 25 tuổi mà chưa có vợ, nhà ở gần lối trường học. Trường-Xuân ghé xe trước nhà, thì thầy đi dạy học cũng vừa mới về tới đó. Anh em mừng rỡ nhau rồi Tế-Thế mời Trường-Xuân vô nhà, hỏi trẻ nấu nước mà đãi khách. Trường-Xuân thấy trời gần tối ý muốn về cho mau, nên cản không cho nấu nước nôi chi hết, vừa ngồi xuống thì kêu Tế-Thế mà nói rằng:

- Này em, qua có một việc rồi quá, nên ghé cậy em phải giúp qua mới được.
- Việc gì vậy?
- Để qua nói thiệt em nghe. Dì Phũ của qua em biết không?
- Biết.
- Ờ, dĩ có một đứa con gái, là con hai Tuyết, đã khôn-khéo mà đẹp-đẽ lắm.
- Cô đẹp thiệt, mà anh để cho người ta khen chớ anh khen sao phải.
- Để qua nói em nghe. Bởi vì nó đẹp quá nên hôm tháng chạp qua đến chơi, qua thấy nhan sắc của nó qua dần không được, qua làm bậy trai gái với nó bây giờ lỡ nó có chữa rồi, em.
- Húy! Trời ơi!
- Thiệt khổ lắm! Bữa nay qua đi thăm qua mới hay. Việc này chưa ai hay hết. Qua tin em lắm qua mới tỏ thiệt với em.
- Bây giờ anh biểu tôi nôm hay sao anh?
- Không .. Mà ví dầu em nôm, nghĩ cũng không hại gì.

- Trời ôi! Anh khéo nói không! Ai đi làm như vậy cho được anh.
- Nó lịch sự lắm em.
- Ủa! Lịch sự mà làm gì?
- Mà nó có của nữa.
- Có của thì có chớ.
- Mà không phải qua cậy em nôm đâu mà em sợ. Em cũng biết, con gái mà có chữa oan thì xấu hổ lắm. Huống chi hai Tuyết là con quan, nếu thiên-hạ hay thì còn gì danh tiếng. Mà phận nó mang tiếng xấu đã đành, ngặt lúc này qua đương tính tranh Cai-tổng, nếu đổ bể thì khổ cho qua lắm. Vậy qua tính kiếm người nghèo-nàn đặng mượn họ nôm đỡ nó, họ đòi năm ba ngàn gì qua cũng chịu hết thảy, miễn là giấu cho nhẹm thì thôi. Em làm ơn kiếm giùm một người cho qua, tốn hao bao nhiêu em đừng ngại. Họ đòi ăn tiền bao nhiêu cũng được, song qua buộc họ hai điều này: điều thứ nhứt là họ cưới mà họ không được ăn nằm với con hai Tuyết; điều thứ nhì là chừng nào con hai Tuyết đẻ xong rồi, bất luận là ngày nào, hễ qua biểu họ thôi thì họ phải thôi liền. Tại ý di Phủ muốn như vậy, chớ qua không can gì. Em làm ơn giùm cho mau mau, nếu việc thành rồi qua thưởng công em trọng lắm. Mà việc này kín lắm, em đừng có nói bậy cho họ hay nghe không em.

Tế-Thế ngồi ngẫm-nghĩ một hồi rồi đáp rằng: “Có lẽ được. Hôm tháng trước tôi đi chơi bên Mỹ-Tho, tôi có gặp một người bạn học hồi trước đi lính-xình ở bến, quần áo lang-thang, coi bộ nghèo-khổ lắm. Tôi hỏi thăm thì anh ta nói anh ta làm việc Trạng-sư. Thôi, để mai nhằm ngày chúa-nhật tôi đi qua nói giùm thử coi, nếu anh cho tiền nhiều thì chắc anh ta chịu”.

Trường-Xuân nghe nói thì mừng hết sức liền móc túi lấy ra một tấm giấy hai chục đồng mà đưa cho Tế-Thế đặng làm phí-lộ mà đi, rồi đứng dậy từ mà về. Tế-Thế đưa ra tới ngoài đường. Trường-Xuân lên xe rồi dặn với rằng: “Em ráng hết lòng mà lo giùm việc đó cho qua nghe. Hễ được thì đánh dây thép cho qua hay ... Mà thôi, để trưa thứ hai tới qua đây mà hỏi thăm thì tiện hơn. Em vô nghĩ, qua về nhé.”

Tế-Thế trở vô nhà đi qua đi lại miệng chúm-chím cười hoài.

**

(5)

Lối nửa chiều, mặt trời ngả bóng xiên-xiên gió xô nhành lúc-lắc. Khúc đường dựa theo mé sông cái, ngang châu-thành Mỹ-Tho, từ nhà giấy xe lửa sắp lên, thiên-hạ lại qua dập-dìu. Trước khách-sạn có một gánh mì gõ lắc-cắc, dưới gốc cây chị chè đậu rao hò-hơ, học-trò dắt nhau đi chơi, cười giỡn om-sòm, xe kéo không có ai kêu, ngồi khoanh tay riết.

Ngoài sông thì tàu đất ghe chạy ngang thối xúp-lê vang-rân, trong mé thì sóng vập vào bực thạch phun bọt-bèo trắng nõn. Trên cầu tàu Lục-tĩnh là chỗ chiều mát thiên-hạ hay ra đó đứng mà hứng gió, có một người trai trạc chừng 25-26 tuổi, đương đứng chống hai cánh chỏ trên lan-can cầu ngó lên mồm Cù-lao Rông. Người trai này đội một cái nón trắng, song lâu ngày không đánh phấn nên màu coi luốt-luốt; mình mặc một bộ đồ tây xám, song lâu ngày không giặt ủi nên ống quần không có lẫn còn tay áo thì đen thui; dưới chơn đi một đôi giày da đen mũi trầy-trụa, còn gót thì mòn hết nửa. Tuy là y-phục không được tinh khiết, cửa tay áo xười, nón ru-băng rách, nhưng mà mặt mày sáng rỡ, da trắng, má bầu, cặp mắt tỏ như gương, hàm răng trắng như ngọc. Anh ta chống tay mà ngó mông, thấy trên đầu còn thuyền buôn chạy vát củi sóng trương buồm, rồi lại nghe phía sau lưng xe lửa xúp-lê rầm-rầm rút chạy. Người đi chơi hễ gặp xe lửa chạy thì thường hay đứng lại mà coi, duy có một mình anh ta đã đứng trên cầu gần đường xe lửa, mà lại đã nghe xe lửa xúp-lê vang-rân, song cứ đứng ngó mông qua sông không thèm day mặt lại.

Trời mát lần lần, hàng gáo trông dựa theo mé sông áng bóng mặt trời nên trên cầu lần lần hết nắng. Cách một hồi có năm sáu học-sanh dắt nhau xuống cầu đứng mà chơi, nói chuyện rồi cãi lẫy om-sòm, mà người trai ấy cũng không nhúc-nhích, dường như xác ở dương-trần còn hồn nương mây bạc, các việc đời .tai. Cách một hồi nữa, lại có ... Tể-Thế men men xuống cầu, bước nhẹ nhẹ, còn mắt (thiếu vài chữ). Chừng Tể-Thế ra nhìn người ấy kỹ lưỡng rồi, miệng cười, chơn bước lại, vỗ vai mà hỏi rằng: “Làm giống gì mà đứng đây?”

Người ấy giựt mình day lại thấy Tể-Thế ăn mặc đoan-trang, giày vàng, áo xám, mắt đeo kiếng che bụi, túi giặt khăn bìa ren, thì đứng nhìn trân trân, làm bộ như không quen biết. Tể-Thế vói nắm tay mà đặc-dặc và nói rằng: “Anh em bạn học với nhau, mà lại mới gặp hôm tháng trước, nay anh quên tôi rồi hay sao?” Người ấy cười mà đáp rằng: “Làm sao mà đến nỗi quên được. Song tôi thấy anh em bạn cũ có nhiều người hay quên tôi, gặp tôi họ hay ngó lơ, nên thà là để anh đưa tay trước rồi tôi mới dám nắm chớ.”

Tể-Thế cười rồi xỏ tay vào cánh tay người ấy, cặp dất đi và nói rằng: “Hôm trước gặp anh mà mắc xe lửa gần chạy, nên không nói chuyện gì được hết. Nay tôi qua bên anh tính ở chơi đến sáng mai mới về, vậy thôi hai anh em mình đi lên nhà hàng uống rượu chơi. Anh em lâu gặp nhau, nay gặp được tôi mừng quá. Đi, đi anh”. Tể-Thế kéo riết

người ấy đi. Mấy học-sinh thấy một người y- mà niềm nở với một người y- thì lấy làm lạ, nên đứng ngó nhau mà cười ngất.

..... Kỳ-Tâm, vốn là anh em bạn, người gốc Rạch-Giá, nay làm việc Trạng-sư tại Mỹ-Tho. Hôm qua Tể-Thế hứa với Trường-Xuân sẽ qua Mỹ-Tho kiếm người gỡ rối giùm, ấy là ý muốn cậy người này.

Hai người dắt nhau đi ngang qua nhà giấy xe lửa. Tể-Thế mới nói với Kỳ-Tâm rằng: “Đề mình kiếm nhà hàng khách-trú mình uống rượu nói chuyện chơi mới thông thả”. Hai người đi thẳng xuống vòm, rồi quẹo vô phía cầu quây. Gặp nhà hàng khách-trú, Tể-Thế mời Kỳ-Tâm vào ngồi rồi hỏi rằng:

- Ý anh muốn dùng rượu chi?
- Mấy năm nay tôi không uống rượu gì hết. Vậy anh muốn dùng thứ nào tùy thích, tôi ngồi không nói chuyện chơi cho anh vui cũng được mà.
- Được đâu nà! Anh phải uống chơi với tôi chớ. Uống đồ mạnh quá sợ say, thôi để mình uống bi-công nhé. Bồi lấy 2 ly bi-công. Trời nực quá, bỏ nước đá cho nhiều nhiều nhé.

Bồi đem rượu ra rót hai người hai ly. Tể-Thế mời Kỳ-Tâm uống; Tể-Thế nói nói cười cười, có ý muốn chọc cho Kỳ-Tâm nói chuyện, mà Kỳ-Tâm thì ngồi chiêm-nghiêm, cứ day mặt ra ngoài mé sông, bộ coi dường như lo tính việc gì đó vậy. Tể-Thế nói rằng:

- Anh em học một lớp với mình hồi đó gần 40 người. Từ khi ra trường đến nay tán lạc hết, mỗi người đều đi kiếm việc làm ăn, ít khi gặp nhau như vậy.
- Bây giờ anh làm việc ở đâu?
- Tôi rồi thì xin làm thầy-giáo liền; 4 năm nay ở Tân-An hoà, chớ không đi đâu hết, anh quên hay sao? ... Ồ, phải! Anh thôi trước nên không có thi. Cha chả! Năm đó anh em thi đậu nhiều quá, chớ chi anh ở học rảng vài tháng nữa thì chắc anh cũng đậu. Anh thôi uống quá! Này, mà hồi đó lúc gần thi sao anh lại thôi học như vậy anh?
- Tôi mắc việc nhà không thể học nữa được, nên tôi phải thôi.
- Uống quá! Anh mắc việc gì ngật lăm hay sao mà đến nỗi bỏ học như đi vậy?

Kỳ-Tâm nghe hỏi ngồi thờ ra không muốn trả lời, Tể-Thế liếc mắt thì thấy bộ anh ta buồn-bực lắm. Kỳ-Tâm ngó ra ngoài đường thấy đờn-bà mang guốc dắt con đi chơi, xe kéo kiếm khách kéo xe đi nghễ-nghển. Cách một hồi mới day vô mà hỏi Tể-Thế rằng:

- Mấy năm nay anh làm thầy giáo khá hay không?
- Anh cũng biết làm thầy giáo mà khá nỗi gì. Tại tôi chưa có vợ nên nhà cửa còn lồi thối hoài.
- Té ra anh chưa có vợ hay sao?

- Chưa.
- May cho anh lắm a!
- Không có vợ mà may nổi gì anh?
- Nếu anh cưới vợ, hễ cưới chỗ nghèo thì nó báo anh, còn cưới chỗ giàu thì nó khi anh, bởi vậy không có vợ khỏi ai theo báo đời, mà cũng khỏi ai khinh dể, há không phải là may hay sao?
- Anh nói nghe kỳ cục quá!
- Thiệt chớ! Đời này thiên-hạ họ xấu lắm. Anh chưa được giàu sang, mà anh cũng chưa gặp hoạn-nạn, bởi vậy anh chưa hiểu thế-thái nhơn-tinh, chớ tôi đã thấy đủ kiểu, đã nếm đủ mùi, nên bây giờ tôi ghét thiên-hạ lắm.
- Anh nói vậy sao phải! Ở đời có kẻ xấu người tốt, chớ mỗi người đều bậy hết hay sao mà anh oán chung hết thiên-hạ. Trong mấy nhà nghèo cũng hiếm người hiền đức, mà trong mấy nhà giàu cũng hiếm gái khôn-ngoan, nếu mình cưới vợ thì mình chọn con nhà biết điều không cần gì giàu nghèo, thì có lẽ mình cũng vui lòng được chớ.
- Hử! Anh nói chuyện đời xưa hay sao chớ? Đời này ai là người biết điều đâu anh chỉ thử coi?
- Bây giờ biết ai đâu mà chỉ. Mà điều thiếu gì người tử-tế, chớ phải hết thầy thiên hạ đều bậy hết hay sao?
- Đó! Coi có quả như vậy hay không, hử? Anh nói thiếu gì người biết điều, thiếu gì người tử-tế, mà biểu chỉ thử coi, anh luýnh-quýnh không biết đâu mà chỉ. Có, có nhiều lắm chớ. Theo con mắt của tôi coi thì không có, mà theo con mắt của thiên hạ, thì thiếu gì người tử-tế biết điều. Anh không biết đâu mà chỉ, vậy thôi anh để tôi chỉ giùm cho. Anh chịu khó anh đi khắp mấy tỉnh từ trong Nam-Kỳ ra cho tới Bắc-Kỳ anh coi thử coi có phải thiên-hạ hễ thấy ai nhà cửa kinh-dinh, y-phục đàng-hoàng tước trọng quyền cao, ruộng nhiều vườn rộng, thì họ cho là tử-tế biết điều, còn thấy ai quần áo lang-thang, cửa nhà xệch-xạc, ăn không no bụng, ngủ không yên thân, thì họ cho là khốn-nạn gian-giảo. Ý của thiên hạ như vậy đó. Anh nói thiếu gì người tử-tế, phải tử-tế là theo như lời thiên hạ họ cho đó hay không?
- Không. Người tử-tế, thì tử-tế, chớ nào phải giàu sang mới tử-tế, còn nghèo-hèn thì bậy-bà hết thầy đâu.
- Anh nói chuyện đời xưa, hay là anh rút chuyện trong sách anh nói nữa? Anh nói người tử-tế dầu giàu nghèo gì họ cũng cho là tử-tế phải không? Đâu anh thấy ông nào giàu sang mà họ dám kêu là quân ăn cướp, đồ khốn-nạn đâu, anh chỉ thử coi, mà vị tất hết thầy những tay giàu sang đều là bực hiền-nhơn quân-tử hết. Tôi thường thấy, mà có lẽ anh cũng dư biết, thiếu gì người làm những điều hung ác,

dùng những chức nhuốc-nhờ mới trở nên giàu sang, mà hễ giàu sang rồi thì thiên-hạ đã quên tội hung ác hoặc thói nhuốc nhờ của họ hết, mà lại còn theo lạy dạ bợ đỡ họ nữa. Đời này khôn-nạn lắm! Tôi đã ghét, tôi không muốn nói đến, tại anh hỏi dần-lân làm cho tôi nhớ tới tôi càng thêm giận.

- Tại sao mà anh nói nghe hơi chán đời dữ vậy anh?
- Phải, tôi chán đời lắm.

Kỳ-Tâm nói mấy lời rồi lại day mặt ra ngoài đường. Tể-Thế ngó thấy anh ta có sắc giận nên chúm-chím cười mà hỏi rằng:

- Thế khi anh cực khổ lắm hay sao mà anh giận đời như vậy?
- Không. Tôi bây giờ thông thả lắm chớ. Tôi làm việc Trạng-sư ăn lương mỗi tháng 30 đồng. Tôi ở đậu ăn cơm quán nhà người ta trên Cầu-cống mỗi tháng hết 15 đồng, còn 15 đồng tôi xài chơi, có thiếu thốn chi đâu.
- Vậy mà sao anh còn giận đời?
- Anh muốn biết việc của tôi, vậy để tôi tỏ thiệt cho anh nghe chơi. Hồi nhỏ tôi sung-sướng ít có đứa nào dám bì kịp. Cha mẹ giàu có: nhà ngói có 3 tòa, ruộng có hơn một muôn công. Cha mẹ tôi sanh có một mình tôi, mà huê-lợi mỗi năm góp đến 50 ngàn giạ lúa, bởi vậy tôi muốn tiền bạc bao nhiêu cũng được hết. Lúc tôi đi học trên Sài Gòn trong rương tôi thường có năm bảy chục hoặc một trăm đồng bạc luôn luôn.
- Phải, tôi nhớ: bọn học trò hồi đó có một mình anh xài-phí rộng rãi hơn hết. Anh mặc quần hàng áo lụa luôn luôn. Mà anh đi giày cũng mắc tiền hơn hết nữa.
- Hồi đó tôi sung-sướng lắm, bởi vậy tôi đi học không lo chi hết, chỉ lo học cho giỏi đặng khỏi thua chúng bạn mà thôi. Mà tôi học cũng không phải cầu thầy bà gì, chỉ muốn học đặng mở rộng trí khôn hầu ngày sau cai quản sự nghiệp của cha, cho khỏi mang tiếng nhà giàu u-mê. Tôi đi học đã sung-sướng mà bãi trường về nhà lại còn vui vẻ hơn nữa. Anh nghĩ thử coi, mình là con ông Cả giàu lớn hơn hết trong tổng, ai mà không kiêng mình. Tôi đi chơi tới đâu, họ niềm nở tới đó, tá-điền già trẻ gì hễ tôi kêu thì dạ hết thầy. Không phải tôi có ý khoe với anh, chớ thiệt tôi không phải như họ, ý thế mà hiếp đáp người ta; tôi gặp người già cả thì tôi kính họ luôn luôn, tôi thấy ai nghèo nàn thì tôi cho tiền bạc, bởi vậy trong làng họ kiêng tôi mà lại yêu tôi lắm. Lúc tôi được 16, 17 tuổi thì nhà giàu ai có con gái cũng đều muốn gả cho tôi. Ông thân tôi có một người anh em bạn tên là Thái-sanh-Tài, làm Phó-tổng cự, nhà giàu góp mỗi năm lới 20 ngàn giạ. Ông muốn làm sui với ông thân tôi, mà tôi không chịu, tôi xin để tôi học xong rồi tôi sẽ cưới vợ. Bữa nọ bãi trường tôi về, đi dưới tàu tôi gặp bà Phó-tổng Tài với con gái bà là cô sáu Nhiễu đi Sài Gòn về. Ông thân tôi muốn đi nói cô nọ cho tôi, mà tình cờ tôi gặp cô như vậy thì tôi có ý mừng thầm, bởi vì

có dịp mà tôi mới dọn tánh nết cô được. Tôi bước lại chào bà Phó-tổng thì bà mừng rỡ hỏi thăm lăng-xăng còn cô sáu Nhiều thấy tôi coi bộ cũng vui nên không bợ-ngợ chi hết. Đến 11 giờ trưa, tàu ở Mỹ-Tho lên tới Cái-Bè, cô Nhiều dọn bánh thịt ra rồi bà Phó-tổng mời tôi ăn. Bà ép quá nên tôi phải ngồi lại mà ăn với bà và cô sáu Nhiều.

Kỳ-Tâm nói tới đó thì đèn khí bực cháy sáng lòà. Anh ta hớp một hớp rượu thắm giọng rồi nói tiếp rằng: “Chẳng giầu chi anh, cô sáu Nhiều thiệt là đẹp. Cô vẫn nói nhỏ-nhoi, đi đứng dăm-thắm, da trắng tóc dài, môi-son, mày liễu, tay chơn dịu nhiều, hình vóc thanh tao, bởi vậy tôi đã không chịu cưới vợ gấp, mà thấy cô tôi động tình, nên tôi ngồi dưới tàu cứ suy nghĩ hoài, tính về chuyện đó thưa với cha mẹ đi nói cô, rồi đợi hễ ra trường thì cưới liền. Tháng đó nhằm tháng nước đở, mà rui lại gặp chiếc tàu chạy dờ, nên mới tới kinh Lấp-Vò thì trời đã tối mò. Tôi biểu dưới tàu nấu cơm dọn cho tôi với bà Phó-tổng và cô sáu Nhiều ăn. Tàu qua khỏi Long-Xuyên thì đã gần 10 giờ tối rồi. Bà Phó-tổng đi đường bị nắng gió bà mệt nên bà nằm ngủ khò. Tôi thừa dịp ấy mới nói chuyện với cô nọ, ban đầu còn nói chuyện dông dài, lần lần tôi mới tỏ thiệt tình ý của tôi, rồi tôi hỏi cô rằng cha mẹ hai bên đã tính làm sui với nhau như vậy, mà cô có vừa lòng hay chẳng. Cô mắc cỡ nên day mặt khuất bóng đèn, song cô trả lời nhỏ nhỏ rằng: “Nếu anh không chê em là đứa quê hèn, anh quyết giao duyên kết tóc với em, thì em đâu dám phụ lòng anh, ví dầu may rui thế nào em cũng nguyện đồng sanh đồng tử”. Tôi nghe mấy lời ấy tôi cảm xúc trong lòng vô cùng, đến bây giờ nhắc lại mà cái giọng của cô cũng còn như nghe văng-vẳng bên tai.”

Kỳ-Tâm châu mày thở ra rồi nói rằng: “Lòng đàn bà đổi dời, không biết sao mà dò được. Tôi nghe lời cô hữu tình như vậy tôi cảm lắm, nên kỳ bãi trường ấy tôi mới nói với ông thân tôi đi lễ hỏi, rồi đợi chừng nào học xong rồi sẽ cưới. Lúc ấy tôi còn phải học tới 2 năm nữa mới thi lấy bằng tốt-nghiệp. Hễ bãi trường tôi về qua thăm thì ông gia bà gia tôi niềm-nở, rồi lúc tựu trường thì cho mỗi lần một trăm đồng bạc; cô sáu Nhiều lại thêu khăn, may áo, biểu em đem qua cho tôi nữa. Tôi thấy bên vợ tôi ở với tôi có tình như vậy, thì trong bụng tôi mừng lắm, chắc là ngày sau trong gia-đình lấy làm hạnh-phúc lắm. Năm tôi học rút đặng mà thi, thì tôi coi ý cha mẹ tôi không được vui như xưa. Tuy tôi mắc đi học song tôi có nghe rằng mấy năm trước hoặc bị nước lụt, hoặc bị chuột phá, hoặc bị lúa háp, nên ông thân tôi thất mùa luôn luôn. Mà nghe thì nghe như vậy chớ trong bụng tôi chẳng có chút chi lo sợ. Chẳng dè còn vài tháng nữa tới hội thi, tôi tiếp được một bức thư của ông thân tôi nói rằng mấy năm thất mùa không góp được huê-lợi, mà bạc lúa giùm cho tá-diền ăn cũng không thâu được, nợ mỗi năm chồng lời thêm hoài, bây giờ không thể trả nổi, nên chà xả-trí⁵ đã kiện mà phát-mại nhà cửa ruộng vườn hết rồi, và dạy tôi phải về cho mau mà tính việc nhà. Tôi được thư chẳng khác nào như sét đánh bên tai, rộn trí đau lòng, không thể nào học nữa được; chẳng phải là tôi nghe hết của mà ngã lòng, tôi lo là lo cho cha mẹ tôi thất chí buồn rầu rồi sanh bệnh hoạn mà thôi. Thiệt tôi lo chẳng

⁵ (tiếng Pháp) chetty

sai; tôi xin phép về thì nhà cửa đã bị chủ nợ tịch hết rồi, cha mẹ tôi đi ở đậu với một người tá-điền cũ là Bảy Cự, mà cha tôi lại có bệnh nằm mê-man, hễ tỉnh dậy thì khóc. Cha tôi thấy tôi thì khóc tằm-tức tằm-tươi không nói chi được hết, rồi trong đêm ấy bệnh trở mệt quá nên tắt hơi”.

Kỳ-Tâm thuật tới đó thì nhớ cha nên động lòng, hai hàng nước mắt rung rung chảy. Tề-Thế làm mặt buồn mà nói rằng: “Nếu vậy thì việc nhà của anh gian-nan quá; hèn chi gần thi mà anh thôi học. Vậy mà từ hồi đó cho đến bây giờ tôi có hay đâu”. Kỳ-Tâm lau nước mắt rồi mới nói tiếp rằng: “Hoạn-nạn của tôi còn nhiều nữa, chớ phải bao nhiêu đó mà thôi đâu anh. Ông thân tôi mất bà thân tôi không còn một đồng. Tôi phải đi đến mấy nhà người thân thiết với ông thân tôi mà năn-nỉ lay-lục họ đặng mượn bạc vay tiền mà chôn cất. Ông Phó-tổng Tài có qua điếu tang, song ông cúng 10 đồng bạc hương khói rồi về liền, đến bữa táng ông không qua mà đưa. Tống táng ông thân tôi xong rồi thì bà thân tôi buồn rầu nên sanh bệnh nữa. Vợ chồng Bảy Cự thuở nay nhờ làm ruộng của cha mẹ tôi mới cất được nhà rường nhà cấp, mà nay nó thấy tôi suy-sụp, coi ý vợ chồng nó không biết thương. Tôi thấy nhơn tình như vậy tôi buồn nên đem bà thân tôi lên nhà thương Rạch-Giá mà nằm, không thêm ở trong nhà nó nữa. Bà thân tôi đau gần 8 tháng, tôi quơ đầu này tạm đầu kia mà nuôi, nên mắc nợ cùng hết. Đến chừng bà thân tôi từ trần, tôi chôn cất xong rồi, thì trong lung còn có năm sáu đồng bạc, mà số nợ tôi mắc người ta kể đến tám chín trăm. Tôi bơ-vơ không có nơi nương dựa, mới tìm ông gia tôi đặng dò thử coi ý ông tính cho tôi làm sao. Chẳng dè tôi đến nhà thì hai ông bà lạt-lẻo lắm, ông chẳng nói chi đến việc hôn-nhơn nữa, mà ông lại nói rằng tại ông thân tôi vụng tính nên mới tan cửa nát nhà, ông thân tôi có mượn của ông hai ngàn đồng bạc, vậy chớ tôi tính làm sao mà trả lại cho ông. Tôi chẳng biết nói sao được, túng thế phải hứa rằng để tôi kiếm phương làm ăn, chừng nào có tiền thì tôi sẽ đem về mà trả. Tôi trở ra chợ xin làm ký-lục phụ trong sở Thương-chánh mà nuôi miệng. Tuy ông gia bà gia tôi không nói tới việc hôn nhơn nữa, nhưng mà tôi nhớ lời cô sáu Nhiều nói với tôi dưới tàu rằng: “ví dầu may rủi thế nào cô cũng nguyện đồng sanh tử” nên tôi không thối chí, chắc rằng cô không nỡ quên lời. Chẳng dè cách mấy tháng tôi nghe thầy Phó-tổng đã gả cô cho con một ông nhà giàu bên Cần-Thơ. Tuy nghe như vậy, song tôi tưởng ông gả ép, chớ không phải tại cô phụ tôi. Tôi mới gởi cho cô một bức thơ dò thử ý cô thế nào. Tôi chờ hoài không thấy cô trả lời; cách ít tháng tôi thấy cô đi chợ, tôi có ý muốn giáp mặt đặng coi cô nói làm sao, té ra cô thấy mặt tôi cô ngó rồi làm lơ, dường như thuở nay không quen biết chi hết vậy. Nhơn tình! Nhơn tình khốn-nạn lắm, anh thấy chưa hử? Đời này những người như vậy đó thiên-hạ họ tôn trọng, họ khen là tử-tế, là biết điều, còn kẻ suy-sụp như tôi đây đều là quân bá-láp hết. Khốn nạn lắm! Mà chẳng phải bên vợ tôi họ phụ tôi mà thôi, mấy người quen biết theo bợ đỡ tôi hồi trước, chừng họ thấy tôi nghèo họ cũng khinh khi bĩ bạc tôi nữa. Ối! Còn nói chi tới mấy người tôi thiếu nợ! Họ tưởng ông thân tôi bị khánh tận, mà thế nào bà thân tôi cũng chất-mót giầu tiền bạc được nhiều. Đã vậy mà họ đương tử-tế đó không lẽ họ trở mặt liền cho được, nên họ mới cho tôi vay bạc. Chừng bà thân tôi mất rồi họ theo đòi tôi ngày một; tôi không có tiền mà trả, năn-nỉ hết

sức họ cũng không nghe. Có một chủ kiện rồi bắt giam thân tôi hết mấy tháng, té ra tôi cũng không có mà trả. Họ làm hết sức mà đòi không được, túng thế họ mắng nhiếc mà trừ. Hễ thấy mặt tôi người thì mắng tôi là đồ ăn cướp, kẻ thì kêu tôi là quân giựt đồ, tôi ăn cướp ai, tôi giựt đồ ai? Tôi mắc nợ họ tôi không chối, tại tôi không có tiền nên tôi không trả được; đợi chừng nào có rồi tôi sẽ trả chớ. Sao những người có tiền nhiều mà họ lại đem tiền bạc tới quì lạy đặng dung thêm nữa, còn tôi nghèo không tiền mà trả cho họ, họ làm bức tôi chi dữ vậy? Thiên-hạ ở như vậy, tôi ghét không phải hay sao? Anh đừng có binh. Đòi này thiên-hạ xấu lắm. Người nào anh khen tử tế đó, thì họ càng bậy bạ nhiều hơn người khác nữa, nói giùm cho anh biết”.

Tế-Thế mỉm cười, dòm thấy đồng hồ đã chỉ 7 giờ rưỡi, mới đứng dậy mời Kỳ-Tâm đi ăn cơm. Kỳ-Tâm dục-dặc không muốn đi. Tế-Thế nắm tay kéo riết đi trở ra vòm rồi vào nhà hàng lớn mà ăn cơm với nhau.

*

* *

(6)

Trăng rằm tỏ rạng, nước lớn tràn trề gió thổi mặt nước dợn dợn như dùn da, trắng dọi dòng sông ánh lòà như chảy bạc. Tề-Thế với Kỳ-Tâm ăn cơm rồi mới dắt nhau ra đứng tại vàm mà hóng mát. Ngoài sông ghe đi xuống quãng chèo lạc-sạc, tàu chạy lên đèn chiếu đỏ xanh; trên bờ người đi qua nói chuyện vui cười, xe chạy lại tránh nhau lộn-xộn. Tề-Thế đi kiếm Kỳ-Tâm là chủ ý muốn cậy Kỳ-Tâm nhảy xuống ao bùn vũng nước mà vớt giùm Yên-Tuyết với Trường-Xuân hụp-lặn chơi-voi, chớ không phải anh em thương nhớ nhau nên tìm nhau mà trò chuyện. Gặp Kỳ-Tâm thì anh ta mừng thầm, muốn nói phứt chuyện riêng của mình cho rồi, mà chưa biết làm sao mà khởi đầu cho được. Chừng đứng tại vàm hóng mát anh ta lại nghĩ trong trí rằng nếu mình nói mà Kỳ-Tâm chịu thì mình xúi ảnh đòi chừng 5 ngàn, rồi chia bớt cho mình một vài ngàn xài chơi. Trường-Xuân nói rộng quá, đại gì mà không ăn. Tuy ảnh bà con với mình, song bạc này không phải bạc của anh mình mà ngại, ảnh làm việc gì mà có tiền nhiều, nên nói rộng rãi như vậy, chắc là bạc của bà Phủ, hoặc là bạc của ảnh ăn cấp của vợ ảnh. Mình chịu khó đi tính giùm việc cho ảnh thì phải có lợi, chớ khốn gì ăn cơm nhà mà lo chuyện thiên-hạ. Theo lời Kỳ-Tâm nói với mình hỏi chiều, thì ảnh đương uất về đạo vợ chồng, mà lại đương eo hẹp về việc tiền bạc nữa. Vậy nếu mình nói chắc là ảnh chịu; mà làm việc Trạng-sư mình đem mối cho anh, đã có tiền lại được vợ, tự nhiên ảnh phải tính tiền huê-hồng cho mình chớ. Cha chả! Mà anh này nói chuyện nghe hơi ảnh chán tình đời quá, không biết ý ảnh thế nào.

Tề-Thế đứng ngẫm nghĩ muốn mở hơi mà nói phứt cho rồi, song day lại thấy có hai vợ chồng thầy thông nào đó không biết, dắt nhau lại gần đứng mà chơi, làm cho anh ta nhột-nhật nói ra không được. Anh ta thấy có 2 cái xe kéo đương nghễu-nghén đi kiếm mối. Anh ta vỗ vai Kỳ-Tâm mà nói rằng: “Này anh, đứng lâu mỏi chân quá. Vậy thôi hai anh em mình ngồi mỗi đứa một cái xe kéo đi vô đường Trung-Lương mà thưởng trăng ngoạn cảnh chơi”. Kỳ-Tâm thấy Tề-Thế quyến-luyến quá, không nỡ cáo từ, nên phải lên xe mà đi với Tề-Thế.

Qua khỏi Vĩnh-Tường rồi, Tề-Thế dạy xa-phu đi thủng-thẳng mà hóng mát. Hai bên đường cau chuối trồng dày mịt án bóng hăng-nga, làm cho đường chỗ thì tỏ chỗ thì mờ, dường như ngày nơi đây đêm nơi đó. Mấy nhà ở dọc theo mé, nhà thì thức rằm-rì nói chuyện, nhà thì ngủ lặng-lẽ quạnh-hiu. Một lát nghe chó trong cửa sủa om-sòm, một hồi gặp người đi đường bộ coi hăm-hở. Qua khỏi một cái cầu, thấy đường dài ngay bót, mà lại nhà ở trong xa, Tề-Thế mới dạy ngừng xe lại rồi rủ Kỳ-Tâm leo xuống đi bộ chơi cho mát. Xa-phu ngồi dựa bên đường hút thuốc, còn Kỳ-Tâm với Tề-Thế thì chấp tay sau đít thủng-thẳng đi chơi. Tề-Thế vung nói với Kỳ-Tâm rằng:

- Tôi nghe anh thuật việc nhà của anh, từ hỏi chiều đến bây giờ tôi buồn quá. Té ra mấy năm nay anh ngậm cay nuốt đắng, tán gia bại sản, tình nhơn thì bội nghĩa, thân thuộc thì vong ân, vậy mà tôi có hay đâu. Phận tôi đây tay làm hàm

- nhai, chứ không phải giàu có gì, bởi vậy không biết làm sao mà giúp đỡ anh được.
- Anh có lòng thương tưởng đến tôi như vậy, thiệt tôi cảm ơn anh lắm. Song bây giờ tôi đã chán đời rồi, ý tôi chẳng còn muốn vinh-huê phú-quí chi nữa, áo dơ quần rách tôi không biết hổ, ăn quán ngủ lều tôi cũng không biết buồn. Thôi, phận tôi khốn-nạn thì tôi giữ phần khốn-nạn cho yên, còn phần thiên-hạ cao sang thì để cho họ cao sang thì để cho họ cao sang theo họ. Anh biết thương giùm thân tôi, nghĩ cũng là đủ rồi, chẳng cần phải lo giúp đỡ chi nữa.
 - Anh nói như vậy sao phải, anh em bè bạn hễ thương nhau thì phải giúp nhau, chứ không giúp nhau mà gọi thương nhau nổi gì. Này anh, tôi có một việc kỳ lắm, muốn nói cho anh nghe chơi, mà bởi việc kỳ nên không biết anh có vui lòng nghe hay không?
 - Anh muốn nói việc chi thì cứ nói ngay ra, đừng ngại chi hết. Thuở nay tôi đã từng thấy nhiều việc kỳ lắm, nên bây giờ việc gì tôi cũng coi là việc thường chứ không có chi mà gọi là kỳ.
 - Ồ, để tôi nói cho anh nghe. Bên Tân-An có một bà Phủ thuở nay thiên-hạ kính trọng, không biết chừng nào.
 - Hễ bà Phủ thì tự nhiên thiên-hạ kính trọng có lạ gì đâu.
 - Ấy! Để thủng thẳng tôi nói cho anh nghe mà! Bà nhà cửa hảnh-hòi, có ruộng có vườn, tuy không giàu lớn, song bà sung-sướng lắm. Bà không có con trai, chỉ có đứa con gái, năm nay chừng 19, 20 tuổi, nhan sắc đẹp đẽ, cười nói đoan trang, thuở nay đóng cửa kén chồng, bực giàu sang thì không nghe ai gắm-ghé, còn bực tầm thường như mình đây thì cô không thèm ngó tới.
 - Đời này hễ người tử-tế thì họ như vậy hết thấy. Họ là con nhà giàu sang thì phải chọn con nhà giàu sang mà kết đôi kết bạn, chứ thứ quân nghèo hèn như tôi, chúng nó biết gì mà đoái tưởng đến.
 - Ồ, cô ta kén chồng quá cho nên bây giờ có chữa oan rồi anh.
 - Có lạ gì đâu! Tuy anh chưa nói ra, mà tôi dám đoán trước rằng cô nọ lấy đầy-tớ, hay là lấy anh em bà con chi đó, chứ không ai đâu lạ.
 - Anh giỏi quá! Thiệt, cô lấy người anh em bạn dì, người ấy có vợ rồi, mà vợ lại giàu lớn lắm. Chẳng giấu chi anh, người đờn-ông ấy bà con với tôi, thuở nay nhờ bên vợ mà nên, bây giờ lại đương tính tranh chức Cai-tổng nữa. Việc này nếu dấy lộ ra vợ anh ta hay được thì chắc phá hoang hết, anh ta hồng làm Tổng, mà mẹ con bà Phủ cũng phải bỏ xứ mà đi, chứ xấu hổ quá ở sao được.
 - Con nhà tử-tế bây giờ họ lấy trai có chữa oan thiếu gì. Có ai chê cười chi nữa đâu mà sợ xấu hổ. Mà ví dầu có người nào ưa nhiều chuyện họ soi bói đi nữa, thì họ cười lén, chứ giàu sang ai dám nói xấu mà sợ.

- Phải, mà sợ là sợ vợ anh kia hay được rồi đường công-danh của anh trắc trở chớ.
- Thứ làm vậy mà công-danh gì?
- Đời này giàu sang là công-danh chớ sao nữa.
- Ờ, ờ, tôi quên ... Bây giờ nếu muốn che miệng thiên-hạ thì kiếm người nôm cô nọ, như người ta hay làm thường thì yên chớ khó gì.
- Phải, họ cũng tính như anh đó đạ. Họ đương kiếm người nôm, tốn hao bao nhiêu họ cũng không nệ; song họ cần kiếm người biết ăn biết nói, có học khá khá, chớ nếu anh cu-li, xe kéo cưới con bà Phủ thì tự nhiên họ biết nó nôm còn gì.

Kỳ-Tâm nghe nói miệng chúm-chím cười, Tề-Thế lặng thinh đi với Kỳ-Tâm một hồi rồi đứng lại nói rằng:

- Này anh, anh thất vận mấy năm nay nghèo cực, ở không yên thân, làm không đắc chí, tôi muốn anh làm xấu nhảy vô nôm phút đặng lấy tiền xài đỡ lúc nghèo này, anh nghĩ sao? Họ nói rộng lắm, mình muốn đòi mấy ngàn họ cũng chịu hết. Đã vậy mà họ buộc hai điều này: thứ nhứt là nôm mà không được ăn năm với cô nọ, thứ nhì là hễ chừng nào họ muốn thôi thì mình phải thôi liền. Tôi nghĩ mình chịu tiếng làm chồng đỡ giùm cho cô nọ, chớ không tình nghĩa gì, rồi trong ít tháng cô nọ đẻ rồi, hoặc có lâu lắm là một vài năm mình thôi, việc làm không khó gì, mà mình lấy mấy ngàn đồng bạc khỏe quá.
- Anh tính nghe coi phải lắm, mà sao anh không nôm?
- Tôi bà con với anh kia, làm như vậy khó coi nên tôi không nỡ. Đã vậy mà anh bà con không lẽ tôi đòi tiền, thà là anh lạ anh kéo nài nhiều tiền mới được.
- Thuở nay con nhà tử-tế có chữa oan, kiếm người nôm là sự thường. Mà cái này lại buộc hai điều khác hơn người ta, nên nghe lạ quá.
- Tôi biết ý họ rồi, hai đảng thương nhau muốn ngày sau vậy duyên với nhau nên mới buộc như vậy. Họ sợ là sợ bẽ tiếng trong lúc này nên lật đật kiếm người nôm. Nếu anh mà chịu, thì chẳng những là anh muốn bao nhiêu tiền cũng được hết, mà họ lại còn cảm ơn anh lắm. Anh làm việc này đã có lợi mà lại có ơn nữa; ấy là anh bảo bọc danh-giá giùm cho một cô gái thuộc nhà sang trọng trong nước, mà anh cũng bồi đắp đường công-danh giùm cho một người bạn tân học đời nay. Anh nghĩ thử coi có nên làm chớ?

Kỳ-Tâm thọc tay trong túi quần đi lên đi xuống mà suy nghĩ. Tề-Thế thấy bộ-tịch như vậy thì trong bụng mừng thầm, song không nói chi nữa, cứ đi theo để cho Kỳ-Tâm liệu định. Cách chừng 10 phút đồng-hồ Kỳ-Tâm đứng lại ngó Tề-Thế mà nói rằng: “Nhu anh có gặp người đó thì nói với họ nếu họ cậy tôi nôm, thì tôi sẵn lòng giúp giùm cho họ”. Tề-Thế nghe nói mừng rỡ vô cùng, song không muốn lộ ý cho Kỳ-Tâm biết, nên vỗ vai Kỳ-Tâm mà nói hoãn đãi rằng:

- Chẳng giầu anh làm chi, người ấy cậy tôi đi kiếm người nôm. Chẳng dè qua đây gặp anh, mà anh lại khứng giúp giùm thì thiệt là may mắn lắm. Vậy anh đi liền với tôi qua Tân-An đặng tính việc cho gấp, hễ hai đàng tính chuyện tiền bạc với nhau xong rồi, thì trong 10 bữa hoặc nửa tháng làm lễ cưới chớ không nên trì hoãn. Mà trước khi anh giáp mặt với họ, tôi muốn hai anh em mình bàn trước với nhau coi bây giờ phải đòi tiền bao nhiêu, đặng tôi liệu thế mà nói với họ. Anh liệu thử coi phải đòi bao nhiêu?
- Không. Tôi làm giùm họ mà chơi, tôi không thèm ăn đồng nào hết.

Tê-Thế nghe nói chung-hững, nghĩ thâm nếu anh này không chịu ăn tiền thì mình làm sao mà có huê-hồng, nên cãi lẽ rằng:

- Anh nói như vậy sao được. Họ sợ mang xấu nên họ cầu mình gánh vác giùm cho họ. Đã vậy mà họ lại nói rộng lắm, dầu tốn hao mấy ngàn cũng chịu hết. Mình phải thừa dịp này mà kiếm tiền chớ. Phận tôi làm thầy-giáo lương hướng cũng rộng, nên tôi không cần cho lắm, chớ còn phận anh nghèo cực, anh làm ơn gánh cái nhục giùm cho người ta; người ta sẵn lòng cho anh tiền nhiều, nếu anh không đòi thì là uống lắm.
- Anh chưa hiểu ý tôi. Anh tưởng tôi chịu nôm con bà Phủ nào đó, là vì tôi ham tiền bạc nên mới chịu tiếng nhục mà nôm đó sao? Anh tưởng như vậy thì anh lầm lắm. Tôi mà chịu nôm đây là vì tôi thấy đời nay những kẻ giàu sang họ làm nhiều việc tồi-bại, nói ra nghe ghê-gớm lắm, mà nhờ họ có bạc có tiền, có quyền thế lớn, họ vãi tiền bạc mà che mắt thiên-hạ, hoặc cậy thế thần mà bịt miệng thế-gian, nên họ làm quấy hết sức mà họ cứ khoe mình là phải, rồi thiên-hạ cũng áp nhau mà khen họ là người tử-tế. Còn bọn nghèo khổ như tôi đây, dầu chẳng làm điều chi hết, họ cũng mắng chúng ta là “quân khốn-nạn” dầu chúng ta có làm phải cho mấy, thiên-hạ cũng không ai khen. Đã vậy mà lại có nhiều người làm mặt thông-thạo, khinh-bi chúng ta, mắng chúng ta là bọn vô-ích của xã-hội. Bấy lâu nay tôi oán nhờn-tình thế-thái lắm, trông có dịp mà chỉ cho họ thấy rõ-ràng rằng kẻ giàu sang thường hay làm quấy hơn người nghèo hèn, mà lại bọn nghèo hèn chẳng phải là “quân khốn-nạn” hết thấy đâu, mà còn nhiều lúc làm lợi ích cho xã-hội lắm. Nay có việc này tôi mới ra gánh vác đặng cho nhà giàu sang họ biết tôi chơi, chớ phải tôi ham tiền hay sao mà biểu phải thừa dịp đòi tiền cho nhiều.

(7)

Té-Thế lắc đầu rùn vai mà nghĩ thầm rằng: thằng cha này kỳ quá, anh Trường-Xuân có việc, còn nó thì nghèo cực, mình muốn giúp hết cho hai đàng, anh kia khỏi mang tiếng xấu, mà nó lại có tiền xây-xài, nên mình mới đem mối. Té ra nó điên quá, chịu nộp giùm mà không ăn tiền. Thôi, nó muốn như vậy thì mình cứ tùy ý nó, chớ phận mình có cần gì, hễ thành sự rồi bề nào anh Trường-Xuân cũng phải đền ơn cho mình, mà nếu ảnh khỏi tốn hao thì chắc ảnh đền ơn trọng lắm, có hại chi mà lo. Té-Thế nghĩ thầm như vậy rồi nói với Kỳ-Tâm rằng: “Tuông là anh đòi nhiều tiền thì còn phải xo đi xo lại, chớ nếu anh làm giùm, không chịu ăn đồng nào hết, thì họ mừng lắm, có điều chi rắc trở nữa đâu. Chuyến xe lửa khuya này tôi phải về mà dạy học, vậy thôi luôn dịp này anh đi với tôi qua Tân-An mà tính liền cho rồi. Họ căn dặn tôi phải tính giùm cho mau. Nếu anh chịu theo tôi mà đi thì chắc họ cảm ơn anh lắm”.

Kỳ-Tâm nói rằng: “Tôi cô thân mà không có nhà cửa chi hết; còn làm việc thì tôi làm đặng coi đời chơi, chớ tôi không cần gì. Anh muốn tôi đi liền với anh cũng đặng”.

Hai người lên xe trở về chợ Mỹ-Tho, Té-Thế ghé khách-sạn mượn một căn phòng, còn Kỳ-Tâm lại nhà anh em bạn làm một sở với mình cậy xin phép giùm với Trạng-sư, rồi về chỗ ở đậu mà nói cho chủ nhà hay rằng mình có việc phải đi xa ít ngày, đặng ở nhà khỏi chờ đợi. Gần 11 giờ Kỳ-Tâm trở lại khách-sạn mà ngủ với Té-Thế rồi chuyến xe lửa khuya dất nhau qua Tân-An.

Ngồi trên xe lửa Kỳ-Tâm biểu Té-Thế phải thuật rõ cho anh ta coi bà Phủ nhà cửa ở đâu, cô gái có chửa oan tên gì, và người tình của cô ấy là ai, Té-Thế dụ-dự không muốn nói. Kỳ-Tâm nói rằng: “Đã muốn khỏi xấu nên cậy tôi nộp, mà còn giấu giếm với tôi nữa thì tôi nộp sao cho đặng”. Té-Thế bắt đắc dĩ phải thuật hết đầu đuôi cho Kỳ-Tâm rõ, Kỳ-Tâm nghe rõ thì cười mà nói rằng: “Cô nọ cũng là người tử-tế, ai dám cười chê mà sợ dữ vậy?”.

Về tới Tân-An Té-Thế dất Kỳ-Tâm về nhà, rồi biểu ở nhà mà nghỉ đặng cho anh ta đi dạy-học. Đến trưa tan học, Té-Thế về, anh em ăn cơm với nhau, Té-Thế nói rằng Trường-Xuân có hứa bữa nay qua, vậy chẳng sớm thì tối, nội ngày nay sao cũng gặp mặt với Trường-Xuân được. Vì đêm trước hai người thức khuya nói chuyện, rồi lại dậy sớm đi xe lửa nữa, nên hai người đều mỏi mệt, ăn cơm rồi nằm ngủ liền.

**

Kỳ-Tâm ngủ được chừng nửa giờ đồng hồ, bỗng nghe tiếng người nói chuyện, giật mình thức dậy góc đầu mà dòm thì thấy Té-Thế đương ngồi nói chuyện nho nhỏ với một người khách đầu bịt khăn đen, mình mặc áo sa-ten, chơn đi giày vàng, tiếc vì người ấy ngồi day lưng nên không thấy mặt được. Té-Thế liếc mắt thấy Kỳ-Tâm thức, vùng hỏi lớn rằng: “Anh thức sao anh?” Kỳ-Tâm lồm-cồm ngồi dậy. Người khách day mặt lại ngó

Kỳ-Tâm rồi ngó chỗ khác. Tế-Thế đưa tay chỉ người khách và ngó Kỳ-Tâm mà nói rằng: “Anh tôi đây là Lê-Trường-Xuân, làm Hội-đồng địa-hạt ở Bến-Tranh”. Rồi ngó Trường-Xuân mà rằng: “Thầy đây là Lý-kỳ-Tâm, anh em bạn học của tôi, làm việc Tòa bên Mỹ-Tho”.

Kỳ-Tâm với Trường-Xuân đứng dậy bắt tay chào nhau, rồi Trường-Xuân mới mời Kỳ-Tâm ngồi. Tế-Thế kêu đũa ở nấu ăn tên là thằng Sung mà biểu đi ra chợ chơi, chừng 2 giờ chiều sẽ về. Kỳ-Tâm ngồi cứ ngó Trường-Xuân hoài, còn Trường-Xuân thì nhột-nhật, muốn nói chuyện mà kiếm không ra chuyện. Tế-Thế muốn làm cho hai người hết bực-nợ nên tăng-hảng rồi nói với Trường-Xuân rằng: Chuyện anh cậy tôi đó hôm qua tôi đi chơi bên Mỹ-Tho tôi gặp thầy đây tôi nói chuyện lại thì thầy chịu giúp giùm cho anh, mà không đòi tiền bạc chi hết. Vậy anh tính coi bây giờ phải làm sao?”

Trường-Xuân mắc cỡ, tay cầm gói thuốc cứ trở qua trở lại, mắt thì chăm-chi ngó gói thuốc, không biết nói sao đặng. Kỳ-Tâm ngó ngay Trường-Xuân mà nói rằng: “Té ra thầy đây là người tính cậy tôi làm ơn bảo bọc giùm danh giá cho con bà Phủ đó há? Thưa thầy, hồi hôm tôi đã có nói cho thầy giáo hiểu rõ ý tôi rồi. Tôi chịu làm việc này là tôi muốn giúp hai đảng mà chơi đó thôi, chớ không phải phải tôi tính ăn tiền bạc chi đâu. Tôi không đòi ăn đồng nào hết. Thầy giáo có nói rằng ý thầy muốn giao hai điều: thứ nhứt là tôi đi cưới con bà Phủ mà không được phép ăn nằm với cô ấy, thứ nhì là hễ chừng nào thầy biểu thôi thì phải thôi; phải thầy buộc như vậy hay không?”

Trường-Xuân gật đầu nói rằng: “Phải. Nếu thầy mà sẵn lòng làm giùm việc ấy cho xong tôi cảm ơn thầy lắm. Mà thầy phải lấy chút đỉnh tiền bạc, chớ thầy không nhận tiền thì tôi ái ngại quá”.

Kỳ-Tâm cười gằn mà đáp rằng: “Thầy đừng ngại chi hết. Nếu tôi lấy tiền thì còn gì danh-giá của tôi. Thầy là người giàu sang, thầy muốn giữ danh-giá của thầy cho trong sạch, tôi tuy nghèo hèn, song tôi cũng biết trọng danh-giá của tôi vậy chớ, có lẽ nào tôi vì đồng tiền rồi đem danh-giá của tôi mà chôn dưới bùn đặng thế cho thầy hay sao. Thầy đừng nói tới chuyện tiền bạc nữa. Thầy buộc tôi 2 điều, tôi xin phép thầy tôi cũng giao với thầy hai điều: thứ nhứt là ngày tôi đến coi con bà Phủ, bề nào cũng phải làm bộ đi coi rồi mới cưới chớ phải không?”

- Phải.
- À, điều thứ nhứt là ngày tôi đến coi và ngày tôi đi cưới, cô ấy thấy mặt tôi không được phép khóc; điều thứ hai thầy phải nói thiệt cho tôi biết rõ tâm-sự của thầy và cô nọ mới đặng.

Trường-Xuân ngồi ngẫm nghĩ một hồi rồi nói rằng:

- Thầy buộc điều thứ nhứt không hại gì, có lẽ tôi dặn cô hai đừng khóc được. Còn điều thứ nhì thì ngặt quá, bởi vì việc riêng của tôi mà tỏ thiệt cho thầy nghe thì kỳ lắm.

- Thầy dụ-dự thì đủ cho tôi biết thầy tính việc này ý thầy vụng lắm. Tôi xin hỏi thầy một lời này: thầy có tư tình với con bà Phủ, nay cô nọ lỡ có ghen rồi, thầy cậy tôi làm bộ đi cưới chi vậy? Có phải là thầy muốn thiên hạ đừng biết việc quấy của thầy với cô nọ, thầy muốn cho họ tưởng là cô nọ còn tử-tế luôn luôn, nên tôi đi nói mà cưới, chừng đẻ thì đặt chuyện nói cô đẻ thiếu tháng, đừng giữ-gìn danh-giá của cô nọ cho tròn, phải vậy hay không?
- Phải. Tôi tính cậy thầy đi cưới là có ý muốn cho thiên-hạ đừng nghi việc chi hết.
- Á! Nếu muốn cho thiên-hạ đừng nghi thì tuy bề trong tôi giả đi cưới mặc dầu, mà bề ngoài tôi phải làm như chồng thiệt của cô, thì người ta mới tin, chớ muốn che miệng thiên-hạ, mà cử-chỉ của tôi ai dòm vô cũng đều biết giả hết thầy, thì sự xấu của cô nọ càng lộ cho người ta thấy nhiều hơn nữa, còn tôi làm ơn không ích lợi chi mà cũng bị mang xấu chung với thầy và cô nọ. Bây giờ muốn cho tôi cư xử giống như chồng thiệt của cô nọ đừng cho người ngoài khỏi nghi thì tự nhiên phải tỏ cho tôi biết rõ nguồn cơn mới được chớ; nếu thầy giấu với tôi nữa, tôi không hiểu chi hết, thì tôi biết sao mà giúp cho hết lòng dặng.

Tê-Thế nghe Kỳ-Tâm nói thì gặt đầu khen phải và nói rằng: “Thầy nói nghe phải quá, ảnh rồi trí nên tính không được kỹ. Tuy đối với bà con mình thì làm giả, mà đối với thiên-hạ thì phải làm như thiệt vậy mới được chớ. Anh cứ nói thiệt hết cho thầy hiểu, đừng thầy giúp hết lòng giùm cho, thầy đã chịu giúp cho anh rồi, mà thầy còn cười anh hay sao mà anh sợ.”

- Trường-Xuân thấy vậy mới nói rằng: “Thôi, thầy muốn hỏi điều chi thầy hỏi đi”.

Kỳ-Tâm vẫn thuốc hút rồi hỏi rằng:

- Tôi thiệt hết tình với thầy. Xin thầy cũng ở thiệt với tôi, thì việc mới xong dặng. Thầy có bà con với cô nọ hay không?
- Bà con.
- Bà con xa hay là gần?
- Bà Phủ đó là di ruột của tôi.
- Ờ, tại bà con gần quá, thầy với cô nọ lân-la với nhau thường nên mới gây cuộc gió trăng được phải không? Mà hai người tư tình với nhau đây tại thầy hay tại cô nọ gây trước?
- Thầy hỏi tới việc đó thì kỳ quá. Thầy làm như tra án vậy sao dặng.
- Tôi đã giao với thầy phải nói thiệt hết cho tôi nghe. Thầy không muốn nói, thầy lại biểu tôi hỏi thì phải hỏi chớ. Thầy lấy bà con có chữa rồi thầy sợ xấu, thầy cậy tôi nôm giùm, mà thầy còn muốn giấu với tôi nữa thì thôi, thầy kiếm ai thầy kiếm, tôi không thêm giúp cho thầy đâu.

Trường-Xuân giận đỏ mặt, mà sợ chống cự thì bại sự, nên dằn lòng mà nói rằng:

- Thôi thầy đừng phiền, thầy muốn hỏi thì hỏi đi. Việc này tại tôi gây ra bởi vì cô nọ còn nhỏ dại, nghe lời tôi dụ-dỗ, nên mới hư như vậy.
- Phải. Dầu thầy không nói tôi cũng biết tại thầy. Mà bây giờ việc đổ bể rồi, vậy chớ tình thầy với cô nọ còn yêu mến nhau như xưa, hay là hai người biết lỗi, quyết ăn-năn chừa cải, không còn dám tính việc quấy nữa?
- Tôi với cô nọ đều là bọn đa tình. Cái khối tình của hai đứa tôi dầu xuống dạ-đài cũng chưa tan được. Chúng tôi đã nguyện đồng sanh đồng tử với nhau, dầu kiếp này chẳng đặng vầy duyên thì kiếp sau ắt tái sanh đặng sum-hiệp.
- Thầy nói tiếng “đa tình” đó, tôi e không đặng nhằm nghĩa cho lắm. Có lẽ là “đa tình dục” thì phải, bởi vì nếu thầy với cô nọ thiệt là khách “đa tình” thì dầu lừa lòng có lừng lẫy cho lắm đi nữa cũng không đến nỗi làm quấy như vậy; mà ví như có làm lỡ đi rồi, thì phải vì tình mà chết với tình mới phải, chớ có đâu yêu nhau mà lại làm nhục cho nhau, mà gọi rằng “đa tình?”
- Hai đứa tôi yêu nhau, lừa lòng lừng lẫy dần không được thì là “đa tình” chớ gì. Vậy chớ theo thầy thì thế nào mới gọi là “đa tình?”
- Không lẽ tôi đây dám dạy thầy, nhưng mà theo ý tôi thì khác “đa tình” chẳng hề làm như thầy với cô nọ đâu.
- Vậy chớ làm sao?
- Người mà nuôi cái tình cao-thượng, hễ gặp người tâm-đầu ý-hiệp, đồng khí đồng tình, thấy mặt mà băng-khuâng, vắng tin sầu não, thì tự nhiên phải lo liệu đặng trăm năm kết tóc, cá nước phi nguyên. Ví như vì căn duyên trắc trở, hay là vì danh nghĩa buộc ràng, phải ôm lòng sầu, kẻ than bên bắc, người khóc bên nam, nếu phải chết thì chết cũng vui, thà chết mà tình được cao, hơn là sống mà tình thêm khổ. Chớ xưng là khách “đa tình” mà gặp ai yêu nấy, nay tương-tư người này, mai thề thốt với người khác, không kể gì là danh, không biết đâu là nghĩa, miễn phi cái tình dục của mình cho được thì thôi, những người nuôi cái tình thấp-thỏi như vậy không được phép xưng là khách “đa tình” đặng.

Trương-Xuân nghe Kỳ-Tâm luận chữ tình đông dài không hiểu chi hết, ý muốn tính phút việc của mình cho rồi, nên tay gãi cổ, miệng nói rằng:

- Thôi, việc đời không hơi nào mà luận, để sau rảnh-rang rồi mình sẽ cãi nhau chơi. Bây giờ thầy chịu cưới con em tôi, vậy thì phải tính với nhau coi chừng nào đi nói, rồi bữa nào cưới.
- Khoan. Để cho tôi hỏi thêm ít lời nữa. Thầy nói thầy với cô nọ còn đương yêu nhau lắm phải không?
- Ừ.
- Nếu vậy thì dầu tôi cưới rồi, thì thầy cũng cứ qua lại hoài hay sao?

- Chớ sao.
- Việc ấy tại ý thầy, không can-hệ đến tôi. Nhưng mà tôi nghĩ nếu tôi xưng với thiên-hạ rằng tôi là chồng cô nọ, mà thầy còn làm như vậy hoài thì tôi bắt-buộc rầy-rà mới phải, chớ lặng thinh thì thiên-hạ cười chê tôi chịu sao đặng.
- Dầu tôi có qua lại thì cũng núp lén, chớ dám để cho ai biết mà thầy ngại.
- Quân ăn trộm rình mò ban đêm mà người ta còn hay thay, huống chi gian-dâm làm sao mà giấu người ta cho đặng.
- Việc ấy thầy để tôi lo. Nếu tôi đại tôi để dấy lậu ra thì tôi mang xấu, không can chi đến thầy mà sợ.
- Ủa! Tôi là chồng cô nọ, tôi cũng mang xấu vậy chớ. Thôi, tôi giao với thầy như vậy; thầy làm sao tự ý thầy, mà hễ thầy sơ thất để chúng hay thì tôi đi, chớ tôi không ở nữa đạ.
- Được, thầy giao như vậy được lắm. Thầy còn giao điều nào nữa hay là thôi?
- Hết rồi. Xin thầy cho tôi hỏi lại cho chắc một điều này: tôi phải hết lòng mà gạt thiên-hạ đặng cho họ đừng nghi phải không?
- Phải.
- Vậy thì xin thầy định coi ngày nào tôi đi nói rồi ngày nào cưới. Tôi xin tỏ trước cho thầy rằng tôi không có cha mẹ bà con nào hết, bởi vậy cưới hỏi gì cũng một mình tôi mà thôi, chớ không ai đi họ.
- Không hại gì, tôi cậy người ta đi giùm cho cũng đặng.

Té-Thế nãy giờ ngồi nghe hai đảng tính với nhau, không thềm nói chi hết, đến chừng thấy bàn tới việc cưới hỏi mới xen vô mà nói rằng “Bây giờ phải cậy người làm mai-dong đặng dắt đến nhà làm bộ coi rồi mới nói mà cưới chớ?” Trường-Xuân đáp rằng: “Bây giờ biết ai đâu mà cậy làm mai ... Thôi, em chịu phiền làm mai-dong giùm chút nhé”. Té-Thế gật đầu nói: “Làm thì làm. Này, mà thầy đây không có áo quần mới, vậy anh phải đưa liền cho thầy, đặt một cái khăn đen, may một cặp áo lót, một cái quần nhiều, mua một đôi giày mới, và ít bộ đồ mát, chớ đi nói con bà Phủ mà y-phục lang-thang thì coi sao đặng”.

Trường-Xuân gật đầu nói rằng: “Phải. Phải lắm, việc đó để rồi qua liệu, em đừng lo”.

Đồng hồ gõ 2 giờ. Té-Thế lật đật thay áo đặng đi dạy học, Trường-Xuân thấy Té-Thế vô buồng liền chạy theo, rồi vỗ vai và cười mà nói rằng: “Này em, may quá há? Thằng cha coi bộ kỳ-cục, mà vẫn nói nghe thông. Qua tưởng phải tốn đến năm bảy ngàn, nên qua đã ăn cắp tiền giấu sẵn rồi, té ra nó nói như vậy thì mình khỏi tốn hao gì hết” Té-Thế làm mặt nghiêm chỉnh mà đáp rằng: “Có nhờ tôi đánh đạo lắm, nên thầy mới chịu đó. Việc này hễ xong rồi anh đừng quên ơn tôi đạ”. Trường-Xuân cười mà đáp rằng: “Em

lo-lắng giùm cho qua, làm sao mà qua dám quên ơn”. Trường-Xuân liền mở bóp-phoi lấy ra một xấp giấy bạc đưa cho Tế-Thế và nói rằng:

- Này, em lấy tiền này rồi làm ơn mua sắm áo quần, giày vớ giùm cho thầy ấy nhé.
- Anh đưa bao nhiêu đây?
- Năm chục.
- Trời ơi! Năm chục mà mua sao cho đủ. Một cặp áo lót bây giờ hết hai mươi lăm ba chục đồng rồi.
- Vậy chớ phải đưa bao nhiêu mới đủ?
- Tại ý anh chớ ai biết đâu mà nói. Song tôi nghĩ người ta không thèm đòi tiền thì mình phải sắm áo quần coi cho được. Chớ người ta tử-tế mà mình bòn sẻn thì kỳ quá.

Trường-Xuân nghe nói như vậy mới lấy thêm 50 nữa mà đưa cho Tế-Thế. Rồi hai người dắt nhau đi ra ngoài trước, bàn tính với Kỳ-Tâm, để Trường-Xuân ghé nhà nói trước cho bà Phủ hay, rồi bữa nào, áo quần may xong rồi, thì Tế-Thế dắt Kỳ-Tâm đến coi mắt cô hai Tuyết. Hễ đi coi xong rồi thì định ngày cưới liền, đăng trong một tháng cho rồi, Trường-Xuân lại hứa rằng anh ta sẽ qua thường thường đăng mà sắp đặt mọi việc cho an bài.

Tế-Thế đặt may áo quần và mua khăn, giày hết 60 đồng. Chừng các việc xong rồi anh ta vô nhà bà Phủ mà xin cho Kỳ-Tâm đến coi. Bởi Trường-Xuân đã có nói trước rồi, nên bà Phủ niềm-nỡ, định qua ngày sau cho Kỳ-Tâm đến nhà. Đêm ấy bà Phủ nói cho Yên-Tuyết biết trước rằng ngày mai sẽ có chồng đến coi và dặn phải ăn mặc cho gọn ghẽ, nhứt là đừng có khóc lóc, bởi vì Kỳ-Tâm giao điều ấy gắt lắm. Yên-Tuyết nghe nói chồng đi coi thì hổ-thẹn nên ngồi khóc hoài: bà Phủ dứt bản lắm, cô ta sợ mẹ buồn, nên cực chẳng đã phải vung lời, bởi vậy qua ngày sau Tế-Thế dắt Kỳ-Tâm vô coi thì Yên-Tuyết bước ra chào hỏi như thường, chẳng khóc mà cũng chẳng buồn chi hết. Kỳ-Tâm ăn mặc đàng-hoàng ngồi coi nghiêm chỉnh lắm, cứ ngó bà Phủ rồi chúm-chím cười hoài; đến nỗi Yên-Tuyết ra chào anh ta cũng không thèm liếc mắt.

Bà Phủ ngồi nói chuyện với Tế-Thế một hồi rồi hỏi Kỳ-Tâm rằng:

- Tôi nghe thầy giáo nói thầy mô-côi thì tôi thương quá, vậy bây giờ thầy làm việc ở đâu?
- Thưa, tôi làm bên Mỹ.
- Thầy làm việc mà khá hay không?
- Thưa, làm đủ ăn vậy thôi, chớ có đâu mà khá đặng.

- Ồ, đời này vật gì cũng mắc hết thầy, mấy thầy làm việc lãnh lương bị tiền nhà, tiền chợ rút hết. Tôi coi bây giờ buôn bán hoặc là làm ruộng có lẽ khá hơn.
- Dạ, tôi cũng biết như vậy, ngặt vì buôn bán phải có vốn, làm ruộng phải có đất, phận tôi nghèo-nàn cô-cút, vốn không có, mà ruộng cũng không, bởi vậy tôi mới ra cầm cây viết kiếm ăn, chớ có phải tôi ham làm việc đó đâu.
- Chẳng giấu thầy làm gì. Tôi có một chút con gái tôi cung nó lắm. Tôi thấy mấy người có học thì tôi thương, ngặt mấy ông hề có chữ trong mình thì cứ làm thầy thông thầy ký, rồi nay xách đi xứ này, mai dời đi xứ khác hoài, nếu gả con cho mấy ông thì hơi nào mà thăm con. Bởi tôi sợ như vậy nên tôi mới tính bắt rể, đặng vợ chồng nó ở hủ-hỉ với tôi cho vui.

Kỳ-Tâm nghe nói thì cười mà không trả lời. Tề-Thế mới tiếp mà nói rằng: “Thưa bà, bà tính như vậy thì phải lắm chớ, Bà có một mình cô hai, mà ruộng vườn có, còn thiếu vật gì nữa đâu. Nếu bà gả cô hai cho nhà giàu thì tự nhiên cô phải theo chồng. Chi bằng bà kiếm người cô-cút mà gả đặng họ ở đây trước là nuôi-dưỡng bà trong con âm lạnh, sau nữa họ coi vườn coi ruộng cho bà khỏi nhọc lòng”

Bà Phủ nghe Tề-Thế mở hơi bà thích lắm. Tề-Thế với Kỳ-Tâm ngồi chơi hơn một giờ rồi mới từ giã mà về. Chiều bữa ấy Trường-Xuân qua rồi đất Tề-Thế trở vô nhà bà Phủ mà định ngày cưới, Tề-Thế chịu lãnh cật bốn Thầy-giáo đi họ giùm, còn mâm trầu thì để cho đảng gái xây, chàng rể với họ đi tới hiệp tại nhà bà Phủ rồi chiều đãi tiệc chớ không rước dâu.

Các việc sắp đặt xong rồi, chùng về dọc đường Tề-Thế mới nói với Trường-Xuân rằng: “Này anh, anh phải đưa vài ba trăm đồng bạc đặng tôi lo đám cưới mới được chớ. Tuy là họ đảng trai mình khỏi đãi ăn, hề gom lại nhà tôi rồi đi luôn vô nhà bà Phủ, nhưng mà tôi phải lo mượn xe cộ đi rước người ta, chùng về nhà cũng phải sắm rượu trà mà đãi người ta chớ, lẽ nào để họ ngồi nói chuyện dã hay sao”.

Trường-Xuân tuy biết Tề-Thế muốn kiếm chuyện mà đòi tiền, bởi vì rước họ chùng năm bảy cái xe, về đãi chùng hai ba ve rượu mà tốn hao gì tới vài ba trăm, song nghĩ lúc này mình đang cần anh ta giúp giùm đặng xong việc, nếu mình bòn-sẻn sợ anh ta giận bỏ xuội rồi bại hoại việc lớn đi, nên mở bóp-phoi lấy 200 đồng bạc đưa cho Tề-Thế, chớ không dám cãi lẽ nữa.

Sáng bữa sau bà Phủ đương ngồi mà tính coi đám cưới phải mời ai, phải đặt cỗ Quảng-đông hay là nấu đồ Việt-nam mà đãi, phải may thêm cho con áo gì quần gì, có nên sắm mừng mền hay không, bỗng thấy ba cái xe kéo ngừng ngay trước nhà, rồi cô ba Hương bước vô, lại có dắt theo một người đàn-bà chùng 45 tuổi, tuy ăn mặc tầm thường, mà bộ-tịch phong lưu lắm, với một người trạc chùng 22, 23 tuổi, mặt mày trắng trẻo, đi đứng khoan-thai, y-phục đoan-trang, nón trắng, giày vàng, quần tích-so, áo nỉ xám. Bà Phủ bước ra chào hỏi rồi mời hết vô nhà.

Cô ba Hương hỏi thăm lãng-xăng, người đàn bà đi theo đó thì ngồi ăn trà không nói chi hết, còn thầy nọ thì chăm-bắm ngó bà Phủ, lâu lâu lại liếc ngó vào cửa buồng một cái. Bà Phủ hỏi cô ba Hương rằng:

- Cô đây cũng ở trên Sài Gòn hay là ở đâu?
- Chị Hội-đồng đây ở trên Chợ Lớn.
- Cô xuống dưới này chơi hay là đi có việc chi?
- Người đàn-bà ấy nghe bà Phủ hỏi như vậy thì đáp rằng: “Bẩm bà, thuở nay tôi không biết Tân-An. Cô ba cô rủ đi chơi, tôi nhơn lúc này rảnh-rang, lại có thằng nhỏ tôi đi học ngoài Hà-nội, có bình nó xin phép về một tháng, nên tôi dắt nó đi xuống dưới này một lần cho biết. Chợ Tân-An buồn quá! Buồn bán coi cũng lồi thối”.

Cô ba Hương đứng dậy quào bà Phủ rồi bước vô cửa buồng. Bà Phủ hội ý đi theo. Hai người ra đứng tại cửa sau rồi cô ba Hương mới nói nhỏ với bà Phủ rằng: “Này chị, cô đó là vợ Hội-đồng Bạch ở trên Chợ Lớn. Còn thầy đó là con đầu lòng của cô đa. Thầy học trường Cao-đẳng Sư-phạm ngoài Hà-nội, còn có một năm nữa thì thi lấy bằng-cấp đi làm Đốc-học. Thầy Hội-đồng có bà con với tôi, nhà giàu có lớn, mà có phước nên sanh con học giỏi nữa. Tôi thấy thầy em đó nhu-mì, mà lại bộ xứng với con hai ở đây quá, nên tôi lãnh làm mai, tôi dắt xuống đây đặng coi nó đó đa. Vậy chị biểu con hai nó sửa-soạn rồi ra chào người ta đặng cho họ thấy nó một chút. Con hai đi đâu mà nãy giờ tôi không thấy nó vậy chị?”

Bà Phủ đáp rằng: “Nó ể mình nên nằm trong buồng”. Cô ba Hương biểu kêu nó dậy thay áo quần, mau đi ra chào khách đặng người ta đi về cho kịp xe. Bà Phủ đứng ngơ-ngẩn không biết sao mà nói được. Cô ba Hương thấy như vậy lại đốc thêm rằng: “Chị đừng có lo mà. Hễ cho thầy coi mắt một chút rồi về tôi đốc riết thầy thì thầy chịu, chớ không khó gì đâu.”

Bà Phủ đứng dụ-dự một hồi rồi coi bộ suy nghĩ lung lăm. Cô ba Hương thúc riết bà mới nói rằng:

- Cho coi không được đâu cô à!
- Sao vậy?
- Tôi đã hứa gả nó rồi.
- Gả cho ai ở đâu? Sao tôi không hay?
- Tôi gả nó cho một thầy thông làm việc bên Mỹ.
- Con của ai ở đâu vậy?
- Con của một ông Cả ở dưới Rạch-Giá.
- Thầy đó làm việc gì?

- Làm việc Tòa.
- Hứ, bắt nhon dữ không! Chị gả hồi nào đó vậy?
- Từ xưa đến rày; còn ít ngày nữa cưới đa.
- Sao hôm gần Tết, chi đi Sài Gòn ghé thăm tôi, tôi không nghe chị nói?
- Ờ, lúc đó chưa gả. Ăn Tết rồi tôi mới gả.
- Chị báo hại, làm tôi đi thất công!
- Cô có lòng thương cháu, thiệt tôi cảm ơn quá. Ngặt tôi gả rồi, biết liệu sao được bây giờ.

Cô ba Hương đứng ngẫm nghĩ một hồi rồi hỏi rằng:

- Chỗ này người ta đã giàu mà lại học giỏi. Chị không chịu, thiệt là uổng lắm. Hề chị gả thì chừng một năm nữa con hai nó được làm bà Đốc, sang trọng biết chừng nào. Nay chị, không biết chị kiếm thế hồi chỗ đó đặng gả chỗ này được hay không chị? Minh nói con nhỏ nó chề xa nên không ưng, họ đi của bao nhiêu mình trả đủ lại cho họ, có hại chi đâu mà họ rầy. Mà con mình nó không chịu, ai ép nó cho đặng. Phải đa chị. Tính coi xong lắm. Chị coi thằng nhỏ này tướng-mạo coi được quá phải không?

Bà Phủ đứng suy nghĩ hoài. Cách một hồi bà lắc đầu thở ra mà đáp rằng: “Không được đâu cô. Tôi hứa gả đã định ngày cưới rồi, bây giờ hỏi sao được. Thiệt tôi cũng tiếc lắm. Mà trời khiến thầy này không có duyên nợ với con hai tôi, nên thầy mới đến trễ, vậy thì mình không nên cãi trời.

Cô ba Hương làm mặt buồn rồi bỏ đi ra nhà trước. Cô ngồi nói chuyện lo-là với bà Phủ chừng nửa giờ đồng hồ rồi từ giã dắt cô Hội-đồng Bạch với thầy nợ lên xe mà về. Bà Phủ đưa khách ra khỏi cửa rồi trở vô nằm đầu-dầu, trong trí thầm nghĩ nếu con mình nó đừng có hư, thì mình gả chỗ này xứng đáng biết chừng nào.

Người ta đã giàu, mà con người ta ăn học đã gần thành thân rồi, sui đã xứng sui, mà rẻ lại đáng rẻ, nghĩ thiệt tức biết chừng nào. Đã biết bây giờ mình biểu đàng kia lui hết thì không khó gì, ngặt con mình nó như vậy mình đâu dám gả chỗ này. Ớ hự! Không biết tại sao mà vô phước lắm vậy!

Định ngày cưới rồi, thì Trường-Xuân cứ nói gạt vợ rằng đi viếng các làng đặng cậy Hương-chức tới ngày tuyên cử họ bỏ thăm cử mình, rồi lên qua Tân-An hoài. Lần nào qua cũng ghé nhà bà Phủ, có ý muốn giáp mặt Yên-Tuyết đặng dặn-dò ít lời, mà Yên-Tuyết hề thấy Trường-Xuân thì rút vô buồng, không chịu cho Trường-Xuân thấy mặt.

Bà Phủ biểu Trường-Xuân phải rao trong nhứt-trình đặng cho Lục-Châu hay sự bà gả con lấy chồng, làm như vậy cho rõ ràng, lại sau khỏi người ta dị-nghị. Trường-Xuân vung lời ghé cậy Tế-Thế làm giùm việc đó và cậy viết luôn một bài đích-cua đặng bữa

tiệc đám cưới mà đọc nữa. Tể-Thế đòi thêm 50 đồng. Trường-Xuân đưa liền, không dám cãi.

Còn chừng một tuần nữa tới ngày cưới, thì thấy ba tờ nhật-báo ở Sài Gòn có đăng hi-tin như vậy:

“Bồn-quán mới tiếp được hồng-thiệp báo tin rằng thầy Lý-kỳ-Tâm, Thông-ngôn tại Mỹ-tho, là trưởng-tử của ông Lý-kỳ-Thành, nguyên Hương-cả ở Rạch-giá, sẽ kết duyên cùng cô Phan-yến-Tuyết là ái-nữ của bà Phủ Phan-hữu-Tiền ở Tân-An.

“Ngày hiệp cẩn định là ngày 31 Avril 192..

“Bồn-quán cầu chúc cho Lý-Phan hai họ hảo-hiệp trăm năm, cầm-sắt hòa hai, miêng miêng qua điệp.”

Bà Phủ mượn Trường-Xuân gửi thiệp mời bà con xa gần cùng những người quen hết thầy. Bà lại dọn-đẹp nhà cửa đàng-hoàng, mượn thêm ghế bàn đặng có chỗ hai họ ngồi cho đủ.

Kỳ-Tâm thấy nhật-trình báo tin đám cưới thì trong bụng lo thắm, sợ chủ nợ hay mình cưới con gái bà Phủ áp lại đòi tiền thì biết lấy chi mà trả. Xưa nay mình nghèo nên họ chửi mắng mà trừ, chớ ngày nay mình cưới vợ giàu sang chi cho khỏi họ đòi, nếu mình không trả chắc họ làm nhục mình, mà hễ mình bị nhục thì mẹ con bà Phủ cũng không tốt gì đó. Kỳ-Tâm tỏ việc cho Tể-Thế nghe. Tể-Thế chạy vô nói lại với bà Phủ thì bà Phủ buồn thắm, song việc đã đến nước này bà không còn dụ-dự nữa được, nên bà nói rằng: “Không hại gì, nếu họ không nghĩ họ đến đây họ đòi thì tôi ra tiền mà trả cho họ, không sao đâu mà sợ. Tuy vậy xin thầy giáo làm ơn nói với thầy, nợ chừng năm bảy trăm thì tôi trả được, chớ nhiều quá tôi lo không kham”.

Tể-Thế về nói lại với Kỳ-Tâm thì Kỳ-Tâm cười mà nói rằng: “Trong ý bà Phủ tưởng tôi bày chuyện mà giựt tiền của bà hay sao? Nếu tôi có như vậy thì hôm nợ tôi đòi đôi ba ngàn, cần gì mà phải mưu sự cho nhọc trí. Xin anh nói giùm lại cho bà biết rằng tôi lo trước đó là lo giữ giùm danh-giá cho bà, chớ phận tôi thì tôi không cần gì đâu. Như họ có đòi nợ, bà không trả cũng được, còn nếu bà có trả thì bà giữ giấy tờ đặng sau bà đòi lại tôi, không thiệt hại gì bà đó mà bà lo.”

(8)

Bữa cưới, Kỳ-Tâm mặc áo rộng, bung quả, ngồi xe đi với Tề-Thế và bốn thầy giáo mà vô nhà bà Phủ. Trong nhà bà Phủ chung dọn rục-hỡ, khách khứa đông giầy-giày, có thầy Cai-tổng Tường và vợ chồng Trường-Xuân đủ mặt. Kỳ-Tâm làm lễ từ đường và lạy mẹ vợ cùng bà con thân tộc rồi mới ra áo rộng mà đãi khách.

Mấy năm nay Kỳ-Tâm nghèo nàn không thêm sửa-soạn y-phục, nên coi lam-lũ không bằng ai. Nay mặc áo lót, đi giầy mới, bịt khăn đen, bận quần nhiều, bộ tướng khôi ngô, mặt mày sáng rỡ, coi thiệt là đẹp trai lắm, bởi vậy bà con họ hàng ai thấy cũng khen thắm. Trường-Xuân thấy khách uống rượu khai vị rồi, hối dọn bàn mà đặt tiệc. Khách ngồi dự tiệc kể hơn 30 người, Trường-Xuân với Kỳ-Tâm cũng ngồi chung với khách.

Mãn tiệc rồi, chùng uống rượu sam-banh Tề-Thế mới đứng dậy đọc một bài đích-cua⁶ như vậy:

“Các ông,

“Tôi là người tài sơ học siển lại chưa từng quen đứng nói chuyện giữa tiệc đông người, lẽ thì tôi phải ngậm miệng ngồi nghe, chớ không nên đến cửa lỗ ban mà múa búa. Nhưng mà hôm nay chúng ta đến dự tiệc này là tiệc bày ra đặng vui mừng cuộc thành hôn của Lý-Phan hai họ, lại tôi với tân-lang là thầy thông Kỳ-Tâm đây, vốn là bạn đồng song, vậy tôi xin các ông vui lòng cho phép tôi thỏ thẻ mà tỏ đôi lời, trước là chung vui cùng bà lớn, sau nữa chúc mừng cho đôi bạn mới.

“Dạ thưa, sách có câu rằng: “Minh-quân lương-tề tao phùng dị, tài-tử giai-nhân tề ngộ nan”. Cô hai là con bà lớn đây, sắc tài tốt chúng, mà lại công dung ngôn hạnh vẹn toàn, lúc cô còn ấu-thơ đi học thì thầy bạn thầy đều yêu, mấy năm nay cô về ở nhà thì ngày đêm lo nuôi dưỡng mẹ già, hôm sớm cứ bạn bè cùng kim chỉ. Cô có sắc mà lại có tài, có đức lại có hạnh, có nhơn mà lại có hiếu, người dường ấy há chẳng phải là giai-nhân hay sao?

“Còn thầy tân-lang, tuy lúc thầy học gần tốt-nghiệp, rồi gia-đình tao biến, khiến cho thầy trắc trở bước thang mây, nhưng mà thầy là người độ lượng lớn, chí khí cao, bởi vậy giữa phong ba thầy bền chí vững lòng, tánh đỉnh sắt càng trui nướng càng thêm cứng chắc, người dường ấy há chẳng phải là bực tài-tử hay sao?

“Cổ nhơn đã nói: “Tài-tử giai-nhân tề ngộ nan” hôm nay thầy thông là tài-tử, cô hai là giai-nhơn, mà bà Nguyệt lại se dây, ông Tư lại xô bước, khiến cho nam bắc vầy-đoàn, phụng-loan kết cánh, ấy là một dịp rất may-mắn cho Lý-Phan hai họ biết chừng nào. Vậy xin các ông cho phép tôi thay mặt lương bằng quý tộc hai bên mà cầu chúc cho vợ chồng mới trăm năm đầm-ấm gia-đình, rồi trở sanh những con rồng cháu phụng”.

⁶ (tiếng Pháp) discours

Tế-Thế đọc dứt lời thì cả tiệc đều vỗ tay lớp-bớp. Bà Phủ ngồi cổ vói khách đàn-bà bên bộ ván ngang đó, nghe bài địch-cua của Tế-Thế thì bà mừng hết sức, mà chùng thấy khách vỗ tay khen ngợi bà lại càng phơi phới trong lòng, nên bà đã không biết hổ thẹn, mà lại còn cười ngón-ngoẻn nữa. Ai nấy đều ngó chàng rể, có ý trông trả lời đặng coi tương- mạo như vậy mà vẫn nói thể nào. Kỳ-Tâm nghe Tế-Thế khen ngợi Yên-Tuyết thì trong bụng tức cười thầm, nghĩ vì nhơn tình ấm lạnh vô thường, người giàu sang dầu có hư cho mấy đi nữa thiên-hạ cũng khen, còn người nghèo hèn dầu khôn khéo cho mấy đi nữa thiên-hạ cũng chê là đại. Ban đầu anh ta khinh-bĩ Tế-Thế là đồ đua bợ, nhưng mà anh ta nghĩ lại rằng mình đã hứa lờ lãnh làm giả dối với người ta, chớ làm trái sao được. Thuở nay mình giữ lòng thanh bạch thì giữ luôn đi, ai biểu chịu làm giả dối mà bây giờ lại đục-dặc. Mà bây giờ trả lời mình phải nói thể nào? Thuở nay mình biết thiên-hạ bậy-bạ nên mình xa lánh thể tục thì phải quá, sao lại nhảy vô vòng làm gì cho khó dễ như vậy, Kỳ-Tâm ngồi ngẫm nghĩ muốn nín luôn, ngắt khách dự tiệc họ ngó quá anh ta nhột-nhật nên bất đắc dĩ phải đứng dậy nói như vậy:

“Các ông có lòng huệ cố đến chung vui cùng nhạc-mẫu tôi, mà các ông lại còn là phái thầy giáo là bạn đồng-song của tôi của tôi đứng thay mặt cho các ông mà xưng tụng tài chí của tôi nữa, thì tôi lấy làm cảm nghĩa vô cùng. Lẽ thì tôi phải tỏ ít lời trước là tạ các ông, sau nữa bày tâm-để các ông trông đợi. Nhưng tôi hổ phận tôi tri ý không hiệp thời đời, mà tài tình cũng chẳng bằng chúng bạn, dầu tôi có tỏ ra sợ chẳng đáng làm vui cho các ông. Vậy tôi ngửa xin các ông miễn chấp để tôi khuyên mời các ông uống cạn ly rượu này mà mừng cho nhạc-mẫu tôi

Kỳ-Tâm nói tới đó rồi ngập ngừng, ai nấy tưởng là còn nói nữa, chẳng dè anh ta cúi đầu rồi ngồi xuống nên khách chung-hững hết một chút rồi mới vỗ tay.

Tiệc mãn, khách cáo từ mà về lần lần, đến tới thầy Cai Tường với vợ chồng Trường-Xuân cũng về. Tôi-tớ trong nhà dọn-dẹp xong rồi hết, chùng đóng cửa đi ngủ thì bà Phủ kêu con mà nói lớn rằng: “Hai ơi, sao con không dũ mừng đặng thằng hai nó ngủ? Ngày nay bị khách-khứa nó mệt, dọn-dẹp cho nó nghỉ cho sớm. Bà Phủ nói như vậy đặng cho tôi tớ trong nhà nghe, song Yên-Tuyết thì cứ ở trong buồng, còn Kỳ-Tâm thì nằm ngoài ván trước, không ai thấy mặt ai hết.

Cách vài ngày bà Phủ tiếp được một bức thư của cô ba Hương nói như vậy:

Sài Gòn, le 1er Avril 192...

“Kính gởi lời thăm chị Phủ và cầu chúc cho cháu được vạn sự như ý.

“Tôi có tiếp đặng thiệp của chị mời đám cưới cho cháu, nhân vì tôi bận việc nhà không đến mà chung vui với chị được, thiệt tôi lỗi với chị nhiều lắm. Vậy xin chị rộng lòng miễn chấp.

“Tôi có hỏi thăm thì người ta nói chị gả cháu cho chỗ đó thuộc nhà giàu có sang trọng hơn con thầy Hội-đồng Bạch tôi dặt xuống hôm nọ bội phần, được vậy thì tôi cũng

mừng giùm cho chị và tôi cầu chúc con hai có con cho mau đặng chị có cháu ngoại mà bông ẵm.

Nay kính thơ

Madame Ba Hương

Bà Phủ được bức thơ của cô ba Hương, bà đọc đi đọc lại hoài, không biết cô nọ nói như vậy là thiệt tình, hay là cô đã thấu rõ việc riêng của Yên-Tuyết nên kiếm lời khéo khôn mà bao-biếm. Bà ăn ngủ không được, cứ nằm tính mưu nầy kế nọ đặng mà bịt miệng thế-gian, bà muốn đi lo cho Kỳ-Tâm vô làm việc nhà nước đặng cho thiên-hạ khỏi khinh dễ, ngặt hễ Kỳ-Tâm đi làm việc thì phải dắt vợ theo, còn như có để vợ ở nhà thì lâu lâu nó phải đến thăm một lần, mà Yên-Tuyết không chịu thấy mặt chồng thì làm sao cho được.

Kỳ-Tâm cưới vợ chừng nửa tháng thì Trường-Xuân đắc cử được làm Cai-tổng. Anh ta qua thăm bà Phủ trước là báo tin lành cho di hay, sau nữa dò coi Kỳ-Tâm với Yên-Tuyết cư xử với nhau thế nào. Bà Phủ thuật chuyện Yên-Tuyết không chịu thấy mặt Kỳ-Tâm, ngủ riêng mà ăn cũng riêng, thì Trường-Xuân mừng thầm, chắc rằng Yên-Tuyết vì thương tưởng mình nên không chịu thất tiết với người khác. Bà Phủ lại trao bức thơ của cô ba Hương cho Trường-Xuân xem rồi nói rằng: “Hôm nay đi được bức thơ ấy thì đi buồn lắm. Di chắc là cô ba Hương biết việc của mình nên cô nhạo-báng, vậy cháu phải tính coi có kế chi mà làm cho Kỳ-Tâm có chỗ ăn chỗ làm đặng họ đừng khinh-bị, thì di mới yên tâm được”.

Trường-Xuân ngồi suy nghĩ một hồi rồi tính với bà Phủ để anh ta xuất một muôn đồng bạc vốn và kêu anh em hùn thêm một muôn đồng nữa đặng lập một tiệm mua lúa tại chợ Tân-An rồi để cho Kỳ-Tâm đứng làm Tổng-ly, làm như vậy bà Phủ khỏi bị người ta chê cười kiếm rẻ nghèo, còn Kỳ-Tâm khỏi đi xa, mà mắc ở ngoài tiệm nên không gần gũi Yên-Tuyết đặng. Bà Phủ nghe tính như vậy thì bà lấy làm vui lòng, nên khuyên Trường-Xuân phải lo tán thành việc ấy cho mau.

Trường-Xuân lâu nay giấu vợ để dành tiền riêng được 5 ngàn đồng, anh ta đi qua Mỹ-Tho vay thêm 5 ngàn nữa và rủ anh em hùn thêm 10 ngàn cộng là 2 muôn, mới mượn 5 căn phố tại Tân-An mà làm tiệm lúa rồi để cho Kỳ-Tâm đứng làm Tổng-ly.

Từ ngày Kỳ-Tâm ra coi tiệm lúa thì mắc lo buôn bán nên ít hay về nhà bà Phủ. Tuy vậy mà hễ bữa nào anh ta về thăm thì làm như chàng rể thiệt, rầy thằng Quới sao không coi sửa chuồng bò câu, hỏi chín Hũu sao không lo hái trà, anh ta khoát nạt om-sòm, dọn đầu nầy, dẹp chỗ nọ, duy có một điều là không thèm thấy mặt Yên-Tuyết.

Có một ngày kia, Yên-Tuyết đương ngồi lật rau dưới nhà bếp. Kỳ-Tâm thấy thằng Quới đương leo bẻ dứa, anh ta mới lần ra đứng coi. Anh ta liếc thấy Yên-Tuyết liền day mặt chỗ khác không thèm ngó. Yên-Tuyết thấy anh ta thì hổ-thẹn nên cũng lật-đật đi lại dựa vách mà núp. Nhà bếp đóng vách ván nên trống trải, ở trong dòm mây lỗ thì thấy ở ngoài tỏ rõ lắm. Yên-Tuyết đứng trong lén dòm ra thì thấy Kỳ-Tâm bộ đứng đàng-hoàng,

mặt mày nghiêm chánh chớ không phải lau-chau vút-vắt như Trường-Xuân vậy. Cô ta dòm rồi hồ người muốn day mặt chỗ khác, mà hễ day chỗ khác rồi lại muốn day trở lại dòm nữa, bởi vậy cô ta núp mà dòm cho đến chừng Kỳ-Tâm trở vô nhà cô mới thôi.

Đêm ấy cô ta so sánh Kỳ-Tâm với Trường-Xuân, cô ta suy nghĩ Kỳ-Tâm tuy nghèo mà tướng mạo như vậy thì hơn Trường-Xuân bội phần. Rồi cô ta lại nghĩ rằng nếu Trường-Xuân là đồ chạ, thì thằng cha này cũng chẳng nên thân gì, bởi vì nếu nó là người biết liêm-sĩ, trọng phẩm-giá lại có lẽ nào nó chịu lãnh vai tuồng như nhuốc như vậy. Ôi! Thứ đàn-ông thời nay kẻ vì danh người vì lợi, họ có biết danh-giá là gì mà suy nghĩ cho thất công. Nay mình biết tâm tánh của họ thì đã trễ rồi, nghĩ thiệt tức quá.

Bữa nọ trong nhà có đám kỵ cơm cho quan Phủ. Bà Phủ biểu Kỳ-Tâm gọi thơ mời Trường-Xuân và dặn mời luôn Tế-Thế nữa. Yên-Tuyết một là vì nghe có tiếng Trường-Xuân thì giận, hai là vì sợ thấy mặt Kỳ-Tâm thì hồ người, nên rút ở dưới nhà bếp phụ với chị chín Hữu nấu nướng, không chịu lên nhà trên. Đến chừng cúng, Trường-Xuân hỏi sao Yên-Tuyết không ra lạy, thì bà Phủ nói rằng: “Con đó nó có ghen, nó mắc cỡ nên không chịu ra”. Trường-Xuân nói tự nhiên rằng: “Chà! Mau có dữ há? Nếu vậy thì nội năm nay đi có cháu ngoại rồi”. Kỳ-Tâm thấy Trường-Xuân nói hăn-hòi, không bạo-ngợ chút nào hết thì trong bụng ghét lắm, song anh ta đã nhàm thấy thế tình giả-dối nên ngòì chúm-chím cười, không lộ mòi ghét ra cho ai biết.

Cúng rồi dọn cỗ trên bàn, Kỳ-Tâm, Trường-Xuân với Tế-Thế ngòì lại ăn uống. Trường-Xuân uống vài ly cỗ-nhác, thì ngà-ngà nói chuyện om-sòm, nhứt là anh khoe khoang về sự mình mới đắc cử Cai-tổng lắm. Tế-Thế nói lùa theo rằng:

- Tôi nghe anh đắc cử thì tôi không mừng chi hết, bởi vì tôi đã biết trước có ai mà giành với anh cho đang. Anh đã học giỏi mà lại giàu có hơn người ta hết, như anh vậy làm Cai-tổng mới xứng đáng, chớ họ lồi-thôi quá làm tổng làm téo gì.
- Ý tôi muốn làm chức gì nữa kìa, chớ làm Tổng mà sang trọng bao nhiêu. Ngặt ông gia tôi muốn như vậy, tôi phải chiều theo ông, chớ tôi có ham làm mà chi đâu.
- Anh được rồi anh nói như vậy, chớ đời này có chức nào mà sang trọng hơn chức Cai-tổng. Mình làm chức Tổng có lương bổng, mà khỏi bị đỏi. Mình lại gần-gũi với dân hơn các ông Quận hết thầy, nghĩ coi có phải là sướng hay không?
- Chú mày tưởng tôi ham tiền người ta nên ra tranh chức Tổng đây hay sao? Tôi làm đặng vị chơi vậy chớ phải tôi cố ăn tiền bạc ai đâu.
- Anh nói vậy mà nếu dân nó đem tiền lo cho anh, anh lấy không nè?
- Không phải tôi nói tôi giữ thanh liêm, họ đem tiền họ cho, mình đại gì mà không lấy.

Kỳ-Tâm ngòì lặng thinh mà nghe, trong trí thầm tính không thêm cãi lẽ chi hết, bởi vì chí hướng của hai người nay không giống mình, nếu nói cho ra lẽ thì phải mịch lòng,

chớ không ích gì, bởi ví dầu mình nói phải cho mấy họ cũng không thèm nghe, song anh ta nghe Trường-Xuân nói nhiều tiếng trái tai quá, dần không được, nên buông đũa mà nói rằng:

- Những lời hai anh nghị luận nãy giờ, nếu đem ra mà thuật lại cho thiên-hạ nghe thì ai cũng đều khen phải. Bởi vì chỗ chủ hướng của người đời nay đều vậy hết thảy. Thiệt tôi không dám nói, hai anh nói sai, nhưng mà theo ý riêng của tôi thì người đời nay họ hiểu nghĩa hai tiếng sang trọng lắm không biết chừng nào. Tôi hỏi thử hai anh vậy chớ sang là gì?
- Được người ta kính trọng thì là sang chớ gì.
- Phải. Nhưng mà muốn cho người ta kính trọng thì phải làm sao?
- Phải làm quan lớn, phải có tiền nhiều thì người ta kính trọng chớ sao.
- Tệ lắm! Tệ lắm! Vậy mà thuở nay tôi tưởng người nhân từ đức hạnh, người có chí lớn trí sâu thì thiên-hạ kính trọng chớ!

Kỳ-Tâm nói tới đó rồi rùn vai lắc đầu không thèm nói nữa. Cách một hồi anh ta lại hỏi Trường-Xuân rằng:

- Hồi nãy anh nói rằng: “họ đem tiền họ cho, mình đại gì mà không lấy.” Anh là người giàu lớn, mà anh lại làm chức Cai-tổng, nghĩa là dân mấy làng trong tổng đều phải ở dưới quyền của anh hết thảy, anh thiếu tiền ăn hay sao mà họ đem họ cho anh còn lấy nữa? Lại anh hạ mình thò tay mà lấy tiền của kẻ bẽ dưới là kẻ ngu đại nghèo hèn hơn anh, vậy anh không hổ hay sao?
- Nói như dượng vậy thì ai thèm làm làng làm tổng. Trời đã biểu hễ kẻ đại nuôi người khôn, nó có việc đến cầu lạy mình mà dung tiền thì mình lấy có hại gì. Nếu mình làm bộ thanh liêm, nó cho người khác ăn cũng vậy.
- Trời ơi! Vậy mà thuở nay tôi tưởng người khôn dạy kẻ dại, người trên giúp kẻ dưới nữa chớ!

Kỳ-Tâm chất lưởi lắc đầu rồi đứng dậy bỏ đi ra ngoài sân. Yên-Tuyết nằm trong phòng lóng tai nghe Kỳ-Tâm cãi lẽ với Trường-Xuân thì cô ta tức cười thắm, tức rằng mình không có thể chạy ra mà phân phải quấy được.

Một ngày khác Trường-Xuân qua thăm dì, tình cờ lại gặp Kỳ-Tâm ở ngoài tiệm cũng về đó. Bà Phủ nghĩ nhờ Trường-Xuân lo liệu nên việc nhà yên-ổn, chẳng còn chi cho bà mang tiếng chê cười, lại cũng nhờ Kỳ-Tâm thiệt tình nên chuyện giả dối mà không ai biết hết, bởi vậy bà thấy có đủ mặt hai người thì bà vui mừng, bèn hỏi chín Hữu nấu cơm, sai thằng Quới mua rượu đem về dọn cho hai người ăn uống, Kỳ-Tâm thì cứ giữ tánh tình nghiêm-nghị, làm cho người ta không kiêu, buôn bán có lời nhiều mà không ỷ, còn Trường-Xuân mỗi lần qua đều không thấy được mặt Yên-Tuyết, bởi vậy dầu-dầu, gương mặt coi chẳng được vui. Chừng hai người ngồi ăn cơm uống rượu nói chuyện với nhau. Trường-Xuân muốn khoe mình học giỏi, nên nói với Kỳ-Tâm rằng:

- Học-trò đời nay lười-thôi quá, không chịu cố tâm mà học đặng thi lấy bằng tốt-nghiệp với người ta, để lo chơi bời hoài, rồi thì đưa học nửa chừng bỏ ra trường, đưa thì đi thi nhào hồng chung hồng căng.
- Anh trách học-trò không lo học thì là phải lắm. Đã biết trong đám học-sanh có đứa, như tôi đây vì gia-đình tao biến nên phải trở bước giữa đường, lại cũng có đứa siêng học lung, song bị vận hội chẳng may nên thi không đậu. Tuy vậy mà phần đông tại ham chơi mà bỏ học, tại không lo nên thi rớt, bởi vậy lời anh mới trách đó thì đáng, chớ không phải là trách oan. Nhưng mà anh lại nói sao không ráng học đặng thi lấy cho đặng cái bằng tốt-nghiệp như người ta, nghe ra dường như người ta học, chủ hướng thi cốt lấy cho đặng cái bằng tốt-nghiệp, chớ không phải học cốt tu tánh lập thân, nói như vậy tôi e không đặng chánh đáng cho lắm.
- Tánh dượng nó sao kỳ quá! Tôi nói việc gì cũng cãi lẽ hết thầy. Đi học thì phải ráng mà lấy cho đặng cái bằng tốt-nghiệp, chớ thứ đồ đi học cả đời mà không có một tấm giấy lộn thì ai coi ra gì.
- Cái bằng tốt-nghiệp có phù phép làm cho mình sang trọng lắm hay sao mà anh biểu mỗi người phải có mới được?
- Vậy chớ dượng không biết hay sao? Đời nay muốn vào giúp việc cho nhà nước, bất luận là sở nào, đều phải có bằng tốt-nghiệp mới được. Nếu học mà không có bằng tốt-nghiệp thì đi làm việc ngoài bậy bạ, chớ làm việc chi nên thân.
- A! Bây giờ tôi mới hiểu ý anh. Té ra học là cốt cho có bằng tốt-nghiệp đặng kiếm ăn. Tôi xin lỗi với anh, để tôi nói việc của tôi cho anh rõ. Không biết hỏi anh đi học chủ-hướng của anh thể nào, chớ phận tôi đây hỏi tôi đi học thì tôi quyết mở trí cho rộng, rèn lòng cho ngay, học tài cho hay, tập tánh cho cứng, nghĩa là hun đúc cho đủ tài liệu để mà xung đột với đời, nếu may thì lấy đặng bằng tốt-nghiệp cũng tốt, dầu rui thì rớt cũng không cần, chớ không phải tôi đi học mà chủ-hướng thấp thỏi quá như vậy đâu. Trời ơi! Đi học phải cốt lấy cho đặng bằng tốt-nghiệp đặng làm thầy! Hễ làm thầy thì phải cốt kiếm cho được một con vợ giàu; như lật-đật quá không chờ chờ chỗ giàu đặng, phải cưới vợ nghèo, thì phải cốt gặt gặm trợn-trạc những kẻ quê mùa dốt nát mà lấy tiền đặng làm giàu cho mau. Mà hễ có tiền nhiều rồi thì phải cốt lên làm ông cho được. Ai mà trong nhà nhiều tiền, thiên-hạ kêu ông thì mới thiệt là sang trọng. Ớ hự! Chủ-hướng của người mình hay quá mà xưa nay tôi không biết, cứ lo gìn lòng thanh bạch, tập chí chánh kiêng nên trong túi không có tiền, đi ra họ khinh dễ hoài, thiệt tôi làm bậy quá.

Trường-Xuân muốn cãi nữa; song thấy Kỳ-Tâm có sắc giận, sợ cãi sanh rầy rồi mịch lòng, nên anh ta cười gượng mà nói rằng: “Tánh ý dượng kỳ quá, không giống tánh ai hết”.

Yến-Tuyết ngồi trong buồng nghe hết những lời nghị luận của hai người, làm cho đêm ấy cô nằm suy nghĩ hoài, ngủ không được.

(9)

Bóng quang âm thắm thoát, mới hè lúc trước, mà hôm nay đã đến tiết Trung-thu. Kỳ-Tâm đứng coi tiệm lúa, đã lạnh lợi mà lại siêng năng, mới làm mấy tháng mà tính phỏng ra thì có lời gần 4 ngàn đồng bạc. Trường-Xuân với mấy người hùn ai cũng đều khen ngợi, nhưng mà không ai nói tới số tiền lương bổng, cứ biểu ráng mà làm, hễ có lời thì họ sẽ liệu mà thưởng công.

Bước qua đầu tháng chín, bà Phủ tính Yên-Tuyết đã gần tới ngày khai hoa rồi. Bà nghĩ chồng cưới cô mới có sáu tháng, nếu cô khai hoa trong lúc tháng 9 tháng 10, hoặc tháng 11 cũng đều bị người ta dị nghị. Bà mới lập kế rước thầy thuốc đến coi mạch, trước mặt thầy thuốc thì bà xin hốt thuốc an thai, mà chừng thầy thuốc về rồi thì bà nói với tôi tớ trong nhà, hoặc với người lân cận rằng thầy thuốc coi mạch cho Yên-Tuyết nói thai cô nóng lắm, nên sợ khai hoa gấp trong lúc đầu tháng 10. Thiệt quả cuối tháng 9 thì Yên-Tuyết lâm bồn, sanh đặng một đứa con trai tóc đen trạ, cân nặng hơn ba kí-lô rưỡi, mà bà Phủ than trời trách đất, bà nói rằng thằng nhỏ sanh thiếu tháng nên yếu lắm. Lối xóm ai đến thăm bà cũng nói mẹ con nó ngu, nên không ai thấy mặt thằng nhỏ được.

Lúc Yên-Tuyết lâm bồn, thì Kỳ-Tâm mắc đi Chợ-lớn bán lúa, không có ở nhà. Chừng Kỳ-Tâm về tiệm nghe nói thì lật-đật chạy vô nhà hỏi thăm lắng-xăng, đặng cho thiên-hạ khỏi nói nhiều chuyện. Bà Phủ thấy anh ta thì làm bộ mừng rỡ mà nói rằng: “Nó chuyển bụng có một mình tao ở nhà tao sợ quá. Hôm trước ông thầy coi mạch nói thiệt là nhằm. Ông nói thai nó yếu, sợ phải đẻ thiếu tháng, thiệt quả mới có 7 tháng. Thằng nhỏ yếu một chút, mà coi bộ dễ nuôi, không hại gì. Cha chả! Nó giống mây tợ như khôn đúc”

Kỳ-Tâm thấy bà Phủ ngồi nói tự nhiên chẳng chút nào bợ ngỡ, thì tức cười thầm, nên nói giễu lại rằng: “Tôi không phải thầy thuốc mà tôi cũng biết thế nào vợ tôi cũng phải đẻ thiếu tháng. Còn con tôi nó giống tôi chỗ nào đó má há?” Kỳ-Tâm thì nói chơi, mà bà Phủ tưởng anh ta nhạo báng nên mắc cỡ lặng thinh không đáp lại.

Kỳ-Tâm vừa muốn trở ra tiệm thì thấy xe hơi ngừng ngoài cửa rồi Trường-Xuân bước vô hỏi rằng: “Nghe nói con hai nó đẻ con trai phải không dì? May quá há?” Bà Phủ gạt đầu chớ không nói chi hết. Trường-Xuân cậy bà Phủ vào bông thằng nhỏ ra cho anh ta xem. Kỳ-Tâm thấy có chín Hũu vô ra và có thằng Quới đương rót nước lấy thuốc lộn-xộn, sợ Trường-Xuân vô ý nói ló mòi tôi tớ trong nhà nó nghi, nên anh ta cản không cho bông ra, nói rằng thằng nhỏ yếu lắm, không nên bông ra ngoài gió. Trường-Xuân nài-nỉ hoài, túng thế bà Phủ phải vô mà bông, chẳng dè vô buồng Yên-Tuyết không chịu cho bông.

Trường-Xuân ngồi nhim-nhim không được vui. Bà Phủ mới hỏi bây giờ đi khai sanh phải đặt tên gì. Kỳ-Tâm biểu đặt tên Lý-kỳ-Phùng. Trường-Xuân lại cãi, biểu phải đặt là Lý-trường-Phùng. Kỳ-Tâm giận nên nói rằng: “Vậ thôi thì anh đặt nó là Lê-trường-Phùng luôn thể, chớ để họ Lý mà làm gì. Chuyện mình tính giấu mà bây giờ anh

muốn làm cho thiên-hạ biết hay sao?” Trường-Xuân xụ mặt muốn gây với Kỳ-Tâm, bà Phủ thấy vậy mới nói rằng: “Chuyện không đáng gì mà hai anh em bây cãi lẽ cho thất công. Thôi, con của nó đẻ, vậy để tao vô hỏi nó coi nó định đặt tên gì tự ý nó”.

Bà Phủ vô buồng hỏi Yên-Tuyết thì Yên-Tuyết biểu phải đặt tên là Lý-kỳ-Phùng. Bà Phủ bước ra nói lại thì Trường-Xuân giận đỏ mặt, cáo từ đi về liền.

Cách chưa đầy một tháng Trường-Xuân lẻo-đẻo qua nữa. Qua ngòi hút chưa tàn điếu thuốc lại thấy Kỳ-Tâm ở ngoài tiệm lon-ton đi vô. “Này anh, tôi mới làm đặng một việc lợi lớn quá”. Trường-Xuân nhìn thấy Kỳ-Tâm thì không được vui, nên Kỳ-Tâm nói như vậy mà anh ta không thèm hỏi coi việc gì, lại day qua hỏi bà Phủ rằng: “Hôm nay con hai nó mướn vú cho thằng nhỏ bú hay nó cho bú?”

Bà Phủ đáp rằng: “Nó cho bú. Có vợ thằng Thiên ở một bên đây, sữa nó tốt quá, nếu mướn nó nuôi cũng được”. Trường-Xuân hỏi rằng: Nếu có vú sẵn như vậy, sao không mướn người ta cho bú? Di hỏi mà mướn đi, họ nuôi một năm chừng năm sáu chục đồng, tốn hao bao nhiêu đó mà sợ, để cho bú cực nhọc chịu sao nổi”.

Kỳ-Tâm ngòi nghe Trường-Xuân biểu như vậy mới xen vô mà nói rằng: “Tôi tưởng đàn bà có con thì cho nó bú tốt hơn là mướn vú. Trừ ra có bệnh hoạn, sữa không được tốt, thì mướn vú hoặc cho uống sữa bò chẳng nói làm chi, chớ nếu mình sữa nhiều và tốt thì cần gì phải mướn vú. Trong việc nuôi con có ai bằng mẹ được. Mình sanh con, cho nó bú, dỗ nó ngủ, bông nó chơi, tập nó đi, gần gũi nó luôn luôn, nó mới triu-mến rồi gây cái tình thân-ái cho ngày sau, chớ nếu mình ý có tiền mướn người nuôi, thì sợ e nó theo tánh tình người vú, mà không gây đặng cái tình mẫu-tử nữa”

Trường-Xuân nghe Kỳ-Tâm nói như vậy thì giận nên quạu mặt mà nói rằng: “Tôi tính việc gì dựng cũng đều ngăn trở hết thấy. Chuyện không can hệ đến dựng mà dựng cãi chi vậy?. Kỳ-Tâm cười và nói rằng: “Tôi lấy chánh lý nói nghe chơi đó thôi, chớ ai làm sao thì làm, can cập gì đến tôi mà tôi cãi”. Kỳ-Tâm nói tới đó, liếc thấy thằng Quới đương lấp ló nơi cửa buồng, anh ta sợ lộ mòi, nên nói tiếp mà nói lớn rằng: “Tuy nói như vậy, song mướn vú hay là cho bú đều tại ý vợ tôi, chớ nào phải má tôi hay là tôi mướn mà đặng sao”.

Bà Phủ liền nói rằng: “Ồ, thằng hai nó nói đó phải lắm đa. Thôi, để tao hỏi nó lại coi nó chịu mướn vú hay không”. Bà đứng dậy đi vô buồng một hồi rồi trở ra nói rằng: “Con nó nói con nó đẻ thì nó nuôi, nó không chịu ai nuôi hết”. Kỳ-Tâm nghe nói thì chúm-chím cười, còn Trường-Xuân giận càn hông, giục đứng dậy chấp tay sau đít đi qua đi lại, giày khua dưới gạch nghe lộp-bộp.

Trường-Xuân ra về bộ coi giận lắm, giận Kỳ-Tâm sao cứ theo can dự việc của Yên-Tuyết hoài, giận Yên-Tuyết sao mỗi việc đều vừa theo ý Kỳ-Tâm không chịu nghe lời mình, đặt tên con nói theo Kỳ-Tâm, mà mướn vú cũng làm theo ý với Kỳ-Tâm, rồi anh ta giận luôn tới bà Phủ, nói sao bà Phủ tung trọng Kỳ-Tâm, kêu Kỳ-Tâm bằng “thằng hai” nghe ngọt xót. Anh ta giận rồi lại nghĩ rằng “hay là hai đứa này nó gạt mình, nói với

mình rằng cưới giả, mà rồi chúng nó làm vợ chồng thiệt”. Trường-Xuân nghĩ tới đó thì trong bụng hăm hăm, tính thầm rằng nếu có vậy thì mình đuổi Kỳ-Tâm đi liền, mà trước khi đuổi nó mình phải làm cho nó khôn hại cho nó biết mình.

Năm ấy lúc gần Tết mỗi ngày lúa lên giá thêm hoài, bởi vậy Kỳ-Tâm lớp thì mắc đi chịu giá rồi đặt bạc cọc cho điền chủ, lớp mắc đi Chợ lớn bán lúa, công việc dòn-dập không có một giờ nào rảnh, lối rằm tháng giêng, 3 chiếc chài chở lúa đã lên gần tới Chợ lớn rồi, nên anh ta phải đi xe-lửa lên theo mà cân cho nhà máy. Anh ta mua giấy hạng nhì, xe bên Mỹ-Tho qua vừa mới ngừng, anh ta lật-đật bước lên xe thì thấy có cô sáu Nhiễm là con gái của ông Phó tổng Tài ngồi trong xe. Anh ta dự-dự muốn qua xe khác mà ngồi, song anh ta nghĩ rằng người ta ở bạc với tình với mình thì người ta hỏ người, chớ mình có việc gì mà lánh mặt. Nghĩ như vậy nên Kỳ-Tâm bước lên xe dờ nón mà chào rồi ngồi ngay mặt cô sáu Nhiễm. Trong cái xe ấy có cô sáu Nhiễm với một ông tóc bạc hoa râm, chớ không có ai nữa hết mà hai người ngồi cách nhau xa nên Kỳ-Tâm chắc là không quen biết nhau. Anh ta liếc coi thì thấy cô sáu Nhiễm mặc áo màu thiết quần hàng trắng, tay mặt đeo một chiếc đồng chạm mắt tre, tay trái đeo một chiếc vàng, hai tay đều quấn hột, còn cổ thì đeo ba sợi dây chuyền, tuy cách mặt nhau đã bốn, 5 năm và cô đã có chồng lâu rồi, nhưng mà tướng mạo không đổi cho mấy.

Cô sáu Nhiễm thấy Kỳ-Tâm ăn mặc sạch sẽ tướng-mạo đàng-hoàng thì cũng cứ theo ngó hoài, chùng xe lửa chạy qua khỏi cầu Tân-An rồi cô mới hỏi rằng: “Xin lỗi thầy, không biết thầy có phải con bác cả ở dưới Rạch-Giá hay không? Kỳ-Tâm cười và đáp rằng: “Thưa phải; chẳng hay cô ở đâu mà biết tôi?” Cô sáu Nhiễm cũng cười mà nói rằng: “Thưa, tôi gốc cũng ở Rạch-Giá”.

Kỳ-Tâm thấy cô ta dạn dĩ đến thế, thì tức cười thầm trong bụng, không muốn hỏi-han chi nữa, nên mở gói nhứt-trình ra rồi ngồi chống tay trên khuôn cửa mà đọc. Sáu Nhiễm ý muốn nói chuyện nữa, song cô thấy Kỳ-Tâm day mặt chỗ khác, còn ông đi chung xe thì ngó trân trân, làm cô mắc cỡ, nên cô dờ quả xách lấy trà ra ăn, không hỏi chi nữa hết.

Xe lên tới Bến-Lức, ông tóc bạc hoa râm đó xách dù đi xuống, làm cho trong xe còn có Kỳ-Tâm với cô sáu Nhiễm mà thôi. Xe vừa rút chạy, cô sáu Nhiễm vùng hỏi rằng: “Thiệt thầy quên tôi hay sao?” Kỳ-Tâm liền buông tờ nhứt-trình rồi ngó cô ta mà đáp rằng:

- Tôi nhớ cô lắm chớ! Dầu một ngàn năm nữa tôi cũng chưa quên được.
- Thầy nhớ tôi sao hỏi nầy thầy hỏi tôi ở đâu?
- Tôi làm bộ không biết cô, là vì tôi không muốn biết cô làm chi nữa.
- Sao vậy?
- Cô hỏi câu đó tôi không biết sao mà trả lời. Vì khi trước rui tôi biết cô nên mấy năm nay tôi nã-nề lung quá, nếu bây giờ mà tôi biết nữa thì, khó quá.

- Thầy nói sao đó? Tôi nghe không rõ?
- Thôi, chuyện cũ nhắc lại không vui gì. Xin cô giả quên tôi luôn cho yên.
- À! Tôi hiểu rồi. Bây giờ thầy cưới đặng con bà Phú, thầy giàu sang không muốn nhìn biết đến những người quen thuở trước nữa chi?

Kỳ-Tâm nghe nói trớ trêu như vậy thì giận đỏ mặt, nên day mặt ngoài cửa mà đáp rằng:

- Thuở nay thiên-hạ bạc tôi, chớ nào tôi có bạc ai đâu mà cô nói vậy?
- Ai bạc thầy, chớ tôi có bạc thầy đâu.
- Xin lỗi cô, cô không bạc tôi, mà sao mấy lời cô nói dưới tàu rồi cô quên hết đi?
- Những lời tôi nói với thầy, tôi nhớ hoài chớ nào tôi có quên đâu.
- Cô không quên mà sao nhà tôi suy-sụp rồi cô lại bỏ tôi mà ưng chỗ khác?
- Việc vợ chồng là tại cha mẹ định tôi đâu dám cãi.
- Tại cha mẹ cô thì cô cũng phải nói cho tôi biết, chớ sao tôi nghe cô ưng chỗ khác tôi lật-đật viết cho cô một bức thơ, cô không thèm trả lời, rồi sau cô đi chợ gặp tôi cô lại làm lơ là vậy?
- Tôi có được thơ từ chi của thầy đâu, còn tôi đi chợ gặp thầy hỏi nào?

Kỳ-Tâm ngời thở ra không thèm trả lời. Cô sáu Nhiễm cũng ngời lặng thinh một hồi rồi nói rằng: “Tôi nghe lời cha mẹ ưng chỗ này, mấy năm nay tôi buồn quá. Bên chồng tôi thiệt là giàu, ngặt chồng tôi nó kỳ lắm, không lo làm làng tổng với người ta, cứ theo mèò đảng chó điếm, xài tiền phá của hoài, nói không đặng”.

Cô sáu Nhiễm liếc thấy Kỳ-Tâm cứ đọc nhựt-trình, không thèm nghe, thì cô mắc cỡ nên không nói nữa. Chùng xe lên tới Phú-Lâm cô mới hỏi rằng:

- Thầy đi Sài Gòn có việc chi hay là đi chơi?
- Tôi đi Chợ lớn bán lua.
- Rồi thầy ra Sài Gòn hay không?
- Có lẽ khi cũng ra.
- Thầy ra Sài Gòn ở nhà hàng hay là ở đâu?
- Chưa biết chắc.
- Lần nào tôi đi Sài Gòn tôi cũng ở nhà hàng Nam-Việt. Chuyến này lên tôi cũng ở đó nữa. Ở chỗ nào quen thì có dễ một chút, chớ đi một mình mà ở chỗ lạ tôi sợ quá.

Xe tới Chợ Lớn vừa ngừng, thì Kỳ-Tâm đứng dậy dỡ nón chào cô nọ rồi xuống xe đi tuốt. Cô dòm theo thì thấy anh ta ra khỏi nhà giáy rồi lên xe kéo mà đi, không thèm ngoái lại.

Kỳ-Tâm biểu xa-phu chạy ra Bình-Tây, ngồi trên xe nhớ đến cô sáu Nhiễm thì chán ngán tình đời, chẳng hiểu người lòng dạ thế nào mà trước bạc tình sau chẳng biết hổ người; nếu rủi gặp nhau thì phải trốn tránh mới phải, mà ví dầu không trốn đặng thì cũng phải làm lơ giả bộ không biết, chớ đâu lại bươi chuyện cũ ra mà nói. Bụng người đời khó lường thay! Việc xấu hổ mà họ lấy làm vinh diệu, lẽ gian tà mà họ công nhận thẳng ngay. Đã phụ người rồi, mà gặp người còn lại trách người, đã có chồng rồi, mà gặp người mình phụ trước lại đem chỗ xấu của chồng ra mà nói, rồi lại chỉ chỗ mình trú-ngụ cho trai biết nữa, coi có ghê-gớm hay không?

Kỳ-Tâm nhớ các điều ấy, vung cười ra tiếng làm cho xa-phu không hiểu việc chi nên ngoái đầu lại mà ngó. Kỳ-Tâm nói thầm trong trí rằng: “Nhơn tình ấm lạnh, thế thái bạc đen, không biết sao mà nói cho hết được. Ôi thôi! Minh cũng rán chống mắt coi đời chơi, thử coi thiên-hạ họ quấy phải thế nào, rồi trở về già mình ghi chép làm một quyển “Thế tục thiệt biên” đặng trẻ em lúc buồn chúng nó xem chơi cho tiêu khiển.”

Ở đời người quấy hay muốn làm mặt phải, ấy là thường tình, nghĩ chẳng lạ chi. Có một điều này rất kỳ, là nhiều người coi ơn-nghĩa nhẹ như lông, khi có việc cần dùng thì khăn cầu lòn cúi, đến chừng xong việc rồi thì chẳng niệm nghĩa cảm ơn, mà lại còn lấy nghĩa làm thù, lấy ơn làm oán.

Trương-Xuân đang bối-rối, sợ việc quấy của mình lậu ra thiên-hạ chê cười, rồi vợ rầy rà làm cho đường công danh hỏng hết, thì chiều lòn Kỳ-Tâm, đến đổi Kỳ-Tâm nói nhiều lời rất nhục-nhã mà anh ta cũng làm lơ như người ngu không hiểu chi hết. Đến chừng anh ta đặng làm Tổng rồi và nghĩ phận Yến-Tuyết cũng đã yên ổn, thì anh ta lần lần muốn quên ơn tể độ của Kỳ-Tâm. Từ ngày Yến-Tuyết lâm bồn cho đến sau, cái lòng bội nghĩa của Trương-Xuân lại càng hiện rõ hơn nữa. Anh ta nhớ từ lúc đặt tên cho đến lúc mướn vú, Yến-Tuyết cứ làm theo ý của Kỳ-Tâm hoài, thì trong lòng sanh nghi, mà nhứt là Yến-Tuyết trốn tránh không chịu cho anh ta thấy mặt, nên anh ta lại càng nghi nhiều hơn nữa. Mỗi lần qua Tân-An gặp mặt Kỳ-Tâm thì anh ta không vui, kiếm chuyện gây với Kỳ-Tâm hoài, ý muốn cấm không cho Kỳ-Tâm đến nhà bà Phủ nữa, song không biết lấy cớ chi mà cấm được. Anh ta mới tính kiếm cớ đuổi Kỳ-Tâm, mà nếu đuổi không được thì làm cho Kỳ-Tâm phải mang hại.

Kỳ-Tâm tuy nhỏ tuổi, song mùi đời nếm đủ, từng quen thú sang giàu, từng vùi thân gió bụi, đã thấy nhơn-tình ấm-lạnh, đã biết thế-tục ngọt cay, có lý nào gàn Trương-Xuân mà không hiểu ý anh ta, để đến nỗi bị anh ta thù oán. Nhưng vì bụng Kỳ-Tâm không phải là bụng một người tầm thường. Anh ta vẫn chịu tiếng làm chồng Yến-Tuyết là cứu giùm chút danh-giá cho người chớ không ích cho mình, còn đứng làm tổng-lý tiệm lúa thì cũng làm giàu thêm cho họ, chớ mình không có lợi chi, song anh ta cố ý làm hoài, ấy là vì anh ta muốn thử coi thiên-hạ cư xử với mình ra thế nào cho biết.

Con của Yên-Tuyết là Kỳ-Phùng đã được 6 tháng rồi. Ngày nọ Trường-Xuân qua thăm bà Phủ cứ nài-ni Yên-Tuyết phải bồng thằng nhỏ ra ngoài cho mình xem. Yên-Tuyết không chịu ra, mà cũng không cho bồng Kỳ-Phùng ra. Trường-Xuân giận quá dần không đặng nên nói rằng: “À, nếu muốn như vậy thì để tôi làm cho mà coi.” Nói rồi liền đứng dậy bỏ đi ra chợ Tân-An, Trường-Xuân đi thẳng tiệm lúa không thấy Kỳ-Tâm, hỏi bạn thì chúng nó nói Kỳ-Tâm đi dưới Tầm-Vu mua lúa. Trường-Xuân lục sổ sách hết ra mà xem, dò từ sổ, cộng từ hàng, xét từ tờ, xem từ hồi 11 giờ cho đến 2 giờ chiều mới rồi. Trường-Xuân vừa muốn ra về, bỗng thấy Kỳ-Tâm đi Tầm Vu về, xe đang ngừng ngoài cửa.

Trường-Xuân đứng lại; Kỳ-Tâm bước vô mừng rỡ hỏi rằng: “Anh qua bao giờ đó, anh ba?” Trường-Xuân không thèm đáp câu hỏi ấy, lại nói rằng: “Tôi muốn nói chuyện riêng với dượng song ở đây bất tiện, vậy thì về trong nhà dì Phủ đặng tôi nói một chút”.

Kỳ-Tâm không hiểu có việc gì, nên đội nón đi liền. Hai người đi dọc đường không nói chuyện gì hết. Vô tới nhà, Trường-Xuân nói với bà Phủ rằng: “Thưa dì, cháu có chuyện kín muốn tỏ với thầy hai đây. Vậy xin dì làm ơn biểu mấy đứa ở đi xóm đặng cháu nói chuyện cho dễ”.

Bà Phủ tưởng có việc gì quan-hệ, nên lật đật sai chín Hũu mượn ghe chèo qua sông mà đòi nợ, rồi lại sai thằng Quới đem một nhánh cau đi xuống chợ cho người quen. Trường-Xuân thấy tới tứ trong nhà đi hết rồi mới nói với Kỳ-Tâm rằng: “Thầy phải biết rằng thầy nhờ tôi nên hơn một năm nay áo quần lành lẽ, ăn ở mới sung-sướng. Nếu thầy là người biết điều thì thầy cảm ơn tôi lắm mới phải. Chẳng hiểu vì có nào thầy đã không biết mang ơn, mà lại thầy ở với tôi càng ngày càng quấy quá. Vậy thầy phải tính ra khỏi nhà này cho mau, tôi không muốn thầy tới đây, mà cũng không muốn thầy coi tiệm lúa nữa”.

Kỳ-Tâm nghe nói chung-hửng, như là nghe Trường-Xuân nói mình nhờ anh ta, chớ không phải là anh ta nhờ mình, thì lấy làm bất bình, muốn dùng tiếng nặng nề mà đối lại, cho anh ta chừa cái thói vong ân bội nghĩa ấy đi, nhưng mà nghĩ rằng mình đã chê người ta ở quấy thì mình phải ở phải, chớ mình nóng giận rồi cũng quấy như người ta, thì mình có hơn người ta chỗ nào đâu, bởi vậy bỏ giận làm vui ngồi nói hòa hoãn rằng:

- Phải. Khi anh cậy tôi nôm giùm cô hai ở nhà đây, thì anh có giao hẽ chừng nào anh biểu thôi thì tôi phải thôi liền. Tôi đã chịu lời giao ấy, thì tôi nhớ luôn luôn. Bây giờ anh biểu thôi thì tôi thôi, mà anh muốn tôi đi liền bây giờ hay là bữa nào sẽ đi?
- Tôi nói như vậy, song đôi ba bữa rồi thầy sẽ đi cũng được.
- À, anh muốn định bữa nào tại ý anh. Nhưng mà tôi xin nói lời này cho anh biết: anh cậy tôi nôm đây là có ý muốn cứu danh-giá trước là của bà lớn đây, sau là của anh cho vẹn toàn. Hơn một năm nay tôi gìn-giữ đâu đó đều yên hết. Bây giờ thành-linh mà tôi bỏ ra đi, tôi sợ thiên-hạ dị-nghị chăng?

- Họ muốn nói sao họ nói, trời kệ họ tôi không cần.

Bà Phủ ngồi lóng tai nghe, chùng nghe Trường-Xuân nói như vậy thì bà can rằng : “Cháu nói liều như vậy sao đặng. Bây giờ phận cháu yên rồi nên cháu không cần lo nữa. Vậy chớ cháu muốn làm cho mẹ con di mang tiếng xấu hay sao?” Trường-Xuân xụ mặt mà đáp rằng: “Vậy chớ bây giờ mọi việc đều yên rồi, di tính chứa thầy ở trong nhà làm chi nữa?” Bà Phủ cười mà nói rằng: “Dầu có muốn thầy đi thủng-thắng bàn tính với nhau coi đi làm sao cho êm, chớ thỉnh-linh cháu biểu đi thì sao đặng”.

Trường-Xuân ngồi suy nghĩ, Kỳ-Tâm mới hỏi rằng:

- Nếu muốn cho tôi đi thì dễ, chớ không khó gì gì. Có một điều khó nhứt hơn hết là biểu tôi đừng có làm chồng cô hai nữa.
- Sao mà thầy gọi rằng khó?
- Tôi cưới cô hai có khai hôn thú rõ ràng. Bây giờ nếu biểu tôi thôi, thì phải đến Tòa kiện phá hôn-thú rồi tôi thôi mới đặng chớ.
- Thầy đã có giao kết với tôi, thì thầy phải đến Tòa mà xin để đi.
- Làm sao mà để cho đặng?
- Hễ hai đảng thuận với nhau thì Tòa cho để liền, chớ sao mà không được.
- Anh có làm Thông-ngôn Tòa mà sao anh nói trái luật quá vậy?
- Sao mà trái.
- Trong chỉ dụ ngày 3 Octobre 1883 định lẽ-luật về sanh, tử và hôn-thú, của người Việt Nam có nói rõ rằng vợ chồng ăn ở với nhau chưa đầy 2 năm thì không đặng phép đến Tòa xin để. Tôi cưới cô hai vừa quá một năm thì tự thuận xin để sao đặng. Mà năm nay cô đặng mấy tuổi?
- Hai mươi tuổi.
- Đó là một điều trái luật nữa, bởi vì luật buộc vợ chồng tự thuận mà xin để thì người vợ phải 21 tuổi sắp lên mới đặng.
- Thầy đừng có làm mặt lạnh. Tôi không biết luật bằng thầy hay sao?
- Không phải tôi dám khoe tôi thông luật hơn anh, tại anh nói sai quá nên tôi phải nhắc lại cho anh nhớ chớ.
- Ớ hự! Bây giờ tôi mới biết thầy là người khôn lanh thiệt! Hèn chi hồi đó tôi giao kết điều nào thầy cũng chịu hết.
- Này, tôi nói cho anh biết: anh muốn nói với tôi chuyện gì cũng đặng hết. Tôi đã hứa giúp giùm cho anh, thì tôi giúp cho đến cùng, anh muốn biểu tôi làm cách nào tôi cũng ráng làm theo ý anh muốn. Nhưng mà tôi cảm anh không đặng phạm đến danh-dự của tôi đa, bởi vì tôi tuy nghèo hèn, song tôi trọng danh-dự

của tôi lắm, thà là tôi chết chứ tôi không chịu để cho nhờ-nhuốc cái danh-dự của tôi đâu. Theo cái hơi của anh nói đó, té ra năm ngoái tôi chịu nộp cô hai đây là vì tôi tiểu tâm, muốn kết duyên luôn với cô, nên tôi lập mưu kế làm hôn-thú đặng bây giờ để bỏ nhau không đặng phải không?

- Chớ sao hỏi đó tôi đang bối-rối, trong trí tối-tăm, tôi không dè ngày nay khó như vậy, mà thầy không nhắc tôi, để đến bây giờ thầy mới nói trái luật để không đặng?
- Anh nhớ lại coi, có phải tại tôi ép phải khai hôn-thú đâu. Tôi có cản, mà bà Phủ không chịu, nói rằng bà là người sang trọng, gả con không làm hôn-thú sợ thiên-hạ chê cười, nên bà buộc phải làm hôn-thú chớ.

Bà Phủ nghe nói tới đó thì bà xen vô mà phân rằng: “Thầy hai nói phải đa cháu. Hỏi đó tại di buộc như vậy chớ không phải tại thầy muốn mà di có dè làm hôn-thú rồi khó như vậy đâu”. Trường-Xuân không thèm trả lời với bà Phủ, cứ ngó Kỳ-Tâm mà nói rằng:

- Nếu hai đảng tự thuận mà để không đặng thì thầy phải tính cách khác, thế nào thầy cũng phải để cho xong mới đặng.
- Bây giờ tôi biết tính cái cách nào? Nếu tôi vào đơn kiện cô hai thì phải đủ có, Tòa mới cho để. Bây giờ biết lấy có gì? Theo luật thì người vợ phải có mấy lỗi này chồng xin để mới đặng: 1. Bỏ nhà chồng mà đi ở chỗ khác; 2. Đánh đập cha mẹ ông bà bên chồng; 3. Lấy trai chồng bắt tại trận, hoặc có tang có rõ ràng. Tôi có nhà cửa chi đâu mà nói cô hai bỏ nhà chồng đi ở chỗ khác. Tôi không còn cha mẹ ông bà chi hết, nên cũng không nói cô hai đánh đập đặng. Bây giờ còn có một có lấy trai. Anh muốn tôi làm đơn nói cô hai lấy trai không? Mà lấy ai? Phải nói lấy anh, rồi anh ra giữa Tòa anh chịu có, mới đủ bằng có. Anh chịu như vậy thì tôi làm liền cho.

Bà Phủ lật-đật can rằng: “Không đặng, không đặng đâu! Làm như vậy còn gì danh tiết con tôi”. Kỳ-Tâm cười mà đáp rằng: “Chuyện đó cũng là chuyện thiệt, chớ không phải là chuyện bày đặt. Đã làm xấu rồi mà muốn cho tốt thì có dễ gì đâu”. Trường-Xuân đã giận mà nghe Kỳ-Tâm nói hơi kiêu ngạo thì lại càng giận hơn nữa, không thể dằn đặng nên nói lớn lên rằng: “Chú mày đừng nói hơi cao kỳ. Để ta bỏ tù chú mày cho chú mày biết chừng. Thôi đừng có xin để chi nữa”.

Kỳ-Tâm nghe giọng cà-xốc thì cười ngất và hỏi rằng:

- Thưa anh, cách anh nói đó thiệt phải cách của người sang trọng quá! Tuy vậy mà tôi không biết anh làm sao mà bỏ tù tôi đặng há?
- Thiệt chú mày thách đố ta sao nè?
- Không phải tôi thách anh. Tôi muốn biết coi anh làm sao mà bỏ tù tôi chớ.

- Đừng có làm mặt ngay! Ta đã xét sổ đã thấy rõ rồi. Chú mày ăn gian tiền của hội hơn mười ngàn đồng bạc, để mai ta đi thưa coi Tòa có bắt chú mày hay không mà.
- Tôi ăn gian tiền gì? Anh này nói nghe lạ quá.
- Thôi đừng có làm bộ đại. Gạt ta không để gì đâu. Chú mày nói rằng chú mày không ăn gian, vậy chớ hồi tháng 8 tháng 9 năm ngoái mấy điền-chủ túng tiền xài, đến xin lãnh bạc trước rồi ra giêng họ sẽ đong lúa. Họ lấy bạc tính có 50 đồng 100 thùng, ra ngoài ngày lúa phát giá lên tới 160 đồng 100 thùng, họ thiệt hại lung quá nên đến xin trả bạc lại cho khỏi đong lúa, và họ chịu tiền lời bằng hai, nghĩa là ai lãnh trước một ngàn thì phải trả hai ngàn đặng bớt lại chút đỉnh, chớ nếu đong lúa thì phải đong 2 ngàn thùng, tính ra thành 3.200 đồng. Năm ngoái chú mày ra bạc tới một muôn mà mua lúa như vậy thì tự nhiên phải lời một muôn. Số bạc ấy chú mày biên vào sổ nào đâu; chỉ thử coi. Nếu chú mày không biên vào sổ thì là chú mày ăn gian chớ gì.
- À, tưởng bạc nào, ai dè anh nói bạc đó thì tôi ăn gian nhiều nữa, chớ không phải mười ngàn đâu. Để tôi kể đủ hết cho anh nghe.

Kỳ-Tâm liền rút một cuốn sổ nhỏ ở trong túi ra rồi đọc như vậy:

Cả Vàng ở Bến Tranh.....	1.000 \$
Hội-đồng Cho ở Tịnh-Hà	1.500
Phó-tổng Lũy ở Bình-Công	2.000
Chủ Cao ở Tâm-Vu.....	500
Bà hương Công ở Tham-Nhiên	2.000
Thôn Thâm ở Nhựt-Tảo	1.000
Sáu Thủ ở Bình-Ảnh	2.500
Hương-sur Tuy ở Kỳ-Son.....	2.000
Cộng.....	12.500 \$

Số đó là số bạc lời về mua lúa xa-mãi mà không lấy lúa. Còn hôm tháng hai tiệm Phước-Lợi ở Bình-Tây bị khánh tận tôi đấu giá mua đặng 5 chiếc ghe chài giá có 9.500 đồng. Tôi đấu giá vừa rồi thì chủ nhà máy Ích-Xương theo năn nỉ nài 5 chiếc ghe chài ấy lại nó trả cho tôi một muôn rưỡi. Tôi bán lại cho nó tôi lời đặng 5 ngàn rưỡi nữa, công với 12 ngàn rưỡi hồi nãy thì lời hết thảy tới một muôn tám ngàn, chớ có phải một muôn theo như lời anh nói đó đâu.

- Nếu nhiều chừng nào, thì chú mày ở tù nặng thêm chừng này.
- Tôi có ăn gian đâu mà ở tù. Anh xét sổ mà anh không xét tử sắt. Bạc ấy tôi để y nguyên trong tủ, chớ tôi có giấu đồng nào đâu mà nói tôi sang đoạt đặng.

- Nếu không có ăn gian sao lại không ghi vô sổ?

- Nói như anh vậy thì còn khờ quá, buôn bán sao đặng. Phàm ra đứng buôn bán phải biết tráo trở như khách-trú đó vậy mới đặng chớ. Mà buôn bán vật gì cũng còn dễ, duy có buôn bán lúa là một việc khó lắm. Đã biết lúa là vật của người Việt Nam ta làm ra, nhưng mà tại người mình thờ nay lơ-đỉnh, để cho khách-trú họ chiếm trọn cóc-mễ thương-trường đi, trong các tỉnh tiệm mua lúa đều của khách-trú hết, mà mấy nhà máy lớn ở Bình-Đông Bình-Tây cũng là của họ. Mình xướng ra lập tiệm buôn bán lúa, mình phải giành với khách-trú mà mua, đó là một việc khó rồi, mà mua đặng lúa chở đi bán, lại phải bán cho nhà máy khách-trú, đó là một điều khó nữa. Mình cô thân yếu thế quá, nếu họ muốn hại mình thì dễ như chơi, bởi vậy cuộc thương cổ trong Nam-kỳ duy có nghề buôn bán lúa là hiểm nghèo hơn hết, tuy phát tài mau thiệt, song cụt vốn cũng không lâu gì. Tiệm của mình mới lập ra năm đầu, may tôi bày cách mua lúa xa-mãi, mà thiệt cũng là nhờ ra giêng giá lúa phát lung quá, nên mình mới lời nhiều đặng. Mà năm nay lời như vậy biết qua sang năm mình có lời đặng nữa hay không, hay là cụt vốn rồi khánh -tận cũng không biết chừng.

- Hoặc là Tổng-ly ăn gian, chớ buôn bán gì mà đến cụt vốn.

- Anh đừng nói vậy; tôi đã thấy nhiều người ra vốn bằng mười phần vốn của mình, mà bị lỗ rồi cũng cụt vốn hết, mình có vài muôn không phải là nhiều đâu. Anh nghĩ thử coi, ví như mình thấy lúa phát giá mình mua lỗ nhiều rồi, mà chưa kịp bán, thành-linh lúa sụt giá đi, nếu mình bán nhàu thì phải lỗ, còn nếu vừa lại nhà máy mà chờ giá, thì vừa mình không tốt lúa hư hết. Nếu mình chở lên mướn tàu-khậu trên Chợ-lớn mà dựa thì đặng, song tiền mướn mắc lắm, mà biết chừng nào lúa mới phát giá nên liệu trước cho đặng. Anh giao tiệm cho tôi coi từ năm ngoái đến năm nay, tôi sợ có một điều đó là nhứt hết, bởi vậy số tiền lời mua lúa xa-mãi và mua ghe chài tôi làm theo Kỳ-Tâm tôi không ghi vào sổ, để riêng ra ngoài làm tiền dự-trữ của hội đặng ngừa năm rủi-ro lỗ-lã, số ấy là số lời ngoại-lệ có can hệ chi đâu.

- Chú mày đừng có lơ-lự, muốn sang đoạt số bạc ấy, bây giờ nói giống gì cũng không đặng đâu.

Kỳ-Tâm nãy giờ dần hết sức nên cứ kiếm lời êm ái mà nói với Trường-Xuân, tưởng là lời phải của mình sửa tánh quấy cho người đặng, chẳng dè mình nói êm chừng nào Trường-Xuân lại càng nói xấu mình chừng nấy, bởi vậy anh ta giận tái mét, trợn mắt ngó Trường-Xuân mà đáp rằng:

“Tôi muốn nói phải quấy cho anh nghe chơi, té ra anh hầm hầm muốn làm cho tôi ở tù hoai. Nếu anh muốn như vậy thì tôi cũng phải làm cho vừa lòng anh, chớ biết liệu làm sao bây giờ, bởi vì tôi đã hứa giúp giùm cho anh, thì tôi phải giúp cho đến cùng. Đặng, nếu anh làm như vậy thì có đủ có cho cô hai vào đơn xin để tôi đặng, bởi vì hễ tôi sang đoạt đến 18 ngàn đồng thì chắc là tôi phải bị Tòa đại-hình kê án, mà hễ tôi bị án

đại-hình thì cô hai xin để đủ phép lắm. Song muốn cho tôi bị án sang đoạt, thì trước hết lấy mất số bạc 18 ngàn đó rồi mới đi cáo tôi đặng. Vậy thì cuốn sổ với chìa khóa tủ sắt đây, anh lấy mà cất đi, rồi ra tiệm mở tủ lấy luôn một muôn tám đem về nhà mà cất rồi sẽ đi kiện tôi”.

Kỳ-Tâm vừa nói vừa móc túi lấy cuốn sổ với xâu chìa khóa quăng trên bàn ngay mặt Trường-Xuân. Trường-Xuân ngồi cặp mắt thì liếc hai vật ấy, còn trong trí thì suy nghĩ lung lắm. Kỳ-Tâm đứng chống nạnh ngó Trường-Xuân, thấy Trường-Xuân dục-dự thì nói tiếp rằng:

- Anh ra tiệm lấy bạc đi.
- Chú mày xúi ta đi ăn cắp sao?
- Anh đừng giả bộ liêm-si chi hết! Cha chả! Việc gì anh còn dám làm thay, huống chi việc này anh dục-dự nỗi gì! Mà anh còn khờ quá! Để tôi chỉ giùm cho: dầu anh có lấy bạc đó anh cũng chẳng mang tiếng ăn trộm ăn cắp đâu mà sợ. Anh giàu sang quá, dầu tôi có khai ra đi nữa, có ai tin tôi. Song dầu tôi bị án đày lưu xứ tôi cũng vui lòng không thèm khai đâu mà anh ngại. Anh cứ lấy bạc đem về mà cất, rồi chừng Tòa đại-hình kêu án tôi rồi anh đem số bạc ấy ra mà trả lại cho hội, anh nói rằng anh tiến-cử tôi làm Tổng-ly, tôi ăn gian của hội bây giờ anh chịu đem tiền ấy ra mà bồi thường. Anh làm như vậy thiên-hạ kính phục anh biết chừng nào; có lẽ họ không nỡ cho anh bồi thường, bởi vì hội còn lời năm bảy ngàn khác chớ chưa lỗ, người hùn chưa bị thiệt hại. Nếu họ không cho anh bồi thường thì anh đã có danh lại thêm có lợi nhiều nữa. Còn tôi bị đày rồi thì anh làm đơn cho cô hai xin để tôi, rồi hai người qua lại với nhau tiện quá. Anh làm theo như lời tôi nói đó thì anh có danh, có lợi, mà lại phỉ nguyện nữa, anh hiểu chưa?

Kỳ-Tâm nói tới đó thì nghe tiếng Kỳ-Phùng khóc trong buồng, rồi lại nghe tiếng Yên-Tuyết ru nhỏ nhỏ. Trường-Xuân ngồi tay chống trán mà suy nghĩ hoài. Bà Phủ ngó hai người một hồi rồi bà nói rằng: “Không nên đâu cháu; để thủng-thẳng rồi sẽ tính, chớ mình vui sướng mà phải làm thầy hai bị đày bị lưu thì tội-nghiệp thầy quá, làm như vậy thất đức lắm. Thầy giúp cho mình rồi bây giờ mình đi hại thầy hay sao?”

Trường-Xuân muốn nói mà rồi không nói lại ngồi suy nghĩ nữa. Kỳ-Tâm thấy vậy mới cười gằn mà nói rằng: “Thưa bà, bà cần ảnh làm gì, để cho ảnh lấy bạc rồi đi cáo tôi đi mà. Người giàu sang như ảnh thì biết thương ai! Hứ! Vậy cho thiên-hạ họ biết người khốn-nạn là ông Trường-Xuân giàu sang này, chớ không phải là thằng Kỳ-Tâm nghèo mặt đây đâu! Nay anh, thuở nay anh nịch hai chữ giàu sang quá, dầu phải chịu xấu hổ mà đặng giàu, anh cũng làm, dầu bị nhơ- nhuốc mà đặng sang, anh không nệ, anh quen tánh đê-tiện, không biết danh-dự phẩm giá của kẻ nam-nhi là gì, nên anh tưởng thiên-hạ đều như anh hết thầy. Anh làm lắm! Ở đời tuy là người như anh vậy thiệt là nhiều, song cũng còn có người biết trọng nhơn nghĩa hơn bạc tiền, biết trọng danh-dự hơn quyền tước, chớ

không phải mọi người đều như anh vậy đâu. Anh phải biết rằng tôi đây là một thằng nghèo mạt, không đủ cơm ăn cho no bụng, không có áo mặc cho ấm thân, nhưng mà anh thử lạy tôi mà xin tôi đổi tên làm anh, còn anh xuống làm tôi, coi tôi có chịu hay không. Thà tôi làm thằng Kỳ-Tâm chớ tôi không thềm làm ông Trường-Xuân đâu. Anh đừng tưởng tôi chịu nôm cho con bà đây, là chủ ý tôi muốn ăn tiền của anh hoặc có tâm muốn kết duyên với cô hai. Không, tôi không thềm cái nào hết, đồng bạc của anh sạch-sẽ gì, còn - nói ra phải xin lỗi bà - giá của cô hai thấp thỏi lắm. Chẳng giấu anh nữa mà gì, tôi là một thằng chán đời, tôi thấy thiên-hạ hễ ai giàu sang thì bầu theo bợ đỡ, dầu làm quấy họ cũng khen phải, còn ai nghèo hèn thì họ bầu theo khinh bạc, dầu ở phải họ cũng chê là quấy, mà họ lại thường cho mấy đứa nghèo như tôi là quân vô dụng, là đồ nhơ-nhuốc, bởi vậy thầy-giáo Thế thầy cậy tôi nôm giùm, tôi chịu liền, đừng thử coi ai trong sạch, ai nhơ-nhuốc, ai có ích cho đời, ai làm hại xã hội. Tôi nói thiệt cho anh biết, anh cứ lấy bạc rồi đi cáo tôi đi, đừng dụ-dự gì hết, thân tôi là thân chết rồi, dầu ở đây hay là ở trong khám tôi coi cũng vậy, tôi cần gì đâu. Anh cứ làm ơn đi mà, làm thử coi ai xấu, ai tốt. Tôi làm ơn cho anh với bà đây, tôi trong sạch không ăn cắp của ai, mà tôi ở tù nghĩ tôi có nhục gì đâu. Có nhục là nhục cho bà đây có rẻ ăn cướp, nhục cho cô hai có chồng bị đày, nhục cho thằng nhỏ có cha khôn-nạn. Tôi xúi anh đó là thiệt tình, chớ không phải nói lầy đâu.”

Kỳ-Tâm nói dứt lời rồi thọc tay vào túi quần đi qua đi lại. Trường-Xuân giận mà nói ra khôngặng nên ngồi lặng thinh, còn bà Phủ hổ-thẹn quá nên day mặt vô vách tèm trầu mà ăn, không dám ngó Kỳ-Tâm. Thằng Quới đi chợ về, bước vô bảm rằng: “Thưa bà, tôi đem cho bà Thông một nhánh cau, bà biểu tôi về nói bà cám ơn lắm và có gởi cho bà hai chục trầu Đồng-Nai đây”. Trường-Xuân thở dài một cái rồi đứng dậy thưa với bà Phủ mà về, không thềm nói tới Kỳ-Tâm, Kỳ-Tâm ra cửa ngó theo, chừng thấy Trường-Xuân đi xa rồi mới trở vô lấy nón và từ giã bà Phủ mà ra tiệm. Anh ta đi đặng một khúc đường thì thấy thằng Quới chạy theo đưa cuốn sổ và xâu chìa khóa mà nói rằng: “Thầy bỏ quên sổ với chìa khóa trên bàn nên bà biểu tôi chạy theo đưa cho thầy”. Kỳ-Tâm lấy hai vật ấy bỏ túi, cám ơn thằng Quới rồi đi nữa, song đi chậm chậm, tay chấp sau đít, mặt ngó xuống đất, bộ coi suy nghĩ lung lăm.

*

**

(10)

Kỳ-Tâm ra về rồi, bà Phủ không yên trong lòng, nằm ngòai không đặng, nên đi dạo ngoài vườn cho khuây lãng. Yên-Tuyệt bông con ra để nằm trên ván, rồi lại đứng dựa cửa sổ mà ngó ra sân. Trời gần tối mà lại chuyển mưa, nên gió thổi cây lá ào-xào, mây giăng tứ bề đen kịt. Bà Phủ ở ngoài vườn bước vô hồi đốt đèn rồi dọn cơm ăn. Hai mẹ con ngồi ăn cơm, không ai nói tới ai, xem ra dường như mỗi người đều có việc lo riêng mà không thể tỏ bày với nhau cho đặng vậy. Ngoài sân mưa ào-ào, nước máng xối chảy vô lu nghe rỏn-rỏn. Gió tạt ngọn đèn xao xuyến, làm cho trong nhà lúc mờ lúc tỏ không chừng; chớp nhoáng đầu nhành sáng trung coi ra ngoài vườn chỗ đỏ chỗ đen phát sợ.

Ăn cơm rồi Yên-Tuyệt thì ngồi trên ván mà cho con bú, còn bà Phủ thì ngồi bên kia mà ăn trầu. Ngoài sân giọt mưa đã dứt, nhưng mà nước đọng trên nhành còn rơi lộp-độp bên vách tường; sau vườn luồng gió chưa tan, bởi vậy lòn vào trong nhà mà phát bay phơ che cánh cửa. Bà Phủ mới nói với Yên-Tuyệt rằng: “Nhờ có thầy hai che đậy giùm, nên từ năm ngoái đến năm nay mẹ con mình bình an, khỏi tiếng tăm chi hết. Không biết sao mà thằng Tổng nó giận nó muốn đuổi thầy. Má sợ thầy giận, rồi thầy ra khỏi nhà thầy kiếm chuyện xấu của mình thầy nói bậy nói bạ mình chịu sao đặng. Thầy biết chuyện nhà của mình hết, hễ thầy đi rồi thì lẽ gì thầy không nói. Nếu thầy viết trong mấy tờ nhứt-trình thì Lục-tĩnh họ hay hết, cha chả là khổ ...” Yên-Tuyệt nghe mẹ nói thì không cãi lẽ, cứ ngồi ngó ngay vào vách, nước mắt rung-rung, mà mặt coi giận lắm chớ không phải buồn, bà Phủ tăng-hắng vừa muốn nói nữa, bỗng nghe ngoài ngõ có tiếng kêu rằng: “Quới a, Quới, ra mở cửa, nghe không?”

Bà Phủ kêu tiếp thằng Quới rồi nói với Yên-Tuyệt rằng: “Bữa nay thầy hai sao lại về ban đêm. Mà trời mưa dông ướt-át thầy về làm gì kia?”

Yên-Tuyệt thở ra, bông con vào trong buồng. Thằng Quới mở cửa ngõ rồi, thấy Kỳ-Tâm xâm-xâm đi vô, mình mặc bộ đồ tây xám, râu rách, cửa tay xùì, chơn mang giày đen cũng cũ; bộ đồ này là đồ mặc trong lúc gặp Tế-Thế bên Mỹ-Tho. Bà Phủ thấy nón của thầy bị giọt mưa lôm-đóm, quần của thầy bị bùn văng lấm óng, bà mới hỏi rằng:

- Thầy đi xe hay là đi bộ?
- Thưa, tôi đi bộ. Trời mưa xe kéo rút về nghi nên kêu không được cái nào hết.
- Bữa nay mưa mà trời lại dông dữ quá.

Kỳ-Tâm kéo ghé ngồi, rồi lấy thuốc ra mà hút không nói chi hết. Bà Phủ nghi cho Kỳ-Tâm vô là có ý tỏ việc chi đây nên bà ngồi cứ liếc dòm Kỳ-Tâm hoài. Cách một hồi Kỳ-Tâm mới đứng dậy mà nói rằng: “Thưa bà, tôi là đứa chán đời muốn thấy nhơn tình cho đảo để nên mới giúp đặng danh tiếng giùm cho nhà bà và thầy Cai. Tôi có ham giàu sang như họ vậy đâu, giàu sang như họ đó mà tốt gì, còn nghèo hèn như tôi đây có xấu đâu. Hơn một năm nay có lẽ bà cũng biết tánh tình của tôi chút đỉnh. Bà nghĩ lại mà coi, tôi có làm hoặc tính điều chi trái với phận sự của tôi chẳng? Đâu có! Ngày nay thầy Cai

muốn lấy nghĩa làm thù, muốn đòi ơn ra oán; thưở nay tôi biết nhơn-tình đã nhiều, mà tôi chưa thấy việc như vậy; nay tôi biết thêm một điều nữa thiết là tôi mừng vô cùng. Tôi vô đây là vô đặng mà thừa cho bà hay rằng sáng mai tôi đi, bởi vì thầy Cai không muốn cho tôi ở nữa thì tôi đi, chớ tôi cưới vợ coi tiệm có ích lợi chi cho tôi, mà tôi phải cố lý để cho kẻ giàu sang họ khinh bỉ”

Bà Phủ tuy thấy Kỳ-Tâm với Trường-Xuân cãi cộ với nhau hồi trưa thì bà đã nghi Kỳ-Tâm không chịu ở nữa, song bà nghe Kỳ-Tâm nói mấy lời thì bà bối rối vô cùng. Bà sợ hễ Kỳ-Tâm ra khỏi nhà rồi anh ta nói bậy, rơi tiếng xấu cùng trong xứ, bởi vậy khí thì mát mẻ mà bà muốn đồ mờ-hôi. Bà khóc và nói bệu-bạo rằng: “Thằng Tổng nó nóng giận, thầy chấp nó làm chi. Nhờ ơn thầy bảo bọc nên hơn một năm nay danh tiếng của mẹ con tôi mới đặng vuông tròn, nếu thầy ra khỏi nhà thì chắc mẹ con tôi xấu-hổ lắm. Vậy xin thầy có làm ơn thì làm giùm cho trót, dầu thế nào thầy cũng nghĩ bụng mẹ con tôi chớ nếu thầy không thương chắc là mẹ con tôi khốn-khổ lắm”.

Kỳ-Tâm nghe nói tức cười rồi đáp rằng: “Thưa bà, mấy lời bà nói đó làm cho tôi buồn nhiều hơn nữa. Bà sợ hễ tôi ra khỏi nhà rồi tôi đem chuyện xấu của nhà bà mà rao ra cho thiên-hạ biết hay sao? Thưa bà, thưở nay người ta thường làm như vậy, hễ thương thì nói tốt, giận thì nói xấu. Mà khi tôi vô làm tốt giùm cho bà, là làm cầu vui chớ có phải là vì thương bà đâu, nay tôi ra là tại tôi hết muốn ở nữa, chớ tôi cũng chẳng giận ai mà bà sợ tôi nói. Xin bà chớ tưởng bụng tôi như bụng thiên-hạ vậy mà tội nghiệp cho tôi.”

Bà Phủ tuy là người nói chuyện giỏi, biết tráo trở, biết dụ ngọt, biết cân lời nặng tiếng nhẹ, biết dẫn tích xa lý gần, song bà chưa từng nghe ai nói giọng dị kỳ như giọng của Kỳ-Tâm vậy, nên ngo-ngần không đối đáp đặng, bà cứ năn nỉ Kỳ-Tâm đừng giận, để thỉnh thoảng rồi sẽ tính. Hai người nói chuyện đến 10 giờ, Kỳ-Tâm muốn kiêu từ về tiệm, bà Phủ lại theo cầm ở lại mà ngủ. Lúc ấy trời mưa lớn, phần thì không có xe, nên Kỳ-Tâm phải vung lời ở lại nhà bà mà nghỉ.

Kỳ-Tâm mở giày cởi áo rồi nằm tại bộ ván ngoài. Bà Phủ kêu thằng Quới biểu đóng cửa rồi đi theo nó xuống nhà sau, đưa cho nó một đồng bạc mà dặn rằng: “Này, con ngủ rồi khuya thức dậy cho sớm, đi xe lửa qua Bến-Tranh mời thằng Tổng qua lập tức cho bà nói chuyện nghe. Như nó có hỏi bà có chuyện gì, thì con thưa rằng thầy hai thầy phiền, muốn bỏ tiệm lúa mà đi làm việc trên Sài Gòn, nên nó phải qua mà tính công chuyện chớ để trễ không đặng. Con nhớ nói rõ ràng, nghe không con.”

Khuya thằng Quới thức dậy đi qua Bến-Tranh. Trường-Xuân nghe nói Kỳ-Tâm tính bỏ tiệm mà đi, thì cũng sợ anh ta ra khỏi rồi đem chuyện xấu của mình mà bán rao, nên ngồi xe hơi lật-đật đi liền. Đi dọc đường Trường-Xuân nhớ những lời mình nói nặng-nề với Kỳ-Tâm hôm qua thì ăn-năn lắm. Anh ta thầm nghĩ chớ chi mình dùng lời dụ ngọt mà dụ dỗ thì cỡ lẽ đặng việc hơn. Thôi, để qua đây mình năn-nỉ cho nó ở lại, rồi sau sẽ tính; nếu nó không chịu, mình hứa cho nó tiền nhiều thì chắc nó mê chớ gì. Anh ta đã tính như vậy mà cũng không yên lòng, bởi vậy qua đến Tân-An anh ta ghé nhà Tề-Thế mà thuật sơ chuyện Kỳ-Tâm đòi đi cho Tề-Thế nghe, rồi mượn Tề-Thế đi với mình vô

nhà bà Phủ mà nói giùm. Ngày ấy nhằm chúa nhật, mà hơn một năm nay Tề-Thế mượn tiền bạc của Trường-Xuân cũng nhiều rồi nên người ta cậy không lẽ từ chối, nên lật-đật thay áo đổi quần mà đi với Trường-Xuân.

Sáng bữa ấy bà Phủ không cho mở cửa mà cũng không cho nói chuyện lớn, bởi vậy Kỳ-Tâm nằm đắp mền ngủ hoài, đến tám giờ nhờ có Kỳ-Phùng trong buồng khóc om-sòm, anh ta mới giựt mình thức dậy. Bà Phủ đã sai chín Hữu đi mua đồ ăn sẵn rồi, nên Kỳ-Tâm rửa mặt thay đồ vừa xong bà hối bung cà-phê bánh mì ra cho Kỳ-Tâm lót lòng. Bà Phủ ân cần tiếp đãi, tính cầm Kỳ-Tâm ở lại mà chờ Trường-Xuân qua. Bà cứ theo can gián hoài và xin Kỳ-Tâm thương bụng bà. Kỳ-Tâm đã quyết định bỏ mà đi, nên thấy bà hậu đãi thì cười thâm trong bụng, có ý để coi bà làm thế nào. Chẳng dè đến 9 giờ rưỡi nghe xe hơi ngừng ngoài cửa, rồi thấy Trường-Xuân với Tề-Thế thùng-thẳng đi vô. Kỳ-Tâm dòm thấy vậy thì hiểu ý bà liền, song để coi mưu kế thế nào, nên ngồi cười không nói chi hết.

Trường-Xuân với Tề-Thế bước vô, Kỳ-Tâm đứng dậy chào hỏi lơ-là, chớ không niềm-nỡ như mấy lần gặp trước. Bộ Trường-Xuân coi bợ ngợ lắm, còn bà Phủ muốn nói, song không biết làm sao mà khởi đầu, Tề-Thế thấy vậy mới hỏi Kỳ-Tâm rằng:

- Tôi nghe có việc gì mà lộn-xộn đó vậy anh?
- Có việc gì lộn-xộn đâu?
- Nghe nói anh tính đi đâu đó?
- Ừ, phải. Hồi đó anh Tổng có giao hễ chừng nào anh biểu thôi, thì tôi phải thôi liền. Nay anh không muốn cho tôi ở nữa thì tôi đi, chớ có chi đâu mà lộn-xộn.
- É! Bậy lắm nà! Đi đâu? Anh đi rồi tiệm lúa ai coi?
- Vậy đó có phải là việc của tôi đâu mà anh hỏi vậy. Ai coi tự ý hội chớ. Tôi làm giùm mà chơi đặng cho thiên-hạ khen bà đây có rẻ buôn bán giỏi vậy thôi, chớ tôi có lợi gì mà tôi lo.
- Anh nói vậy sao phải?
- Anh thiệt giống thiên-hạ quá! Phải, tôi là đứa nghèo hèn có nói lời nào là lời phải đâu! Anh cũng là tui bợ dít kẻ giàu sang, học như anh vậy mà học làm gì?

Tề-Thế mắc cỡ ngồi lặng thinh không biết nói sao đặng. Trường-Xuân mới đứng dậy mà đôt thuốc hút và nói rằng:

- Dượng hai ...
- Bây giờ còn kêu tôi bằng dượng nữa mà làm gì?
- Hôm qua tôi nóng giận tôi nói lỡ nhiều lời nặng, xin dượng chớ phiền. Nếu dượng giận tôi dượng bỏ đi thì khó cho tôi lắm, bởi vì hễ dượng đi thì tôi phải dẹp tiệm lúa chớ ai mà coi ...

- Thầy thiệt là một người giả dối không ai bằng. Mỗi việc thầy đều làm giả hết thầy.
- Tôi có dối dựng việc nào đâu mà dựng nói như vậy?
- À, nếu thầy muốn biết xin thầy ngồi xuống, rồi tôi nói hết cho thầy nghe. Phàm đàn-ông con trai đi cưới vợ là có ý muốn lập nên gia-thất rồi sanh con đẻ cháu đặng nối nghiệp lâu dài. Thầy đi cưới vợ không có ý đó, muốn cậy thế bên vợ mà làm sang trọng, chớ không kể chi là gia thất, dường ấy không phải là thầy dối đời hay sao? Thầy có vợ rồi mà bà đây là di ruột của thầy, cô hai ở nhà là em thầy, thầy lại không kể nghĩa bà con, thầy làm cho hư danh tiết của em gái thầy, rồi thầy chạy sấp chạy ngựa kiếm người nôm giùm đặng che miệng thiên-hạ, nếu thầy nói rằng thầy đây không giả dối, vậy chớ thầy làm chi vậy? Ngày nay thầy đặng làm ông Tổng rồi, thầy nghĩ dầu bây giờ vợ thầy có hay cũng chẳng hại gì, bởi vậy thầy muốn đuổi tôi đi đặng cho thầy qua lại nhà này cho dễ, mà thầy không chịu nói thiệt rồi thầy lại kiếm cớ khác mà nói. Rồi bây giờ tôi đi, thầy sợ tôi ra khỏi đây tôi báng rao xấu hổ, mà thầy lại bày chuyện nói rằng tôi đi thì không ai coi tiệm lúa, thầy nghĩ lại mà coi có phải là thầy dối luôn với tôi nữa hay không? Trước khi tôi chịu giúp thầy thì tôi có buộc thầy dầu việc gì cũng phải thiệt tình với nhau, bởi vì tôi chịu làm chàng rể giả là ý tôi muốn dối thiên-hạ đặng giúp giùm cho thầy mà thôi, chớ tôi không chịu dối thầy. Nay thầy bội ước thì tôi không thể giúp nữa. Bề nào tôi cũng đi, thầy đừng có nhiều lời vô ích. Song trước khi tôi từ giã thầy, tôi làm ơn nói giùm ít lời cho thầy biết; tuy là đời này thiên-hạ đều giả dối hết thầy, song nếu mình muốn cho hơn thiên-hạ thì đừng thêm giả-dối mới đặng. Thầy giàu mà thiếu gì người khác giàu hơn thầy. Nếu thầy đừng giả dối thì tự nhiên không ai bằng thầy đặng. Mà thầy có tiền nhiều, có quyền lớn, thiên-hạ họ vị thầy, nên làm quấy họ không dám cười trước mặt thầy, nhưng thầy dám chắc sau lưng họ cũng còn khen thầy nữa sao? Ví như phong đòi tục bại ngu muội hết thầy, cứ khen kẻ giàu sang, chớ không kể chi là phải quấy gì nữa, thầy làm quấy không ai cười thầy, song có lẽ thầy thấy cỏ cây thầy cũng hổ thâm chớ. Nếu thầy không biết hổ thâm thì thôi, tôi nói nữa cũng vô ích.

Trương-Xuân nghe Kỳ-Tâm nói một hơi, thì hổ-thẹn quá nên ngồi gục mặt, không cãi chi đặng hết. Cách một hồi anh ta định tĩnh mới năn nỉ rằng: “Dựng giận nên dựng nói nặng nề, tôi cũng chẳng cố chấp làm gì. Thôi xin dựng đừng có phiền nữa. Bây giờ dựng muốn sao tôi cũng chịu hết, dựng coi tiệm muốn ăn lương một tháng bao nhiêu cũng đặng, hay là bây giờ dựng cần dùng bao nhiêu tiền tôi cũng đưa cho mà xài”.

Kỳ-Tâm cười ngất mà đáp rằng: “Cử-chỉ của thầy kỳ quá, tôi chịu không đặng nữa. Thầy thấy thiên-hạ ham tiền, thuở nay có việc gì thầy cũng vãi tiền ra mà mua lòng người ta, rồi thầy tưởng tôi đây cũng như thiên-hạ vậy, nên thầy lấy đồng tiền mà khiêu lòng tôi. Tôi nói cho thầy biết, thầy làm lầm! Tôi không phải như họ vậy đâu. Tôi trọng là

trọng người chon chánh, tôi mến là mến người biết nghĩa, chớ tiền bạc của thầy có nghĩa lý gì đâu. Thôi, tôi không muốn nói chuyện nhiều với thầy nữa. Xin bà với hai thầy ở lại đây mà an hưởng hiển-vinh, để cho tôi đi, phận tôi nghèo hèn thì tôi phải tìm chốn nghèo hèn mà nương dựa”.

Kỳ-Tâm dứt lời liền đứng dậy chấp tay xá bà Phủ rồi dợm bước ra cửa. Bà Phủ bối-rối quá nên biểu rằng: “Thầy hai, thầy có đi thì thùng-thắng để cho tôi phân đôi lời rồi sẽ đi”. Kỳ-Tâm lắc đầu, bộ không muốn nghe. Tể-Thế thấy vậy mới chạy lại nắm tay của Kỳ-Tâm mà kéo lại. Bốn người đang chộn-rộn, bỗng thấy Yên-Tuyết ở trong buồng bỗng con đi ra, lại đứng ngay trước mặt Kỳ-Tâm mà nói rằng: “Thầy hai, xin thầy chậm-chậm đợi em nói ít lời rồi sẽ đi”. Kỳ-Tâm thấy Yên-Tuyết ra cản thì chung-hững. Bấy lâu nay anh ta đã có ý khinh-thị Yên-Tuyết, bởi vậy anh ta ngó ngang Yên-Tuyết một cái rồi day mặt chỗ khác mà hỏi rằng: “Tôi với cô có chuyện gì đâu mà nói?” Yên-Tuyết đáp rằng: “Thưa phải. Tôi đã biết thầy rồi, nên không cần phải nói ra làm gì. Tôi muốn nói là nói với má tôi, song xin thầy tạm ngồi nghe tôi nói rồi sẽ đi, chớ tôi một chút thì cũng chẳng muộn gì”.

Bà Phủ nghe Yên-Tuyết nói mấy lời, bà không hiểu ý con muốn nói việc gì, nên bà lóng tai mà chờ. Còn Trường-Xuân và Tể-Thế thì ngồi chung-hững, nên hai người ngó nhau rồi kéo ghế mà ngồi. Kỳ-Tâm thấy vậy cũng ngồi tạm trên đầu bàn mà chờ coi Yên-Tuyết phân đều chi.

Yên-Tuyết đi lại gần bà Phủ, để con nằm ngửa trên ván, rồi cô ta ngồi bẹp dưới gạch, cúi đầu lạy Bà Phủ và nói rằng: “Thưa má phận con là con gái, mà con không biết giữ gìn danh giá, làm cho mất tiết mất trinh, để cho má nhọc lòng lo lắng hơn một năm nay, con nghĩ lại tội của con đâu tái sanh mấy đời con cũng chưa chuộc đặng. Việc của con làm thì đã xấu thân con, mà lại còn nhờ nhuốc lây cho tới cha mẹ ông bà, lẽ thì con phải tự vận mà chết liền, như con đã tính hồi thuở ban đầu mới phải. Nhưng vì trong lúc ấy con còn ngu muội, không rõ đường nào là đường chánh, nẻo nào là nẻo tà, nên những lời má khuyên con thì con tưởng là phải hết, con mới xuôi thuận để cho người đi coi rồi cưới, tưởng là làm như vậy danh tiếng con khỏi nhục khỏi nhã. Nào dè từ hôm qua đến bây giờ con nghe những lời của thầy hai bày tỏ thì con hối ngộ, nhớ tới những việc sắp đặt đặng mà giấu giếm thiên hạ đó thì con hổ thẹn vô cùng. Mình đã xấu mà còn muốn làm người phải thì giả dối thái quá, con không thể nào chịu nữa đặng. Thưa má, con đã lỡ mang tội thất hiếu với má rồi, kiếp này con không biết sao mà chuộc đặng. Vậy con lạy má xin thứ tội cho con; con nguyện kiếp sau như con đặng tái sanh làm người, thì con sẽ tận tâm tận lực mà báo bổ nghĩa cù lao, đền bồi ơn cứu dục, chớ kiếp này má đừng kể thân con nữa làm gì”.

Yên-Tuyết và nói và lạy và khóc. Bà Phủ động lòng nên cũng khóc òa. Yên-Tuyết lạy mẹ rồi mới bỗng con đi lại đứng dựa bên Kỳ-Tâm mà nói rằng: “Thưa thầy, việc nhà tôi đã tính xong rồi, vậy thì thầy tính đi đâu tôi cũng đi theo với”

Kỳ-Tâm nghe nói chung-hững, nên đứng dậy ngó Yên-Tuyết mà hỏi rằng:

- Cô theo tôi làm chi?
- Thưa thầy, thầy hỏi sao kỳ vậy? Thầy đã cưới tôi làm vợ, thì chồng đâu vợ đó, chớ sao mà thầy hỏi kỳ vậy.
- Tôi đã có giao kết rằng tôi cưới cô là cưới giả đặng che miệng thế gian giùm cho cô mà thôi, chớ có nghĩa vợ chồng gì mà bây giờ cô theo tôi.
- Thưa thầy, tôi cũng biết vậy lắm chớ!
- Nếu cô biết sao cô còn tính theo tôi.
- Thưa thầy, phận tôi tuy ngu muội, nhưng mà tôi cũng biết phải quấy chớ chẳng không, bởi vậy khi tôi làm lỗi rồi thì tôi tự nguyện phải chết mới khỏi nhục. Ngặt vì má tôi già yếu, hiu quạnh một mình, nếu tôi chết thì tôi chẳng khỏi để sầu cho mẹ. Đã vậy mà má tôi lại theo khuyên giải khóc lóc hoài, biểu để làm theo thói đời kiếm thế mà khóa lấp tiếng nhor, nên bắt đắ dĩ tôi phải chịu vậy. Tuy vậy mà tôi đã tự nguyện cho đến ngày chết tôi cũng chẳng dám thác thân cùng ai nữa.
- Nếu cô biết hồ như vậy, mà sao ngày tôi đến coi và ngày tôi đến cưới, cô dám chường mặt, không chút thẹn thùa?
- Thưa thầy, tại thầy không rõ việc riêng của tôi, nên thầy chê tôi như vậy cũng phải, chớ tôi ở trong buồng nghe thầy đến nhà thì tôi hổ người nên tôi khóc lủ, má tôi phải làm giận làm hờn, tôi mới lau nước mắt mà bước ra đó.

Kỳ-Tâm đứng suy nghĩ một hồi rồi nói rằng:

- Tôi là đứa nghèo hèn, ham tiền ham sang nên đã biết cô là gái hư mà còn đi cưới cô, vậy thì tôi có xứng đáng gì mà làm chồng cô?
- Từ hôm qua cho đến bữa nay tôi nghe những lời thầy bày tỏ, thì tôi mới biết thầy là chân chánh quân tử, còn họ gian dối tiểu nhân, chớ thiệt thừ nay tôi đã tập quen theo thế- thái nhor tình, nên tôi trọng kẻ giàu sang còn khinh thường người hèn hạ. Chẳng giấu chi thầy từ năm ngoái cho đến nay thiệt tôi khinh bỉ thầy lắm, bây giờ biết đặng bụng thầy tôi mới kính phục thầy.
- Tôi đây cũng vậy. Khi tôi chịu cưới giùm, thì tôi nghĩ cô là gái biết điều, bởi vậy tôi mới buộc bữa tôi đi coi và tôi đi cưới cô không đặng khóc, bởi vì nếu cô biết hồ cô khóc, mà tôi không biết hồ tôi cưới, thì tôi là người gì. Chẳng dè đến coi thì bộ cô tự nhiên, mà đến cưới bộ cô cũng tự nhiên, bởi vậy tuy tôi không nói ra chớ trong trí tôi chê thẳm cô lắm.

Yến-Tuyết nghe nói như vậy thì lau nước mắt rồi cười. Kỳ-Tâm day lại thấy bà Phủ với Tể-Thế đang ngồi chăm chỉ mà nghe, còn Trường-Xuân thì đi vòng lại đứng gần cửa sổ. Kỳ-Tâm thở dài ra rồi nói rằng:

- Cô theo tôi không đặng.

- Sao vậy? Hay thầy ngại vì chút con này chẳng?
- Không. Nó mới năm sáu tháng mà biết gì. Đã vậy mà theo khai sanh thì nó là con của tôi, nếu tôi nuôi dưỡng nó thì lớn nó giống tôi, chớ nó theo ai mà tôi ngại.
- Vậy chớ tại sao thầy dụ-dự. Hay là thầy chê tôi gái hư thất tiết, nên thầy không đành kết duyên với tôi chẳng? Thưa thầy, tôi tuy hư hèn, nhưng mà nhờ thầy chỉ đường hắc bạch, nên bây giờ tôi đã biết lẽ chánh tà rồi, lẽ nào tôi dám đeo bông lạp dự bố kinh⁷. Tôi xin theo thầy đây là vì mang ơn thầy bảo bọc danh tiếng cho tông-môn, lại thấy thầy như nhánh bông sen, ở dưới bùn vượt lên mà không lấm bùn, nên tôi nguyện đi theo trước là đền ơn cứu giúp, sau nữa học đời thanh-bạch.
- Không. Cô là con nhà quan, tôi là đứa hèn hạ, tôi đâu dám chê cô. Mà theo lời cô nói nãy giờ thì tuy gương trình của cô đã đục rồi, song tấm lòng của cô không chút bợn. Tôi mà đặng vợ như cô thì may mắn biết chừng nào. Ngặt vì tôi là đứa chán đời, đã không màng giàu sang, mà lại còn khinh-khi màu son phấn, bởi vậy tôi sợ cô theo tôi thì cô cực khổ mà lại chẳng vui nữa chớ.
- Thưa thầy, thói giàu sang tôi đã chán ngán rồi, giàu chừng nào càng bất nhơn, sang chừng nào càng gian dối, chớ giàu sang như họ vậy mà quý gì.
- Ví như tôi nghèo cực lắm, cô cũng theo hoài nữa sao?
- Chừng nào tôi chết mới thôi. Thầy có cơm tôi ăn cơm, thầy có cháo tôi ăn cháo. Nếu cháo cơm không có phải ăn bắp ăn khoai tôi cũng chịu.
- Ví như ngày sau cô hay tôi là đứa ăn trộm cô cũng còn chịu làm vợ tôi nữa sao?
- Không lẽ thầy là người gian. Mà đời nay thiên-hạ họ giựt tiền nhau, ai giựt đặng nhiều họ lại khen là giỏi, bởi vậy thầy có ăn trộm đi nữa, bắt quá cũng như họ, chớ không quấy gì hơn.

Kỳ-Tâm nghe Yên-Tuyết nói tới đó thì động lòng rung-rung nước mắt, rồi thò tay vào túi móc ra một bó bạc quặng ngay trước mặt Trường-Xuân mà nói rằng: “Một lời tri kỷ quý hơn ngàn vàng. Vậy thì lấy 18 ngàn đồng bạc này không làm gì. Đó, tôi trả lại cho anh đó! Trường-Xuân, Tế-Thế và bà Phũ thấy đều ngẩn ngơ, không nói chi đặng hết. Kỳ-Tâm chấp tay xá bà Phũ rồi bước ra đi. Yên-Tuyết bỗng con đi theo. Bà Phũ lật-đật chạy theo níu áo con và rỏ ròi bà khóc lóc mà nói rằng: “Con ôi! Con đành bỏ má mà đi sao con? Nếu con đi thì má còn ai mà hủ-hỉ nữa. Thà là con mang tiếng hư má cũng ít buồn, chớ hể con mà bỏ má thì má rầu chắc má sống không đặng. Thiệt con đành giết má hay sao?”

⁷ *quần bố, trâm gai: ý nói người vợ hiền thực*

Yến-Tuyết, nghe mẹ nói mấy lời, nước mắt tuôn dầm dề, đi thì đau lòng, ở thì nhọc trí, bởi vậy không biết nói sao cho đặng. Kỳ-Tâm thấy mẹ con bận-bịu, càng thêm động lòng, nên thưa với bà Phủ rằng: “Bẩm bà, chẳng phải tôi muốn làm ngật bà mà làm chi. Tôi bỏ đi đây là vì nhân tình giả-dối, làm cho tôi chán-ngán việc đời, nên tôi ở không đặng nữa”. Yến-Tuyết tiếp lời mà nói rằng: “Nếu má muốn cho hai vợ chồng con ở đây với má, má phải đuổi quân gian-dối ra khỏi nhà, rồi cấm tuyệt đừng cho léo hánh tới nữa, hoặc may vợ chồng con mới ở đặng”.

Bà Phủ liền buông Yến-Tuyết với Kỳ-Tâm, chạy trở vào nhà, rồi chỉ ngay mặt Trường-Xuân mà nói lớn rằng: “Đi, mày phải đi ra khỏi nhà tao cho mau. Mày là thằng làm ô danh xử tiết con tao mày đừng có lai vãng đến đây nữa. Từ rày tao không biết đi cháu nào nữa. Mày giàu sang trời kệ mày, giàu như mày càng thêm nhục”.

Trường-Xuân với Tề-Thế hổ-thẹn nên riu-ríu lên xe hơi mà về. Yến-Tuyết với Kỳ-Tâm mới dắt nhau vô nhà, rồi hai mẹ con ôm nhau mà khóc. Kỳ-Tâm thấy tình cảnh như vậy lấy làm đau lòng, song cứ ngồi im-lìm để cho hai mẹ con bày tỏ chút tình dan-dịu. Bà Phủ khóc một hồi rồi lau nước mắt mà nói với Kỳ-Tâm rằng: “Con có lòng quảng đại, đã cứu vớt giữm danh tiếng cho nhà má, mà còn lại chỉ vẽ giữm đường ngay cho má đi nữa. Ôn nghĩa của con má chẳng biết lấy chi mà đền đáp cho vừa. Vậy nếu con chẳng chê Yến-Tuyết là gái hư, thì má xin con vui lòng ở đây với má, đặng má dạy nó hết lòng sửa tráp nung khăn cho con, ngõ trả chút nghĩa dài ân nặng.”

Kỳ-Tâm đáp rằng: “Thân tôi nghèo hèn, theo đời nay thì tôi chẳng bằng ai hết. Nay bà thương tôi bà nói như vậy, tôi sợ ngày khác bà thấy họ cao sang rồi bà ăn năn chẳng”. Kỳ-Tâm tỏ chưa hết ý thì Yến-Tuyết hốt mà nói rằng: “Thầy tuy nghèo hèn, nhưng mà chân-chánh quân-tử; những bực giàu sang đời nay ai mà dám sánh với thầy. Tôi e là e tôi không xứng kết duyên cùng thầy mà thôi, chớ sao thầy lại ngại rằng ngày sau mẹ con tôi ăn-năn”.

Kỳ-Tâm ngó Yến-Tuyết rồi chúm-chím cười, làm cho Yến-Tuyết mắc cỡ phải day mặt chỗ khác.

Kỳ-Tâm đã nã-nề nhân tình ấm-lạnh nên tính sống là sống đặng coi đời thử mà chơi, chớ không kể chi thất gia. Còn Yến-Tuyết đã hổ vì danh tiết như-nhuộc, nên tính sống là sống đặng nuôi mẹ cho đến già, chớ không còn mong tơ tóc nữa. Mà nay vì chữ đồng thanh đồng khí, nhờ có thể tình khúc trực mà trai rõ đặng lòng gái, gái biết đặng chí trai, rồi kẻ đổi ý người quên nguyên, tác thành giai ngẫu, nghĩ thiệt cũng kỳ.

Kỳ-Tâm viết thơ giao tiệp lúa lại cho Trường-Xuân, không thềm làm tổng-lý nữa, rồi ở nhà với Yến-Tuyết, khi sửa kiển trồng cây, khi thì ngâm thi đọc sách, quyết vui thú gia-đình, không màng thế tục.

Có bữa trời chiều mát-mẻ, vợ chồng dắt nhau ra ngoài cầu thang mà ngồi, rồi móc mỗi thả cần mà câu, chồng ôm con cầm sách mà đọc. Hễ chồng đọc đến đoạn nào hay thì cắt nghĩa lại cho vợ nghe, hễ vợ giựt đặng con cá nào lớn thì kêu chồng giữm gỡ.

Có khi chồng cầm dao đi cắt bông, thì vợ xách giỏ dắt con theo sau mà lượm, thấy cái bông nào tốt thì vợ chồng xúm lại mà nhìn. Có đêm trăng tỏ trời trong vợ chồng nhắc ghé ra để trước sân mà nằm, rồi luận thế thái nhân tình, ý hiệp ý, tâm đồng tâm, thiệt là tương đắc.

Những người biết tâm-sự của Kỳ-Tâm với Yên-Tuyết, kẻ thì khen Kỳ-Tâm có phước, thân nghèo mà cưới đặng vợ giàu sang, còn kẻ thì khen Yên-Tuyết có phần, đã thất tiết rồi mà cũng còn có chồng đặng. Bà Phủ nghe lời dị nghị ấy bà không buồn mà bà lại cười rồi nói rằng: “Biết ai là có phước, mà biết ai là có phần? Nếu Kỳ-Tâm mà không gặp cảnh gia-đình nguy biến, thì đâu chắc chồng này vợ đó. Còn nếu Yên-Tuyết mà không lỡ ném mùi đời đắng cay, thì cũng không chắc vợ này chồng đó. Đường đời hiểm trở, có người khổ cho tới già, mà chưa biết khôn đặng, thiệt là tội nghiệp”.

Thiệt vậy lắm chút!

HẾT

(theo bản in của NXB Phương Nam Sài Gòn 1952)